

Załącznik

Do uchwały Nr XVIII/93/16

Rady Gminy Tereszpól

z dnia 8 czerwca 2016 roku

Strategia Rozwoju Gminy Tereszpól na lata 2016-2022

Lubelska
akademia rozwoju

PIOTR MAJCHRZAK, RAFAŁ DUDEK

LUBELSKA AKADEMIA ROZWOJU | 20-335 Lublin, ul. Łabędzia 11 lok. 19

Strategia Rozwoju Gminy Tereszpól na lata 2016-2022 została opracowana przez firmę Lubelska Akademia Rozwoju Piotr Majchrzak na podstawie umowy z Gminą Tereszpól nr SA.50/2015 z dnia 20 listopada 2015 r.

Ikony użyte w dokumencie pochodzą ze strony: www.flaticon.com

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
2. Przesłanki opracowania nowej strategii rozwoju.....	5
3. Metodologia opracowania strategii	6
4. Zgodność strategii z innymi dokumentami strategicznymi.....	8
5. Raport o stanie gminy. Analiza i diagnoza strategiczna	9
5.1. Położenie, przestrzeń i środowisko	9
Położenie administracyjne i geograficzne	9
Dostępność komunikacyjna gminy oraz infrastruktura komunikacyjna.....	10
Sieć osadnicza oraz zagospodarowanie przestrzenne	12
Walory przyrodnicze i kulturowe	13
5.2. Infrastruktura techniczna	16
Infrastruktura wodno-ściekowa.....	16
Infrastruktura zagospodarowywania odpadów.....	18
Infrastruktura energetyczno-oświetleniowa	20
Infrastruktura teleinformatyczna.....	23
5.2. Infrastruktura społeczna.....	25
Sytuacja demograficzna	25
Wiek i struktura wykształcenia mieszkańców.....	29
Gospodarstwa domowe oraz źródła ich utrzymania	34
Sytuacja mieszkaniowa (mieszkalnictwo).....	36
Infrastruktura oświatowo-edukacyjna.....	37
Infrastruktura sportowa.....	44
Infrastruktura kultury.....	44
Ochrona zdrowia, wykluczenie i pomoc społeczna	48
Bezpieczeństwo publiczne	51
Jakość życia w gminie.....	60
Pozycja gminy w regionalnej i krajowej polityce przestrzennej	61
5.3. Gospodarka i rynek pracy	63
Rolnictwo	63
Przedsiębiorczość.....	68
Turystyka.....	78

Rynek pracy i bezrobocie	83
Odnawialne źródła energii	89
Atrakcyjność inwestycyjna gminy	97
Możliwości budżetowe i zdolność inwestycyjna Gminy	98
5.4. Jakość rządzenia w gminie	112
Administracja i jakość kadr	112
Współpraca z innymi podmiotami	113
Planowanie strategiczne	114
Promocja gminy	114
5.5. Analiza SWOT.....	116
6. Rozwój strategiczny Gminy Tereszpól w latach 2016-2022	119
6.1 Wizja i misja rozwoju gminy	119
Wizja gminy.....	119
Misja rozwoju.....	120
6.2 Cele strategiczne.....	121
6.3 Cele operacyjne i kierunki działań	122
Cel strategiczny 1: Rozwój gospodarki i rolnictwa na terenie gminy	122
Cel strategiczny 2: Poprawa komfortu życia mieszkańców gminy	133
Cel strategiczny 3: Dbłość o środowisko naturalne i rozwój turystyki w gminie.....	146
6.4 Wdrażanie i finansowanie strategii	155
System instytucjonalny wdrażania strategii	155
Finansowanie strategii	157
6.5 Monitoring i ocena realizacji strategii	161
7. Załączniki:	163
Załącznik nr 1: Wykaz wskaźników monitoringowych	163
8. Spis wykresów, tabel, rysunków.	169

1. Wstęp

Strategia Rozwoju Gminy Tereszpól na lata 2016-2022 powstała na mocy Uchwały nr X/47/15 Rady Gminy Tereszpól z dnia 25 września 2015 roku w sprawie przystąpienia do opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Tereszpól na lata 2016-2022*. Strategia składa się z trzech zasadniczych części: diagnostycznej, strategicznej i wdrożeniowej.

2. Przesłanki opracowania nowej strategii rozwoju

Główną przesłanką opracowania przedmiotowej strategii była konieczność stworzenia nowego, profesjonalnego i długofalowego dokumentu odpowiadającego oczekiwaniom i wyzwaniom współczesności oraz konieczność włączenia w proces jego tworzenia wszystkich opiniotwórczych środowisk z terenu gminy Tereszpól. Przesłankę do rozpoczęcia prac stanowiła również potrzeba przeprowadzenia oceny efektów realizowanej w latach 2007-2015 strategii oraz dokonanie na tej podstawie stosownych zmian i uzupełnień. Istotnym powodem opracowania nowego dokumentu była również konieczność dostosowania jego zapisów do nowego paradygmatu polityki regionalnej w Polsce. Bardzo ważną kwestią stanowiło ponadto zapewnienie spójności pomiędzy strategią rozwoju gminy i aktualnie obowiązującymi dokumentami strategicznymi na poziomie wspólnotowym, krajowym i regionalnym, w tym w szczególności z celami zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.). Zasadniczym argumentem, przemawiającym za opracowaniem nowej strategii rozwoju gminy Tereszpól była również konieczność dostosowania jej celów i działań do nowej polityki spójności Unii Europejskiej oraz wynikających z tej polityki celów tematycznych, wdrażanych za pomocą krajowych i regionalnych programów operacyjnych finansowanych w ramach nowej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

Główne zmiany, w stosunku do poprzednio obowiązującej strategii związane są przede wszystkim z uproszczeniem struktury dokumentu. Zmiany są również uwarunkowane koniecznością ujęcia w strategii nowych treści, wynikających m.in. z nowych uwarunkowań i wyzwań rozwojowych gminy, ewaluacji dotychczasowych efektów wdrażania strategii, aktualnych celów i priorytetów rozwoju polityki regionalnej na poziomie unijnym i krajowym, a także nowych możliwości wsparcia rozwoju samorządów lokalnych ze środków nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. W porównaniu z poprzednią wersją strategii z roku 2007, nowy dokument zawiera lepiej uporządkowaną strukturę celów operacyjnych i kierunków działań. Ponadto na nowo opracowano system monitorowania i oceny realizacji strategii. Należy podkreślić, iż, modyfikując układ celów i kierunków działań strategii przyjęto założenie, że mogą one wychodzić poza ustawowy zakres kompetencji gminy oraz, że będą realizowane w bliskiej współpracy z innymi szczeblami samorządu terytorialnego lub partnerami społeczno-gospodarczymi. Dotyczy to w szczególności takich obszarów jak: modernizacja dróg, promocja i wspieranie przedsiębiorczości; współpraca transgraniczna czy rozwój lokalnego rynku pracy. Holistyczne podejście do wdrażania strategii na poziomie lokalnym zgodne jest z postulowaną obecnie zasadą wieloszczeblowego zarządzania gminą, a także wychodzi naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców, dla których mniej ważne są kompetencje poszczególnych podmiotów, zaś bardziej liczy się skuteczność i sposób rozwiązywania danego problemu.

3. Metodologia opracowania strategii

Podczas opracowywania strategii wykorzystano model ekspercko-partycypacyjny, pozwalający na szeroki udział władz i społeczności lokalnej w pracach nad dokumentem przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych. W ramach przyjętej metodologii prac gmina Tereszpól powołała zespół zadaniowy ds. opracowania strategii składający się m.in. wójta gminy i jego zastępcy, kadry kierowniczej poszczególnych referatów Urzędu Gminy, innych kluczowych pracowników Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych gminy, radnych gminy oraz przedstawicieli organizacji społecznych i gospodarczych. Głównymi konsultantami strategii byli natomiast eksperci zewnętrzni, do których zadań należało m.in. zaprezentowanie metodologii opracowania strategii, nadzór nad koncepcyjną i merytoryczną stroną strategii, prowadzenie wszystkich spotkań i konsultacji społecznych oraz zredagowanie ostatecznej wersji dokumentu. W trakcie prac nad strategią wykorzystano szereg autorskich metod analizy danych oraz stosowaną w wielu państwach Unii Europejskiej Metodę Aktywnego Planowania Strategii (MAPS). Istotą metody MAPS jest założenie, że informacja i wiedza potrzebna do opracowania strategii istnieje, ale jest nieusystematyzowana i rozproszona w różnych instytucjach, organizacjach oraz umysłach lokalnych decydentów i ekspertów.

W trakcie prac nad strategią zorganizowano kilkadziesiąt spotkań roboczych z zespołem zadaniowym oraz trzy otwarte spotkania konsultacyjne. Pierwsze spotkanie konsultacyjne zostało zorganizowane w oparciu o metodę otwartej przestrzeni i miało na celu określenie potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej w kontekście podjętych już prac nad dokumentem. Podczas spotkania zaprezentowano w całości wcześniej przygotowaną część diagnostyczną strategii, a jego uczestnicy mieli szansę zgłoszenia swoich uwag i postulatów, które zostały zebrane przez ekspertów Lubelskiej Akademii Rozwoju i wykorzystane do dalszych prac nad strategią.

Drugie spotkanie konsultacyjne było poświęcone ponownej prezentacji skorygowanej części społeczno-gospodarczej strategii rozwoju gminy Tereszpól oraz wstępnej prezentacji celów strategicznych i operacyjnych wraz ze wskazaniem możliwych kierunków działań oraz źródeł finansowania strategii. Analogicznie do spotkania pierwszego uczestnicy mieli również możliwość wypowiedzenia się na temat zaproponowanych celów i kierunków działań strategii.

Trzecie spotkanie konsultacyjne posłużyło zaprezentowaniu ostatecznej wersji strategii, a także określeniu systemu wdrażania i finansowania określonych działań, również ze wskazaniem kluczowych przedsięwzięć inwestycyjnych, jakie gmina zamierza realizować w okresie realizacji strategii do roku 2022.

Wszystkie spotkania zorganizowane były w formie warsztatów prowadzonych przez moderatora, którego rola polegała głównie na kierowaniu dyskusją oraz porządkowaniu i strukturyzacji wypowiedzi i odbyły się w okresie przygotowywania dokumentu tj. do 15 grudnia 2015 r. Spotkania miały charakter otwarty i były jawne. Po każdym z nich ich uczestnicy byli zobowiązani do konsultacji ich treści we własnym środowisku.

Oprócz uczestnictwa w zorganizowanych spotkaniach konsultacyjnych społeczność gminy Tereszpól mogła zgłaszać swoje uwagi również drogą elektroniczną za pośrednictwem strony internetowej, na której były udostępniane poszczególne elementy strategii.

W trakcie procesu opracowywania strategii starano się przestrzegać następujących zasad:

- » zasady **spójności** zaktualizowanej strategii gminy z dokumentami planistycznymi i operacyjnymi na poziomie krajowym, regionalnym i powiatowym;
- » zasady **partnerstwa** w procesie planowania poprzez współpracę władz gminnych z samorządami wyższego szczebla oraz podmiotami, reprezentującymi różne środowiska oraz instytucje;
- » zasady **wieloletniego planowania** rozwoju gminy w oparciu o ocenę efektów dotychczas realizowanej strategii z uwzględnieniem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej na poziomie gminy, powiatu biłgorajskiego, województwa lubelskiego oraz kraju;
- » zasady **elastyczności** zgodnie z którą pierwotne założenia strategii były korygowane i dostosowywane do potrzeb i postulatów, zgłaszanych przez partnerów społecznych i gospodarczych, zaangażowanych w proces prac nad strategią.

Bazę do opracowania niniejszego dokumentu stanowiła poprzednia wersja Strategii Rozwoju Gminy z 2007 roku. Dokument ten i stopień jego realizacji stanowił punkt wyjścia do dalszych prac analitycznych. Ponadto przedmiotowa strategia bazuje na innych dokumentach planistycznych, które z mocy prawa zostały opracowane przez gminę Teresopol. Ważnym źródłem informacji były również dane statystyczne, uzyskane głównie z opracowań posiadanych przez gminę oraz z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

4. Zgodność strategii z innymi dokumentami strategicznymi

Cele i priorytety Strategii Rozwoju Gminy Teresopol wpisują się w szeroki kontekst dokumentów strategicznych, wdrażanych zarówno na poziomie Unii Europejskiej jak i kraju oraz regionu. Na poziomie unijnym strategia nawiązuje do Europy 2020 – Strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu. Na poziomie krajowym dokument strategii jest natomiast w pełni skorelowany z obszarami strategicznymi Strategii Rozwoju Kraju 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 oraz treścią innych dokumentów strategicznych przyjętych przez Radę Ministrów. Głównym dokumentem, do którego strategia odnosi się na poziomie regionalnym jest natomiast Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do roku 2030). Strategia wpisuje się w realizację dużej części celów strategicznych SRWL. Strategia rozwoju gminy Teresopol przyczynia się również do realizacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do roku 2020.

5. Raport o stanie gminy. Analiza i diagnoza strategiczna

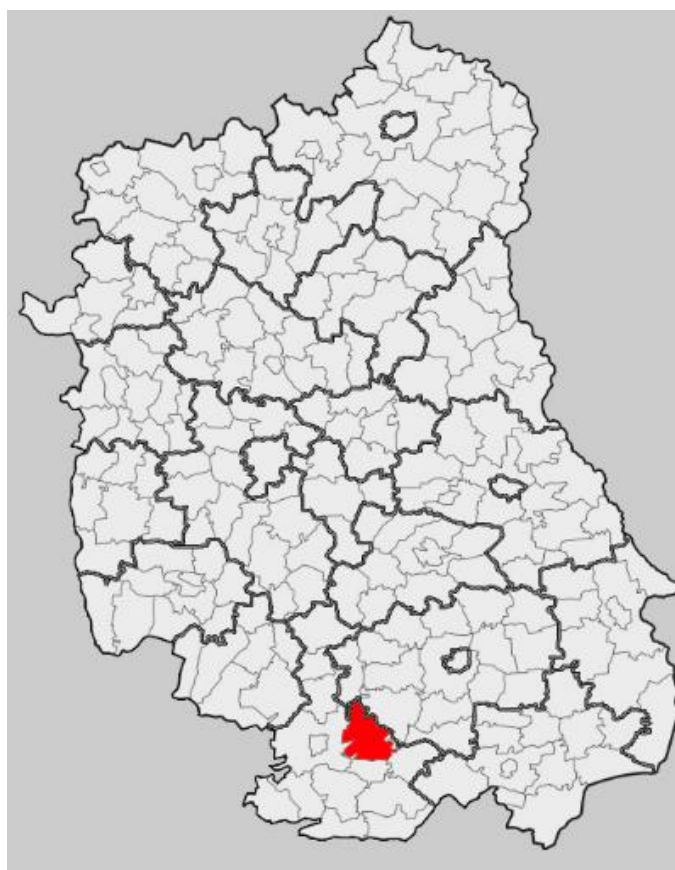
5.1. Położenie, przestrzeń i środowisko

Położenie administracyjne i geograficzne

Gmina wiejska Tereszpól położona jest w południowej części województwa lubelskiego. Administracyjnie gmina należy do powiatu biłgorajskiego i zajmuje obszar o powierzchni 14 403 ha. W jej skład wchodzi 6 sołectw: Tereszpól-Zaorenda, Tereszpól-Kukiełki, Tereszpól-Zygmunty, Lipowiec, Szozdy i Bukownica. Tereszpól sąsiaduje z następującymi gminami: Biłgoraj, Aleksandrów, Józefów (powiat Biłgoraj), Zwierzyniec i Radechnica (powiat ziemski Zamość). Obecnie na terenie gminy zamieszkuje 4 013 mieszkańców. Siedzibą władz jest miejscowość Tereszpól-Zaorenda.

Mapa 1. Położenie administracyjne gminy Tereszpól na tle województwa lubelskiego.

Źródło:

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Tereszpól_%28gmina%29#/media/File:Lub_Bilgorajski_Tereszpól.png](https://pl.wikipedia.org/wiki/Tereszp%C3%B3l_%28gmina%29#/media/File:Lub_Bilgorajski_Tereszp%C3%B3l.png)

Mapa 2. Położenie administracyjne gminy Tereszpól na tle powiatu biłgorajskiego.

Źródło: https://www.osp.org.pl/hosting/katalog.php?id_w=4&id_p=100&id_g=823

Dostępność komunikacyjna gminy oraz infrastruktura komunikacyjna

Układ drogowy w gminie Tereszpól tworzą: droga wojewódzka o długości 5,5 km, drogi powiatowe o łącznej długości 32,07 km oraz drogi gminne o łącznej długości 19,81 km. Spośród tych ostatnich 13,81 km (69,71%) posiada nawierzchnię bitumiczną, tłuczniową lub z płyt betonowych natomiast 6 km to drogi gruntowe.

Tabela 1. Długość lokalnych dróg według rodzaju nawierzchni.

LP	NAZWA DROGI	DŁUGOŚĆ OGÓŁEM [KM]	DŁUGOŚĆ NAWIERZCHNI TWARDEJ (W TYM NAW. BITUMICZNA, TŁUCZNIOWA ORAZ Z PŁYT BET. [KM]	DŁUGOŚĆ NAWIERZCHNI GRUNTOWEJ [KM]
A) DROGI POWIATOWE				
1	2919L GORAJEC TARNOWOLA	17,228	17,228	0
2	2947 L ZWIERZYNIEC TERESZPOL	2,915	2,915	0
3	2920 L HEDWIŻYN -BUKOWNICA	3,556	3,556	0
4	2946 L SIGŁA – STACJA KOL. KRASNOBRÓD	1,122	1,122	0
5	2918 L CZARNYSTOK – DYLE	0,770	0	0,770
6	2921 L TERESZPOL-SMÓLSKO	6,482	5,216	1,266
B) DROGI WOJEWÓDZKIE				
1	858 SZCZEBRZESZYN – ZARZECZE	5,500	5,500	0
C) DROGI GMINNE				
1	109346 L TERESZPOL-ZAORENDA SZOZDY	3,900	3,900	0
2	109347 L TERESZPOL-ZAORENDA – DO GRANICY GMINY	4,000	0	4,000
3	109348 L TERESZPOL-ZAORENDA –TERESZPOL-ZYGMUNTY	1,000	1,000	0
4	109349 L TERESZPOL-ZAORENDA UL. SZKOLNA	1,400	1,400	0
5	109350 L. BUKOWNICA – DO KOŃCA ZABUDOWAŃ	0,450	0,450	0
6	109351 L TERESZPOL-ZYGMUNTY (ZACHART)	0,850	0,850	0
7	109352 L TERESZPOL-ZAORENDA UL. LEŚNA	0,200	0,200	0
8	109353 L , TERESZPOL-ZYGMUNTY	0,110	0,110	0
9	109354 L TERESZPOL-ZAORENDA UL. KOLEJOWA	0,250	0	0,250
10	109355 L TERESZPOL-KUKIEŁKI (KARPATY)	0,500	0	0,500
11	109356 L TERESZPOL-KUKIEŁKI (JURDYGA)	0,550	0,550	0
12	109357 L LIPOWIEC GÓRY	1,500	1,500	0
13	109358 L LIPOWIEC (IGLOPOL)	1,500	1,500	0
14	109359 L TERESZPOL-ZAORENDA UL PIASKOWA	0,180	0	0,180
15	109360 L SZOZDY	1,100	1,100	0
16	109361 L TERESZPOL-KUKIEŁKI (OBWODNICA)	1,250	1,250	0
17	19362 L TERESZPOL-KUKIEŁKI (WZDŁUŻ JEZIORA)	0,200	0	0,200
18	DROGA GMINNA UL. POLNA	0,870		0,870

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Sieć osadnicza oraz zagospodarowanie przestrzenne

Na układ osadniczy gminy składa się 6 sołectw: Tereszpól-Zaorenda, Tereszpól-Kukiełki, Tereszpól-Zygmunt, Lipowiec, Szozdy i Bukownica. Miejscowości liczące ponad 500 mieszkańców to: Tereszpól-Zaorenda, Tereszpól-Zygmunt, Tereszpól-Kukiełki i Lipowiec.

Mapa 3. Położenie sołectw w gminie Tereszpól.

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Powiat_bi%C5%82gorajski

Osadnictwo na terenie gminy skupione jest w jej północno-wschodniej części. Ma to swoje uwarunkowania historyczne związane z powstaniem na tym obszarze znacznej większości sołectw w okresie tworzenia Ordynacji Zamojskiej oraz istnieniu w pozostałej części dużych kompleksów leśnych. Większość sołectw skupionych jest wzdłuż drogi Józefów – Radeckzna. Tylko miejscowości Szozdy i Bukownica leżą przy innych szlakach komunikacyjnych.

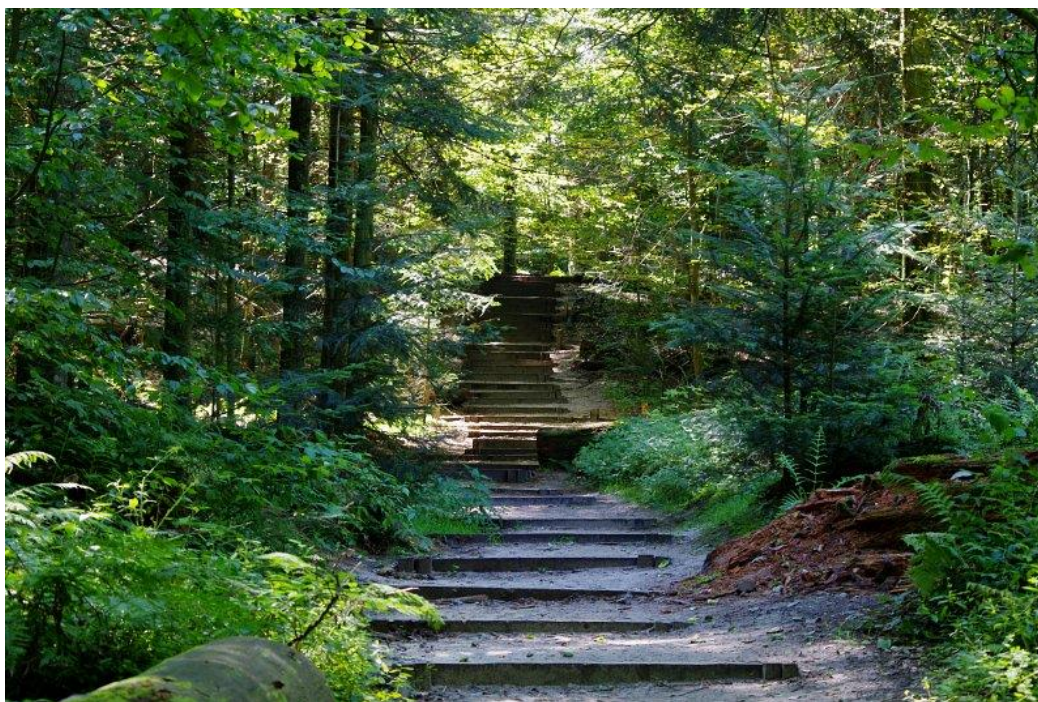

Walory przyrodnicze i kulturowe

Gmina Tereszpól leży niemal w całości na terenie Puszczy Solskiej i Roztocza, w miejscu styku Roztocza Zachodniego i Środkowego. W gminie dominują tereny zalesione – lasy pokrywają ok. 71% obszaru gminy.

Roztoczański Park Narodowy został utworzony w maju 1974 r., natomiast otaczający go obszar tzw. „otulina” zatwierdzona została w październiku 1981 r. Część terenu otuliny położona jest w obrębie gminy Tereszpól. Zadaniem jej jest pełnienie roli ochronnej przed niekorzystnymi czynnikami zewnętrznymi oraz funkcji tzw. „przedsionka” Parku. Lasy otuliny, mimo że znajdują się poza granicami Parku, są wartościowe ze względu na zachowanie półnaturalnego charakteru i występujących tam urozmaiconych zespołów leśnych. Otulina Parku pełni nie tylko funkcję ochronną, ale również stanowi strefę, w której wspólnie ze społecznością lokalną realizowane są zadania związane z turystyką, edukacją czy kultywowaniem tradycji.

Rysunek 1. Roztoczański Park Narodowy.

Źródło: http://parkipolski.blogspot.com/p/blog-page_9418.html

W 2014 roku lasy pokrywały 10 417,55 ha, co stanowiło 71% powierzchni całej gminy. 7 676,55 ha gruntów leśnych to tereny publiczne. Przeważają tam siedliska borowe – z dominującym borem świeżym, którego cechą regionalną jest obecność buka i świerka w posyciu oraz borem mieszanym świeżym. Gatunkiem panującym jest sosna, natomiast świerk, jodła, rzadziej buk i grab stanowią domieszkę i tworzą niższą podstawę drzewostanów. Warstwa podszytu, niezbyt bujna, składa się z gatunków iglastych, jak i liściastych.

Cała gmina Tereszpól, z uwagi na specyficzny ekosystem, została zakwalifikowana (w krajowym projekcie EKONET – Polska) jako obszar szczególnie chroniony.

Do obszarów i obiektów prawnie chronionych w granicach gminy, zalicza się:

- » grunty rolne i leśne,
- » obszar specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000 – PLB60008 – Puszcza Solska wyznaczony rozporządzeniem Ministra Środowiska,
- » obszar ochrony specjalnej siedlisk NATURA 2000 – PLH 600017 – Roztocze Środkowe oraz obszar specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000 – Roztocze zgłoszony przez Polskę do Komisji Europejskiej,
- » Szczebrzeszyński Park Krajobrazowy.
- » Rezerwat "Szum" - zajmujący powierzchnię 18,17 ha. Utworzono go 21 VII 1958 r. (pierwotnie w 1934 r.). Na dwukilometrowym odcinku pomiędzy Góreckim Starym a Kościelnym. Ochronie podlega malownicza dolina rzeki Szum (zwanej niegdyś Strużką, a także Bździną). Jej nurt często rozdwa się, opływając piaszczyste wysepki. Brzegi rzeki są w wielu miejscach strome, a przeciwległe ich stoki położone bardzo blisko siebie. Wody Szumu zmuszone są tam do przeciskania się przez wąskie, zarośnięte przesmyki. Dodatkową atrakcją rezerwatu stanowią małe wodospady, pojedyncze, zarośnięte i rozmieszczone w dużych odstępach. Dno doliny rzeki porasta naturalny las. Zbocza - bór jodłowy z domieszką świerka i sosny. Wierzchowiny zajmuje bór sosnowy. Z gatunków rzadkich w rezerwacie "Szum" występują zanokcica skalna i zielona, poręczka alpejska, wawrzynek wilczyłyko, lilia złotogłów, paprotnica krucha, widłak jałowcowaty i goździsty, kruszczyk szerokolistny i listera jajowata.

Obszar gminy leży w dorzeczu Tanwi i Wieprza. Sieć wód jest bardzo uboga. Północną część gminy odwadnia rzeka Gorajec, północno-wschodnią – rzeka Szum, pozostałą część – Czarna Łada wraz z dopływami. Na obszarze Tereszpoli występują licznie tereny bagienne. Źródłem zanieczyszczenia rzek są przede wszystkim zanieczyszczenia bytowe i rolnicze.

Wody podziemne, występujące do 80 m. p.p.t. są wodami szczelinowymi i szczelinowo-warstwowymi. Obszar gminy charakteryzuje się małą odpornością na zanieczyszczenia z powodu dobrych warunków infiltracji, a zatem konieczna jest ochrona jego zasobów wód podziemnych.

Spośród surowców mineralnych na terenie gminy występują:

- » piaski trzeciorzędowe przydatne w przemyśle szklarskim (lokalizacja w otulinie Roztoczańskiego Parku Narodowego),
- » piaski kwarcowe czwartorzędowe (złoże Tereszpol-Zaorenda),
- » piaski kwarcowe czwartorzędowe (złoże Bukownica).

W gminie Tereszpol znajdują się następujące pomniki przyrody:

- » Dąb Szypułkowy w miejscowości Tereszpol-Kukiełki na terenie działki siedliskowej,
- » Klon Jawor w miejscowości Tereszpol-Kukiełki na gruntach ornych przylegających do działki siedliskowej,
- » Skupisko skałek ostańcowych w miejscowości Tereszpol-Zygmuntka wśród pól na północnym zboczu „Lasowej Góry”.

Wykaz obiektów z obszaru Gminy Tereszpol ujętych w ewidencji:

- » Kapliczka słupowa Chrystusa Frasobliwego, kamienna - Lipowiec,
- » Kapliczka słupowa, drewniana koniec IX w. - Tereszpól-Kukiełki,
- » Zespół kościelny: kościół parafialny, murowany, (Tereszpól-Zaorenda); dzwonnica murowana; plebania murowana, 1926

Zabytkiem na terenie gminy jest Zespół Dworski wraz z parkiem z 1 połowy XIX wieku mieszczący się w miejscowości Panasówka.

Rysunek 2. Zespół dworski w Panasówce.

Źródło:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wiki_Lubi_Zabytki/lubelskie/powiat_bi%C5%82gorajski/gmina_Tereszp%C3%B3l#/media/File:Panasowka,_dw%C3%B3r.jpg

Poniższa tabela zawiera wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Tereszpól.

Tabela 2. Lokalizacja stanowisk archeologicznych na terenie gminy Tereszpól

L.P.	LOKALIZACJA STANOWISKA ARCHEOLOGICZNEGO	LICZBA STANOWISK
1	BUKOWNICA MAŁA	3
2	LIPOWIEC	8
3	PANASÓWKA	11
4	TERESZPÓL-KUKIEŁKI	5
5	TERESZPÓL-ZAORENDA	13
6	TERESZPÓL-ŻYGMUNTY	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Położenie i walory przyrodnicze gminy Tereszpól powodują, iż jest to teren bardzo atrakcyjny turystycznie. Niemalże cały obszar gminy jest obszarem szczególnie chronionym, co paradoksalnie może jednocześnie obniżać jej potencjał rekreacyjny, a w szczególności realizację dużych inwestycji w zakresie turystyki. W chwili obecnej potencjał ten nie jest dostatecznie wykorzystywany. Trwała zmiana w tym zakresie będzie prowadzić do wzrostu gospodarczego gminy Tereszpól.

Lasy pokrywają niemal 71% obszaru gminy Tereszpól. Ok 70% z nich stanowią Lasy Państwowe. Gmina Tereszpól nie uzyskuje jednakże z tego tytułu żadnych dochodów. Jednocześnie poprzez eksploatację terenów leśnych degradacji ulega infrastruktura techniczna gminy. Należy dążyć do zmiany tej sytuacji i uzyskania dodatkowych wpływów budżetowych.

5.2. Infrastruktura techniczna

Infrastruktura wodno-ściekowa

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Tereszpól na przestrzeni ostatnich lat uległa znaczącej zmianie. Jeszcze w 2013 roku liczyła ona 28 km, natomiast obecnie jej długość wynosi 40 km. Łączna liczba przyłączy to 945. W sieć kanalizacyjną wyposażone są miejscowości: Tereszpól-Zaorenda, Tereszpól-Zygmunty, Tereszpól-Kukielki, Panasówka oraz Lipowiec. Kanalizacji nie posiadają natomiast miejscowości Szozdy oraz Bukownica. Wskaźnik skanalizowania gminy wynosi 77%. W gminie nie ma stacji uzdatniania wody. Również analizując odsetek mieszkańców gminy korzystających z kanalizacji można zauważyć w ostatnich kilku latach jego wyraźny wzrost. Podczas gdy w 2007 roku korzystało z niej zaledwie 24% ludności, w roku 2013 odsetek ten wzrósł do niemalże 42%.

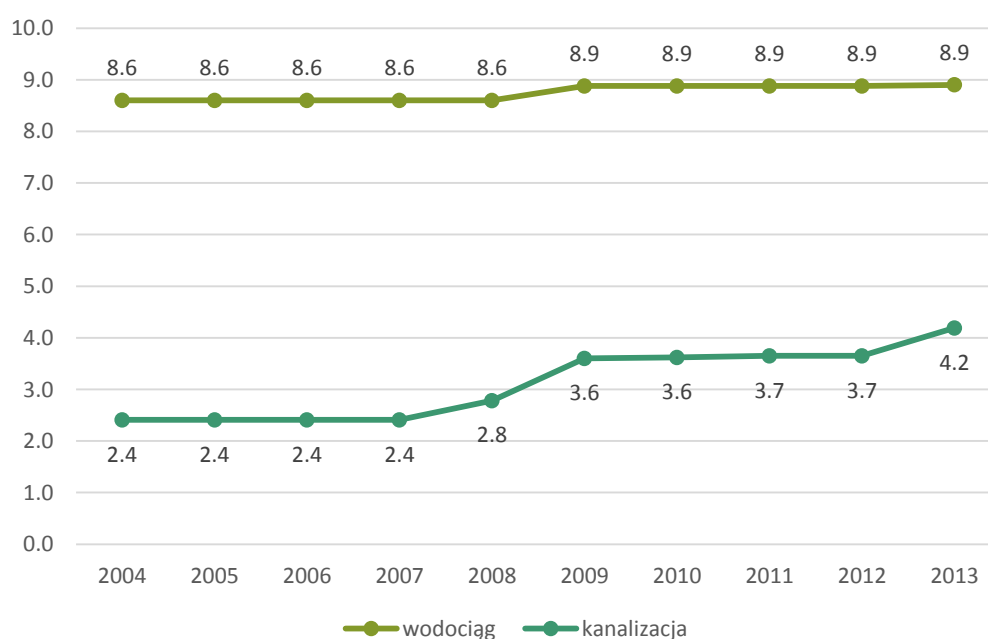
Widoczna jest również nieznaczna poprawa w zakresie zwodociągowania gminy. W latach 2009-2014 długość sieci wynosiła 31,4 km, podczas gdy obecnie liczy ona 31,96 km z 1 109 przyłączyami. Dostęp do sieci wodociągowej posiadają wszystkie miejscowości gminy. W 2013 roku korzystało z niej ok. 99% mieszkańców.

Tabela 3. Kanalizacja, wodociąg, szamba i zagrodowe oczyszczalnie ścieków na terenie gminy.

WIEŚ SOŁECTWO	SIEĆ WOD. (KM)	PRZYŁ. WOD. KM	IŁOŚĆ PRZYŁ. WOD. (SZT)	SIEĆ KANAL. (KM)	PRZYŁĄCZA KANAL. (KM)	PRZYŁ. KANAL. (SZT.)	SZAMBA SZT.	ZAGRODOWE OCZYSZCZ. (SZT)
LIPOWIEC	2,880	1,470	175	11,022	1 303	148	27	1
TERESZPOL- KUKIEŁKI	3,150	2,100	210	3,930	5,124	210	2	2
TERESZPOL- ZYGMENTY	2,050	1,350	188	2,746	1,450	188	0	0
PANASÓWKA	1,100	0,650	77	0,740	0,360	77	0	0
TERESZPOL- ZAORENDA	4,610	2,800	322	7,728	5,597	322	0	0
SZOZDY	3,500	0,600	82	0	0	0	57	0
BUKOWNICA	5,250	0,450	55	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Wykres 1. % ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w latach 2004-2013.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na terenie gminy znajduje się jedna oczyszczalnia ścieków o przepustowości 365 m³/d. Zlokalizowana jest ona w miejscowości Tereszpól-Zaorenda.

W latach 2007-2015 gmina zrealizowała inwestycję dotyczącą budowy sieci kanalizacji sanitarnej z przyłączami i pompowniami ścieków w miejscowościach Tereszpól-Zygmunt, Tereszpól-Kukiełki oraz Lipowiec. Jej wartość ogółem wyniosła 6 063 076,57 zł, z czego 47% stanowiło dofinansowanie zewnętrzne.

Infrastruktura zagospodarowywania odpadów

Zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, za odbiór odpadów komunalnych i ich zagospodarowanie od właścicieli nieruchomości zamieszkałych obecnie w gminie Tereszpól odpowiedzialne jest Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Biłgoraju.

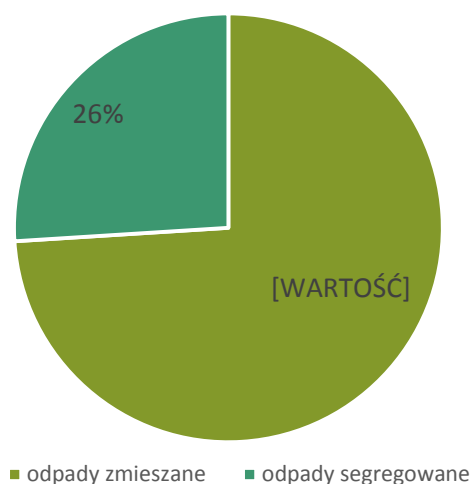
Na terenie Gminy Tereszpól funkcjonuje następujący system zbiórki odpadów komunalnych:
pojemnikowy dla odpadów zmieszanych
workowy dla odpadów segregowanych.

Przyjęty w Gminie Tereszpól system gospodarki odpadami komunalnymi obowiązuje właścicieli nieruchomości zamieszkałych. Właściciele nieruchomości niezamieszkałych (przedsiębiorców) zobowiązani są do zawarcia indywidualnych umów z firmą odbierającą odpady komunalne z terenu gminy, wpisaną do rejestru działalności regulowanej.

Na terenie gminy nie ma możliwości przetwarzania odpadów komunalnych. Zgodnie z zapisami uchwały Nr XXIV/396/2012 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 lipca 2012 r. gmina Tereszpól została przypisana do Regionu Południowego gospodarki odpadami komunalnymi w województwie lubelskim. Miejscem, do którego trafiają i gdzie są zagospodarowane przez podmiot odbierający odpady komunalne jest instalacja do składowania odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania w Korczowie zarządzana przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Biłgoraju.

Na podstawie sprawozdań firmy odbierającej odpady komunalne z terenu gminy za rok 2014 odebrano 206,7 Mg odpadów zmieszanych, które poddano innym niż składowanie procesom przetwarzania.

Wykres 2. Ilość zmieszanych odpadów komunalnych w stosunku do odpadów segregowanych w 2014 roku.

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Tereszpól za 2014 r.

Łączna masa selektywnie odebranych odpadów komunalnych ulegających biodegradacji w 2014 roku wyniosła 18,8 Mg. Stanowiły ją: papier i tektura poddana recyklingowi (92%), odpady poddane kompostowaniu (7%), odpady przekazane osobom fizycznym (1%). Z poniższej tabeli wynika, iż odpady, takie jak papier i tektura, szkło, tworzywa sztuczne oraz opakowania z metali prawie w całości zostały poddane procesowi recyklingu. Papier i tektura zostały poddane recyklingowi w 85%, szkło w 90%, tworzywa sztuczne w 75%, a opakowania z metali w 85%.

Tabela 4. Masa niektórych frakcji odebranych odpadów komunalnych poddanych recyklingowi i przygotowanych do ponownego użycia z terenu gminy Tereszpól.

KOD ODEBRANYCH ODPADÓW KOMUNALNYCH	RODZAJ ODEBRANYCH ODPADÓW KOMUNALNYCH	ŁĄCZNA MASA ODEBRANYCH ODPADÓW KOMUNALNYCH [Mg]	MASA ODPADÓW PODDANYCH RECYKLINGOWI [Mg]	MASA ODPADÓW PRZYGOTOWANYCH DO PONOWNEGO UŻYCIA [Mg]
20 01 01	PAPIER I TEKTURA	17,2	14,6	0,0
20 01 02	SZKŁO	33,2	30,0	0,0
20 01 39	TWORZYWA SZTUCZNE	12,7	9,5	0,0
15 01 04	OPAKOWANIA Z METALI	1,3	1,1	0,0

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Teresopol za 2014 r.

Analiza finansowania dotyczącego gospodarki odpadami pokazuje, że kwota z przypisów, tj. ta, którą podatnicy powinni wpłacić zgodnie ze złożonymi wcześniej deklaracjami w ciągu całego 2014 roku powinna wynosić 114 522,00 zł, jednak otrzymane wpłaty liczyły 114 186,00 zł. Wykaz kosztów związanych z gospodarką odpadami komunalnymi poniesione przez gminę przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5. Koszty poniesione w związku z odbieraniem, odzyskaniem, recyklingiem i unieszkodliwieniem odpadów komunalnych na dzień 31.12.2014 r.

KOSZTY ŁĄCZNIE, W TYM:	196 801,60 zł
ODBIÓR I ZAGOSPODAROWANIE ODPADÓW KOMUNALNYCH	167 961,60 zł
PUNKT SELEKTYWNEJ ZBIÓRKI ODPADÓW	6 000,00 zł
KOSZTY ADMINISTRACYJNE:	
PROWIZJA SOŁTYSÓW	4 500,00 zł
PROWIZJA BANKOWA	90,00 zł
WYNAGRODZENIE PRACOWNIKA	13 500,00 zł
SZKOLENIE PRACOWNIKA	2 000,00 zł
LICENCJE DO PROGRAMÓW KOMPUTEROWYCH (KSOB, GOMIG)	750,00 zł
PRZESYŁKI POCZTOWE	1 000,00 zł
MATERIAŁY BIUROWE, TONERY, AKCESORIA KOMPUTEROWE I INNE	1 000,00 zł

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Teresopol za 2014 r.

W 2014 roku nie zrealizowano żadnych zadań inwestycyjnych z tytułu składowania, recyklingu czy odzysku odpadów komunalnych.

Infrastruktura energetyczno-oświetleniowa

Na terenie Gminy Teresopol występują sieci wysokiego napięcia WN, średniego napięcia SN oraz niskiego napięcia NN - wszystkie należą do Polskiej Grupy Energetycznej. Sieć WN oraz SN występuje jako sieć napowietrzna, w przeważającej większości prowadzona przez tereny niezabudowane. Stacje transformatorowe znajdują się w poszczególnych miejscowościach jako wolnostojące wśród zabudowań oraz przylegające do zabudowy gospodarstw. W większości gminy instalacja sieci NN wykonana jest w technologii

napowietrznej. W indywidualnych przypadkach przyłącza do mieszkańców wykonane są w technologii kablowej. Instalacje energetyczne oświetlenia ulicznego stanowią w znaczącej większości majątek PGE, tylko nieliczne nich należą do majątku gminy.

Tabela 6. Wykaz liczników energii elektrycznej – oświetlenia ulicznego.

Lp.	MIEJSCE ZAINSTALOWANIA	NR UMOWY z PGE DYSTRYBUCJA	NR LICZNIKA	ILOŚĆ OPRAW OŚWIETLENIOWYCH	
				WŁASNOŚĆ PGE	WŁASNOŚĆ GMINY
1.	SZOZDY	4732/O/2012 z DN. 20.08.2012	00306999	18	
2.	T. ZAORENDA (SKR GMINY)	4733/O/2012	31560371		13
3.	T. KUKIEŁKI (TARTAK GMINY)	4734/O/2012	31560343		3
4.	T. ZAORENDA IV (CIELICA)	4735/O/2012	31560378	9	
5.	BUKOWNICA DUŻA	4736/O/2012	31560280	13	
6.	BUKOWNICA MAŁA	4737/O/2012	80422880	8	
7.	PANASÓWKA - OSIEDLE	4738/O/2012	31560090	6	6
8.	T. ZAORENDA – OSIEDLE – ZYGM.	4739/O/2012	31560361	7	
9.	T. ZAORENDA III (SKR)	4740/O/2012	00306029	4	
10.	T. ZAORENDA II (TARTAK)	4741/O/2012	00306401	13	
11.	T. ZAORENDA - SZKOLNA	4742/O/2012	31560380	13	
12.	T. ZAORENDA I (OŚR. ZDR.)	4743/O/2012	00306541	8	
13.	T. KUKIEŁKI PIERWSZA	4744/O/2012	00306538	5	
14.	T. KUKIEŁKI DRUGIE	4745/O/2012	31560327	8	
15.	LIPOWIEC III (REMIZA)	4746/O/2012	31560106	8	3
16.	LIPOWIEC II (CZAJKA)	4747/O/2012	31560122	13	
17.	LIPOWIEC I (SIRKO)	4748/O/2012	31560101	14	
18.	T. ZYGMUNTY (GÓRA)	4749/O/2012	00304918	17	
19.	T. KUKIEŁKI TRZECIE	4750/O/2012	30839713	10	
20.	T. KUKIEŁKI CZWARTE	4751/O/2012	86002907	6	4
21.	T. KUKIEŁKI PIĄTE	4752/O/2012	86001958	4	4
22.	T. KUKIEŁKI SZÓSTE	4753/O/2012	90621181	8	
23.	T. KUKIEŁKI SIÓDME	4754/O/2012	88614959	3	4
24.	T. ZAORENDA (OŚ. ZYG. GMINA)	4755/O/2012	00306405		10
25.	LIPOWIEC – HYDROFORNIA	4756/O/2012	31560109	6	
26.	SZOZDY (PRZY POKRYWCE)	4757/O/2012	31560336		16
27.	T. ZAORENDA V sł. NR 1	41841/O/2013 z DN.15.04.2013	01326334	4	
28.	T. ZAORENDA V sł. NR 11	41842/O/2013	01326327	13	
29.	T. ZAORENDA III sł. NR 33	48841/O/2014 z DNIA 22.09.2014	01411311	4	
				SUMA 222	SUMA 63

	SUMA 285
--	-----------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Gmina posiada podpisaną umowę na konserwację oświetlenia ulicznego nr 1/414/2014 z dnia 30.06.2014 r.

Tabela 7. Planowane remonty i przebudowy związane z siecią energetyczną.

LP.	INSTALACJA	LOKALIZACJA
1.	PRZEBUDOWA SIECI ELEKTROENERGETYCZNEJ NA TERENIE PRZYLEGŁYM DO URZĘDU GMINY Z NAPOWIETRZNEJ NA KABLOWĄ	UG TERESZPOL-ZAORENDA UL. DŁUGA 234
2.	ZMIANA ZASILANIA Z INSTALACJI ENERGETYCZNEJ NAPOWIETRZNEJ NA KABLOWE.	SZKOŁA TERESZPOL-KUKIEŁKI

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

W chwili obecnej w gminie całkowicie brak jest sieci gazowej.

Infrastruktura teleinformatyczna

Gmina Tereszpól należy do obszarów o przeciętnie rozwiniętej sieci teleinformatycznej. W chwili obecnej praktycznie wszyscy mieszkańcy gminy mają możliwość korzystania z Internetu. Na terenie gminy znajduje się relatywnie dobrze rozwinięta komercyjna sieć Wi-Fi, która cieszy się dużą popularnością. Posiada ona jednakże dość ograniczoną prędkość transferu. W miejscowości Tereszpól-Zaorenda, przy Urzędzie Gminy, istnieje możliwość skorzystania z bezpłatnego punktu dostępowego Hot-Spot, działającego w promieniu do kilkuset metrów. Hot-spot powstał w ramach projektu „Wrota Lubelszczyzny – Informatyzacja Administracji” Działanie 4.1. Społeczeństwo Informacyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013. Aby połączyć się z bezpłatną siecią należy zalogować się zgodnie z informacją zamieszczoną na stronie startowej Hot-Spota. Sieć typu LAN występuje tylko w budynkach użyteczności publicznej, szkołach, ośrodku zdrowia oraz bibliotece.

Na chwilę obecną, w części gminy, prowadzone są prace budowlane mające na celu realizację projektu Polska Cyfrowa dotyczącego sieci światłowodowej. Do tej pory została wykonana i oddana do użytku główna sieć szkieletowa realizowana przez Lubelski Urząd Marszałkowski. Nadal prowadzone są prace mające na celu doprowadzenie włókien światłowodowych do poszczególnych mieszkańców – na tym etapie tylko w połowie gminy.

Telefonia stacjonarna kablowa została zrealizowana w latach 90-tych. Z uwagi na coraz większe zainteresowanie mieszkańców oraz brak możliwości technicznych do przyłączenia kablowego nowych użytkowników wprowadzona została alternatywa bezprzewodowa. Ponadto na terenie gminy znajduje się jeden nadajnik GSM. Zlokalizowany jest on w miejscowości Panasówka. W części gminy wykazuje się jednak zupełny brak lub słabe pokrycie GSM, szczególnie w miejscowościach Tereszpól-Kukiełki oraz Szozdy.

Dostęp do sieci wodociągowej posiadają wszystkie miejscowości gminy. Obecnie korzysta z niej 99% mieszkańców. Wskaźnik skanalizowania w gminie wynosi 77%. Kanalizacji wciąż nie posiadają jednakże miejscowości: Szozdy oraz Bukownica. W gminie nie ma również stacji uzdatniania wody.

Instalacje energetyczne oświetlenia ulicznego w większości stanowią majątek PGE. Może to stanowić znaczące utrudnienie procesu ich modernizacji, a tym samym wdrażania gospodarki niskoemisyjnej.

W części gminy nie funkcjonuje praktycznie telefonia komórkowa, a dostęp mieszkańców do Internetu ograniczony jest przez sieć o zbyt niskim transferze danych. Celem podniesienia komfortu życia jej mieszkańców niezbędne wydają się być inwestycje w tym zakresie.

5.2. Infrastruktura społeczna

Pojęcie infrastruktura społeczna należy rozumieć jako zespół urządzeń publicznych stanowiących materialną podstawę przekazu usług socjalnych, oświatowych i kulturowych. W polityce społecznej występuje w dwóch układach: w roli instytucjonalnej i funkcjonalnej. Do infrastruktury społecznej zaliczamy infrastrukturę z zakresu oświaty i edukacji, kultury i sportu, ochrony zdrowia i opieki społecznej, wypoczynku oraz bezpieczeństwa. Od jej stanu zależy poziom życia mieszkańców i ich szanse przyszłego rozwoju.

Sytuacja demograficzna

Obecnie gminę Tereszpól zamieszkuje 4 013 osób. Średnia gęstość zaludnienia na km² wynosi 27 osób. Dla porównania wskaźnik ten na obszarze województwa lubelskiego wynosi 85 os/km², natomiast w powiecie biłgorajskim na km² przypada średnio 61 osób.

Spośród wszystkich mieszkańców gminy, najwięcej zamieszkuje na terenie miejscowości Tereszpól-Zaorenda oraz Tereszpól-Kukiełki. Najmniej zaludniona jest natomiast Bukownica. Szczegółowe dane zawiera poniższa tabela.

Tabela 8. Liczba mieszkańców w miejscowościach gminy Tereszpól – stan na dzień 31.08.2015 r.

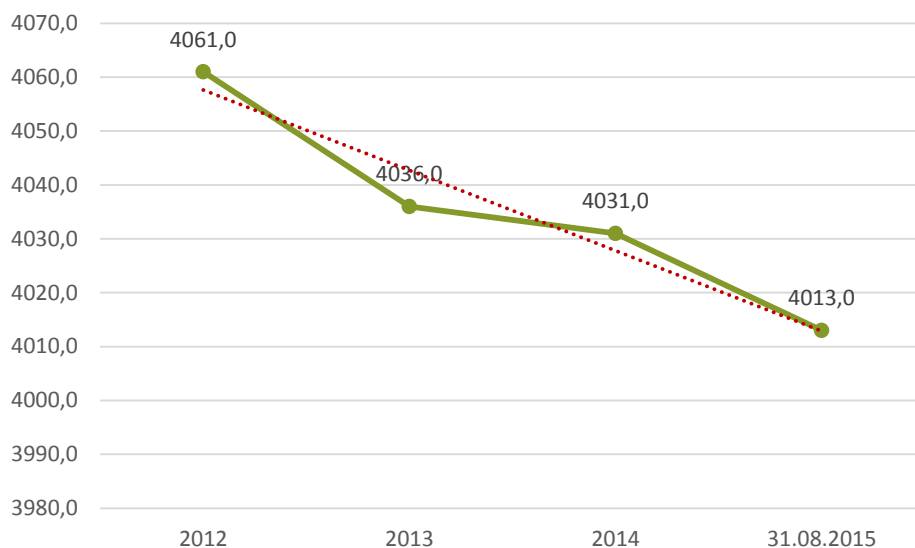
Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	MIESZKAŃCY			
		OGÓŁEM	KOBIETY	MĘŻCZYŹNI	%
1	TERESZPOL-ZAORENDA	1 128	560	568	28,1
2	TERESZPOL-KUKIEŁKI	915	448	467	22,8
3	TERESZPOL-ZYGMUNTY	765	388	377	19,1
4	LIPOWIEC	528	250	278	13,1
5	PANASÓWKA	256	117	139	6,4
6	SZOZDY	245	116	129	6,1
7	BUKOWNICA	176	88	88	4,4
RAZEM:		4 013	1 967	2 046	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

W gminie Tereszpól na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować niekorzystne zmiany demograficzne. Dobrze obrazuje to chociażby okres 2012-2015, w którym to zauważyć można wyraźny spadek liczby ludności. Pomimo tego, że spadek ten nie jest duży i podlega okresowym

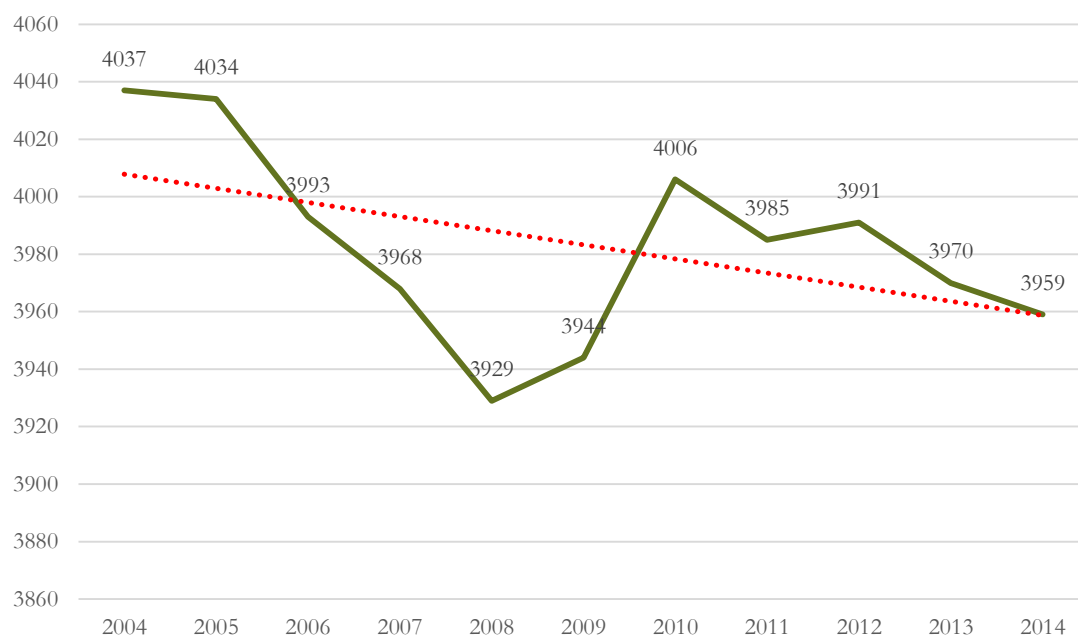
wahaniom, stanowi on względnie stałą tendencję. Potwierdza to analiza danych GUS za ostatnie 10 lat.

Wykres 3. Liczba ludności w gminie Tereszpól w latach 2012-2015.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Wykres 4. Liczba ludności w gminie Tereszpól w latach 2004-2014

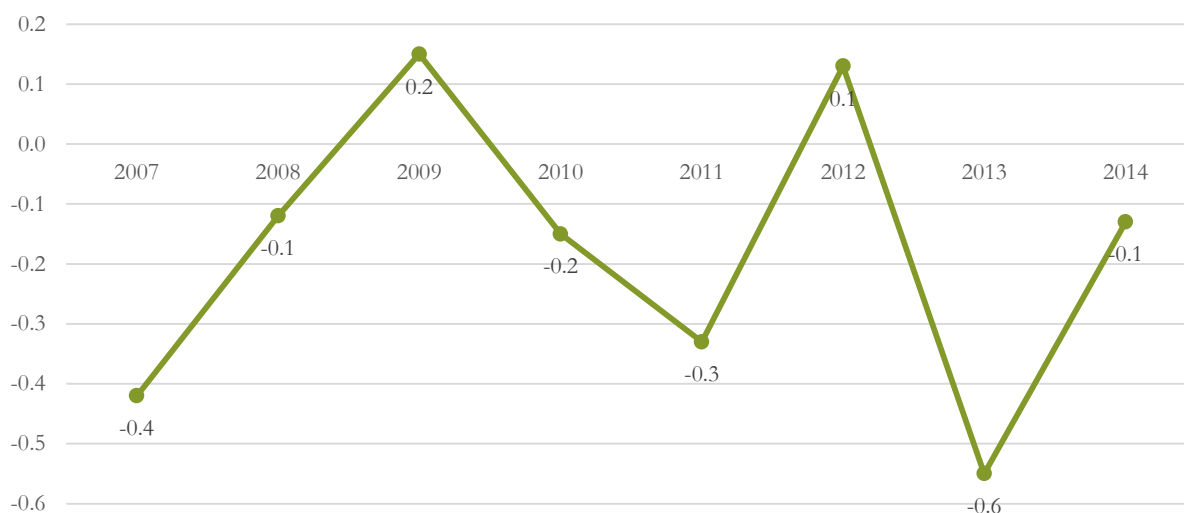

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zgodnie z tendencją charakterystyczną dla niemal całego województwa lubelskiego również w gminie Tereszpól, w ciągu ostatnich lat, obserwuje się ujemny przyrost naturalny. Oznacza to,

że więcej ludzi umiera niż się rodzi. Najniższą wartość -5,5 wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności osiągnął w roku 2013. W 2014 roku wskaźnik ten wynosił natomiast -1,3.

Wykres 5. Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie Tereszpól w latach 2007-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Gminę charakteryzuje ponadto ujemny wskaźnik migracji, co oznacza większą liczbę osób wymeldowanych, niż zameldowanych na jej terenie w ciągu jednego roku. Średnia wartość salda migracji w latach 2007-2014 wyniosła -10 osób.

Tabela 9. Saldo migracji w gminie Tereszpól w latach 2007-2014

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
SALDO MIGRACJI	-27	-24	4	-13	-8	-1	-2	-12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Tabela 10. Liczba zameldowań i wymeldowań oraz urodzeń i zgonów w gminie Tereszpól w latach 2012-2014.

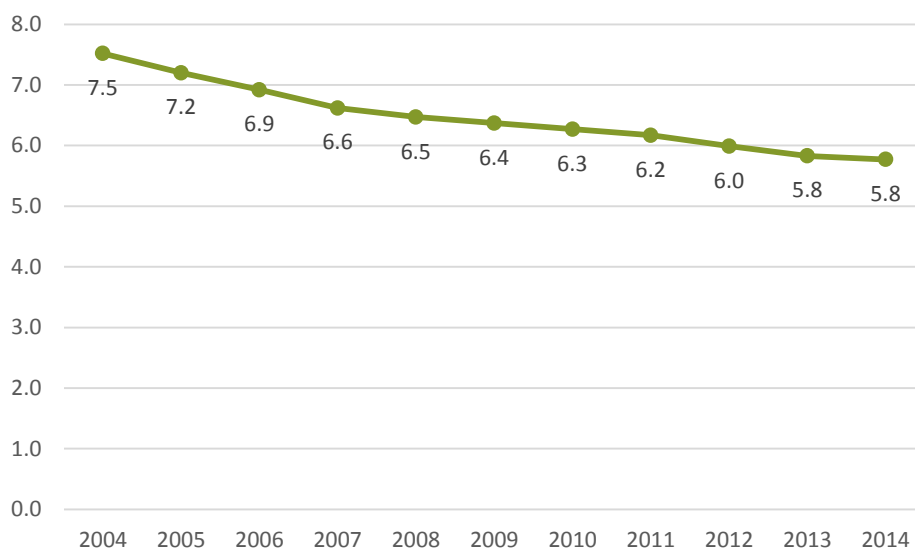
	LICZBA ZAMELDOWAŃ		LICZBA WYMELDOWAŃ		LICZBA URODZEŃ		LICZBA ZGONÓW	
	LICZBA ZDARZEŃ	NA 1 000 MIESZKA- ŃCÓW	LICZBA ZDARZEŃ	NA 1 000 MIESZKA- ŃCÓW	LICZBA ZDARZEŃ	NA 1 000 MIESZKA- ŃCÓW	LICZBA ZDARZEŃ	NA 1 000 MIESZKA- ŃCÓW
2014	31	7,75	40	10	49	12,25	43	10,75
2013	24	6	30	7,5	31	7,75	55	13,75
2012	19	4,75	22	5,5	46	11,5	36	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Duże znaczenie dla rozwoju gminy ma także wskaźnik obciążenia demograficznego. Oznacza on, ile osób w wieku nieprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. Im wyższą osiąga on wartość, tym niekorzystniej wpływa na lokalny rynek pracy oraz powodować może

stan, w którym zbyt duża liczba mieszkańców utrzymuje się ze świadczeń socjalnych. Jak wynika z poniższego wykresu, w gminie Terespol wskaźnik ten od roku 2004 systematycznie maleje. W 2014 roku wyniósł on 57,7.

Wykres 6. Wskaźnik obciążenia demograficznego w gminie Terespol w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Ujemny wskaźnik migracji i ujemny przyrost naturalny powodują zmniejszającą się liczbę mieszkańców gminy w ostatnich latach.

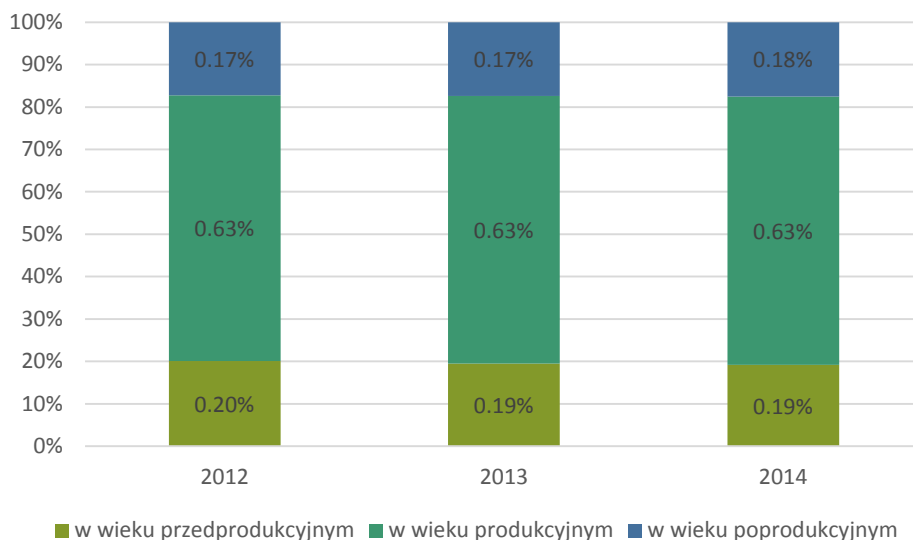
Przyczyny migracji stanowią relatywnie wysokie bezrobocie, brak możliwości rozwoju zawodowego, ale także wyjazdy związane z podjęciem edukacji w ośrodkach miejskich czy zawarciem związku małżeńskiego. Odwrócenie tego trendu wydaje się być jednym z najważniejszych wyzwań dla władz gminy.

Wiek i struktura wykształcenia mieszkańców.

Struktura wiekowa mieszkańców gminy kształtuje się korzystnie. W 2014 roku osoby w wieku produkcyjnym (mężczyźni w wieku 19 – 65 lat, kobiety w wieku 19 – 60 lat) stanowiły 63,28% wszystkich mieszkańców. Wykonując pracę przynoszącą dochody, utrzymują oni zarówno osoby w wieku przedprodukcyjnym tj. dzieci i młodzież do 18 roku życia, jak i poprodukcyjnym. Wśród osób w wieku produkcyjnym od roku 2012 dominują zdecydowanie mężczyźni.

Wykres 7. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w gminie Tereszpól w latach 2012-2014 w ujęciu procentowym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Również na tle powiatu i województwa gmina Tereszpól wypada korzystnie pod względem odsetka osób w wieku produkcyjnym.

Wykres 8. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w województwie lubelskim, powiecie biłgorajskim i gminie Tereszpól w 2014 roku w ujęciu procentowym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Pomimo tego faktu struktura wiekowa mieszkańców potwierdza niestety również niekorzystne zmiany demograficzne zachodzące na terenie gminy opisane w poprzednim rozdziale. Jak ilustruje poniższa tabela regularnemu spadkowi podlega bowiem liczba osób w wieku

przedprodukcyjnym, przy jednoczesnym wzroście udziału mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.

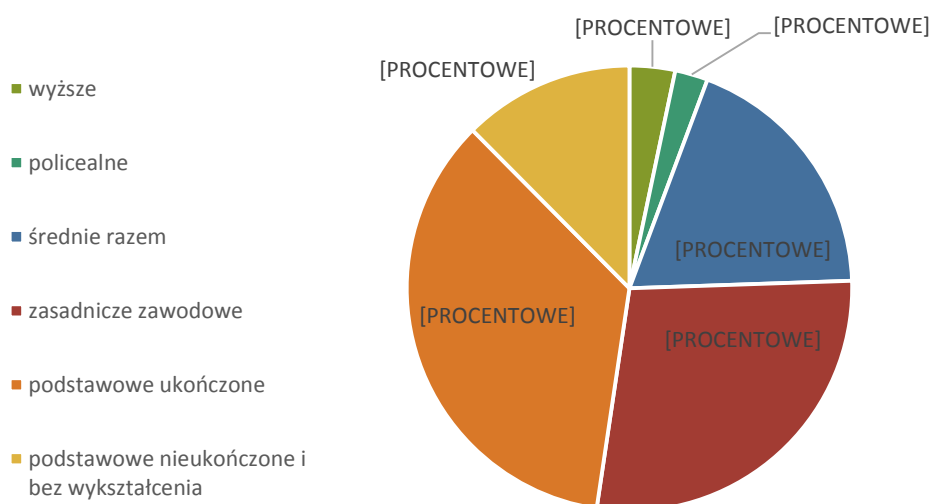
Tabela 11. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w gminie Tereszpól w latach 2012-2014 w podziale na płeć.

	2012	2013	2014
LICZBA MIESZKAŃCÓW OGÓŁEM	4 061	4 036	4 031
W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM	815	785	774
W WIEKU PRODUKCYJNYM	2 547	2 548	2 551
- W TYM KOBIETY	1 121	1 111	1 106
- W TYM MĘŻCZYŹNI	1 426	1 437	1 445
W WIEKU POPRODUKCYJNYM	699	703	706

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Wykształcenie jest czynnikiem stymulującym rozwój społeczno-gospodarczy i aktywność ekonomiczną ludności. Niestety ostatnie dane GUS na temat wykształcenia, na poziomie gminy pochodzą z 2002 r., co oznacza, iż **stan faktyczny na chwilę obecną jest na pewno inny**. Jednak zgodnie z danymi za tamten okres, największy odsetek mieszkańców stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym (35%) oraz zasadniczym zawodowym (28%). Wykształcenie wyższe posiadało tylko 3% mieszkańców. Biorąc jednakże pod uwagę ogólnopolski trend wzrostu liczby osób studiujących, należy założyć, iż liczba osób zamieszkałych na terenie gminy i posiadających wykształcenie wyższe jest obecnie znacznie większa i wciąż będzie rosła.

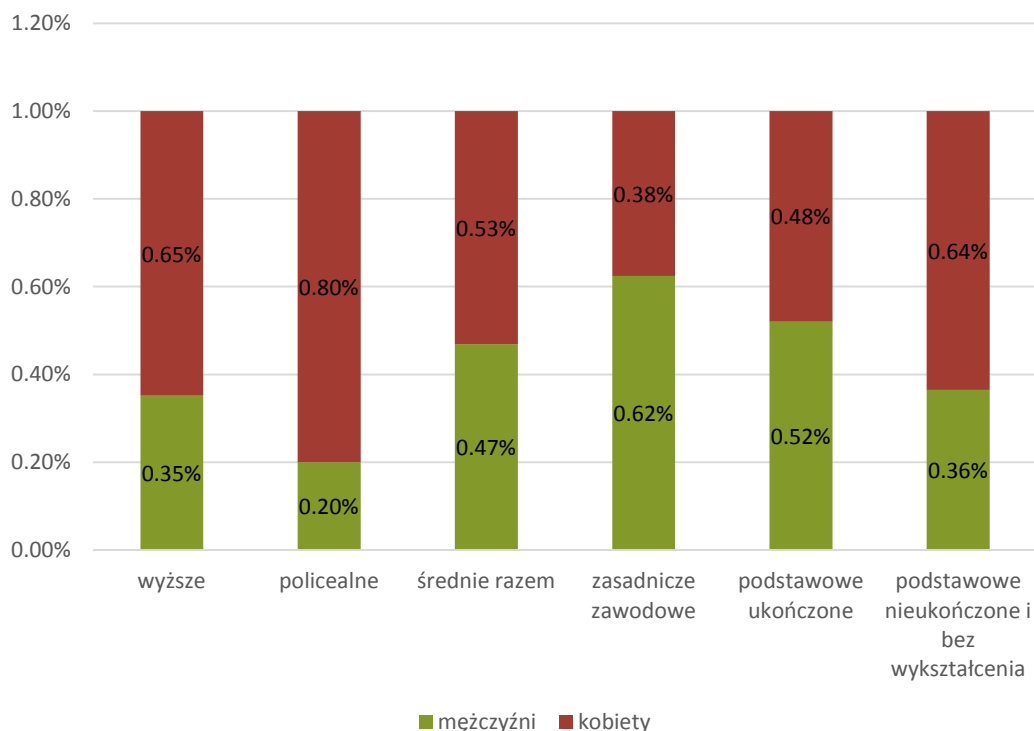
Wykres 9. Struktura wykształcenia w gminie Tereszpól w 2002 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W strukturze wykształcenia w podziale na płeć zauważyć można, iż mężczyźni przeważają tylko i wyłącznie w grupie osób legitymujących się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz podstawowym. Na pozostałych poziomach wykształcenia dominują kobiety.

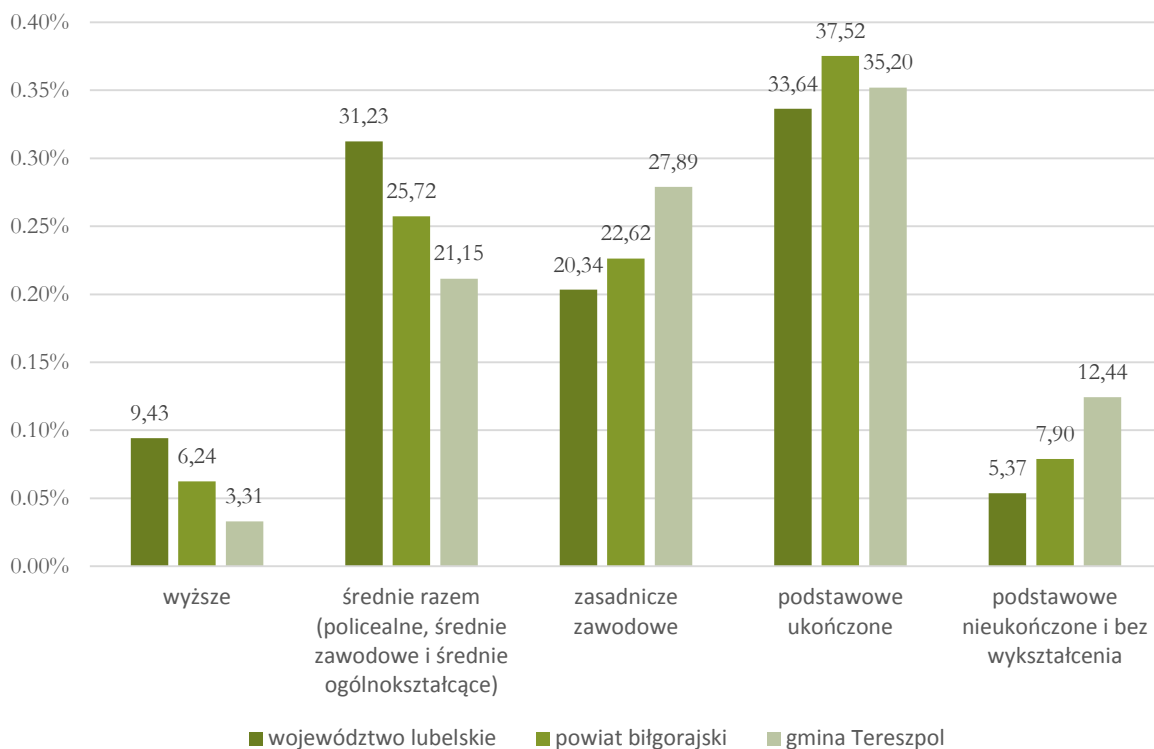
Wykres 10. Struktura wykształcenia w gminie Tereszpól w 2002 roku w podziale na płeć w %.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analiza porównawcza poziomu wykształcenia mieszkańców gminy z poziomem wykształcenia mieszkańców powiatu biłgorajskiego oraz województwa lubelskiego w 2002 roku wskazuje na gorsze wykształcenie ludności gminnej. Potwierdza to przede wszystkim mniejsza liczba osób mogących wylegitymować się dyplomem studiów wyższych czy świadectwem ukończenia szkoły średniej.

Wykres 11. Struktura wykształcenia w % w województwie lubelskim, powiecie biłgorajskim i gminie Tereszpól w 2002 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku potwierdzają jednakże tendencje polegającą na wzroście odsetka osób z wykształceniem wyższym oraz spadku liczby osób legitymujących się wykształceniem podstawowym lub jego całkowitym brakiem. Dotyczy to zarówno całego województwa lubelskiego jak i powiatu biłgorajskiego. Na tej podstawie można przypuszczać, że poziom wykształcenia mieszkańców gminy jest obecnie znacznie wyższy niż w 2002 roku.

Tabela 12. Struktura wykształcenia w województwie lubelskim i powiecie biłgorajskim w 2002 r. i 2011 r.

		ŚREDNIE I POLICEALNE - OGÓŁEM		ZASADNICZE ZAWODOWE	PODSTAWOWE UKOŃCZONE	PODSTAWOWE NIEUKOŃCZONE I BEZ WYKSZTAŁCENIA SZKOLNEGO
		WYŻSZE				
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE	2002	9,43%	31,23%	20,34%	33,64%	5,37%
	2011	18,00%	35,11%	21,46%	23,36%	2,07%
POWIAT BIŁGORAJSKI	2002	6,24%	25,72%	22,62%	37,52%	7,90%

	2011	14,34%	30,95%	24,09%	27,41%	3,21%
--	------	--------	--------	--------	--------	-------

Obecnie struktura wiekowa mieszkańców gminy wg ekonomicznych grup wieku kształtuje się korzystnie. Należy jednakże wskazać na występowanie niekorzystnych zmian demograficznych. Spowodowane są one głównie ujemnym przyrostem naturalnym oraz odpływem ludności, co w konsekwencji prowadzi do starzenia się społeczeństwa, a tym samym spadku liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Niekorzystna jest również struktura wykształcenia mieszkańców, przy czym należy wskazać, iż ostatnie dane na ten temat pochodzą z 2002 roku.

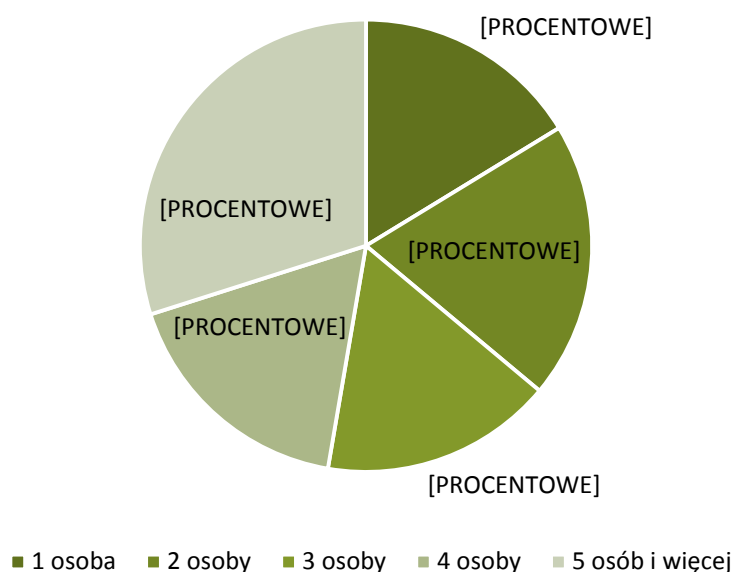
Wyzwaniem dla gminy Tereszpól jest takie dostosowanie lokalnego rynku pracy, aby spełniał on aspiracje i oczekiwania osób lepiej wykształconych, w tym po studiach, ale także dawał możliwość rozwoju zawodowego mieszkańcom z wykształceniem zasadniczym zawodowym, którzy mogliby zostać zatrudnieni np. przez potencjalnych inwestorów. W przeciwnym razie należy liczyć się z dalszym odpływem ludności.

Gospodarstwa domowe oraz źródła ich utrzymania

Gospodarstwo domowe to jeden z podstawowych podmiotów gospodarczych. Tworzy je osoba lub zespół osób, które zamieszkują razem i wspólnie się utrzymują. Ostatnie dane na temat struktury gospodarstw domowych na poziomie gminy, sporządzone przez GUS pochodzą z 2002 roku. W związku z tym stan ten może się w pewnym stopniu różnić od obecnego. W analizowanym okresie w gminie Tereszpól znajdowało się 1 167 gospodarstw. Największą ich część stanowiły te zamieszkiwane przez 5 i więcej osób (30%). Najmniej natomiast było gospodarstw jednoosobowych (16%).

Wykres 12. Gospodarstwa domowe wg liczby osób w gminie Tereszpól w 2002 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Informacje na temat źródeł utrzymania gospodarstw w gminie Tereszpól również pochodzą z 2002 roku. Pokazują one, iż 56,38% z nich utrzymywało się ze źródeł niezarobkowych, takich jak emerytury, renty i zasiłki. Z pracy najemnej utrzymywało się 33,16% gospodarstw domowych. Pracą na rachunek własny tj. pracą we własnym gospodarstwie rolnym lub własnej firmie trudniło się natomiast tylko 9,25% wszystkich podmiotów gospodarczych.

Tabela 13. Rodzaj źródła utrzymania gospodarstw domowych w 2002 roku.

RODZAJ ŹRÓDŁA UTRZYMANIA	LICZBA GOSPODARSTW	%
PRACA NAJEMNA, W TYM:	387	33,16%
POZA ROLNICTWEM W SEKTORZE PUBLICZNYM	165	14,14%
POZA ROLNICTWEM W SEKTORZE PRYWATNYM	218	18,68%
W ROLNICTWIE W SEKTORZE PUBLICZNYM	0	0,00%
W ROLNICTWIE W SEKTORZE PRYWATNYM	4	0,34%
PRACA NA RACHUNEK WŁASNY, W TYM:	108	9,25%
POZA ROLNICTWEM	49	4,20%
W SWOIM GOSPODARSTWIE ROLNYM	59	5,06%
W ROLNICTWIE POZA SWOIM GOSPODARSTWEM ROLNYM	0	0,00%
NIEZAROBKOWE, W TYM:	658	56,38%

EMERYTURA PRACOWNICZA, KOMBATANCKA I POCHODNE	273	23,39%
EMERYTURA ROLNA	105	9,00%
RENTA Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY	169	14,48%
RENTA SOCJALNA	5	0,43%
RENTA RODZINNA	63	5,40%
ZASIŁEK DLA BEZROBOTNYCH	17	1,46%
ZASIŁEK POMOCY SPOŁECZNEJ	15	1,29%
INNE NIEZAROBKOWE ŹRÓDŁO	11	0,94%
NA UTRZYMANIU	12	1,03%
NIEUSTALONE	2	0,17%
INNE DOCHODY	0	0,00%
OGÓŁEM	1 167	100,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2002 roku ponad 56% gospodarstw domowych utrzymywało się ze źródeł niezarobkowych, a tylko 9,25% z pracy na rachunek własny. Świadczy to niskiej aktywności ekonomicznej mieszkańców gminy.

Sytuacja mieszkaniowa (mieszkalnictwo)

Sytuacja mieszkaniowa to jeden z bardzo istotnych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym i społecznym gminy. W 2014 roku w gminie Tereszpól znajdowało się 1 167 budynków mieszkalnych oraz 1 206 mieszkań. Zarówno liczba budynków, jak i mieszkań zwiększa się regularnie od 2011 roku. Wzrasta również ich przeciętna powierzchnia.

Tabela 14. Zasoby mieszkaniowe w latach 2011-2014.

	2011	2012	2013	2014
IŁOŚĆ BUDYNKÓW MIESZKALNYCH	1 151	1 157	1 162	1 167
IŁOŚĆ MIESZKAŃ	1 189	1 196	1 201	1 206
PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA UŻYTKOWA 1 MIESZKANIA W M ²	84,8	85,1	85,3	85,4
PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA UŻYTKOWA MIESZKANIA NA 1 OSOBĘ W M ²	25,3	25,5	25,8	26
IŁOŚĆ MIESZKAŃ NA 1 000 MIESZKAŃCÓW	298,4	299,7	302,5	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Podczas analizy sytuacji mieszkaniowej w gminie konieczna jest ocena stanu jakości mieszkań, a głównie wyposażenia ich w różnego rodzaju instalacje. Jak wynika z poniższej tabeli, pomimo tego że od 2004 zaobserwować można znaczną poprawę, wciąż nie wszystkie mieszkania są wyposażone w podstawowe urządzenia techniczno-sanitarne. Należy przypuszczać, iż w ciągu najbliższych lat, stan ten ulegnie dalszej poprawie.

Tabela 15. Stan wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne w latach 2004-2013.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
WODOCIĄG	959	959	961	967	974	982	1057	1063	1070	1076
USTĘP SPŁUKIWANY	669	669	671	677	684	692	876	882	889	895
ŁAZIENKA	697	697	699	705	712	720	831	837	844	850
CENTRALNE OGRZEWANIE	557	557	559	565	572	580	671	677	684	690

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Infrastruktura oświatowo-edukacyjna

Dbłość o rozwój edukacji publicznej należy do najważniejszych zadań samorządów lokalnych. Na terenie gminy Tereszpól funkcjonują następujące placówki oświatowo-edukacyjne:

- » Zespół Szkół Samorządowych w Tereszpolu-Zaorendzie im. Jana Pawła II. W skład zespołu wchodzi: przedszkole, szkoła podstawowa, gimnazjum oraz szkoła filialna.
- » Zespół Szkół Samorządowych w Tereszpolu-Kukielkach. W skład zespołu wchodzi oddziały przedszkolne, szkoła podstawowa, oraz gimnazjum.

Na terenie gminy nie funkcjonuje żadna szkoła ponadgimnazjalna ani uczelnia wyższa.

W chwili obecnej w gminie Tereszpól edukacją objęte są łącznie 454 osoby. Do przedszkoli i „zerówek” uczęszcza 97 dzieci w wieku 3-5 lat. W szkołach podstawowych uczy się 239, natomiast w gimnazjach 118 uczniów.

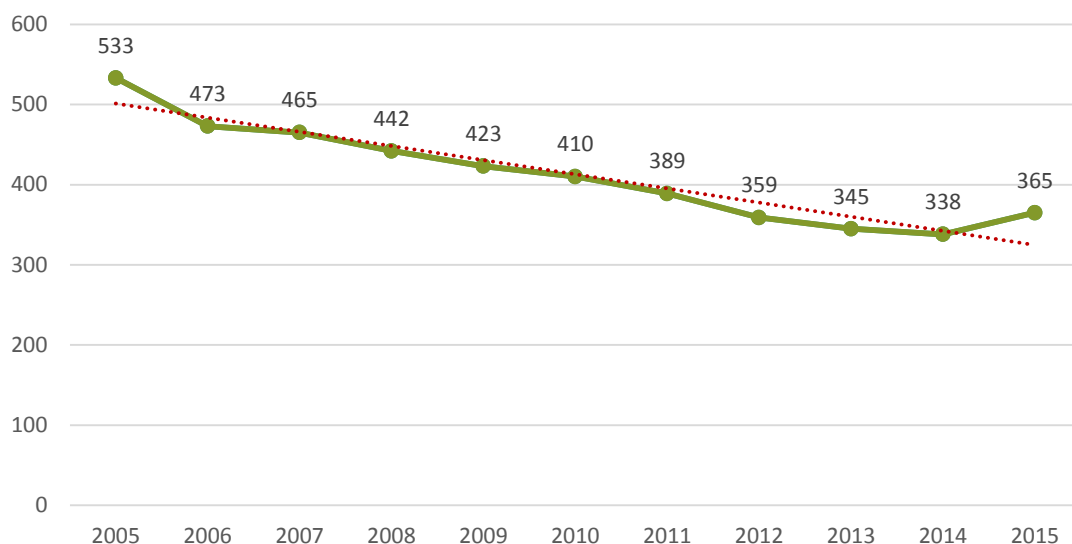
Tabela 16. Liczba uczniów w gminie Tereszpól na dzień 30.09.2015 r.

NAZWA SZKOŁY	LICZBA UCZNIÓW
NAUCZANIE PRZEDSZKOLNE	97
SZKOŁA PODSTAWOWA	239
GIMNAZJUM	118
ŁĄCZNIE	454

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Od 2005 roku na terenie gminy zauważalny jest nieustanny spadek liczby uczniów. Z 533 osób w 2005 roku liczba ta spadła do 338 osób w roku 2014. Wyjątek stanowi rok 2015, kiedy to liczba uczniów nieznacznie wzrosła w stosunku do poprzedniego roku.

Wykres 13. Liczba uczniów w gminie Tereszpól w latach 2005-30.09.2015.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

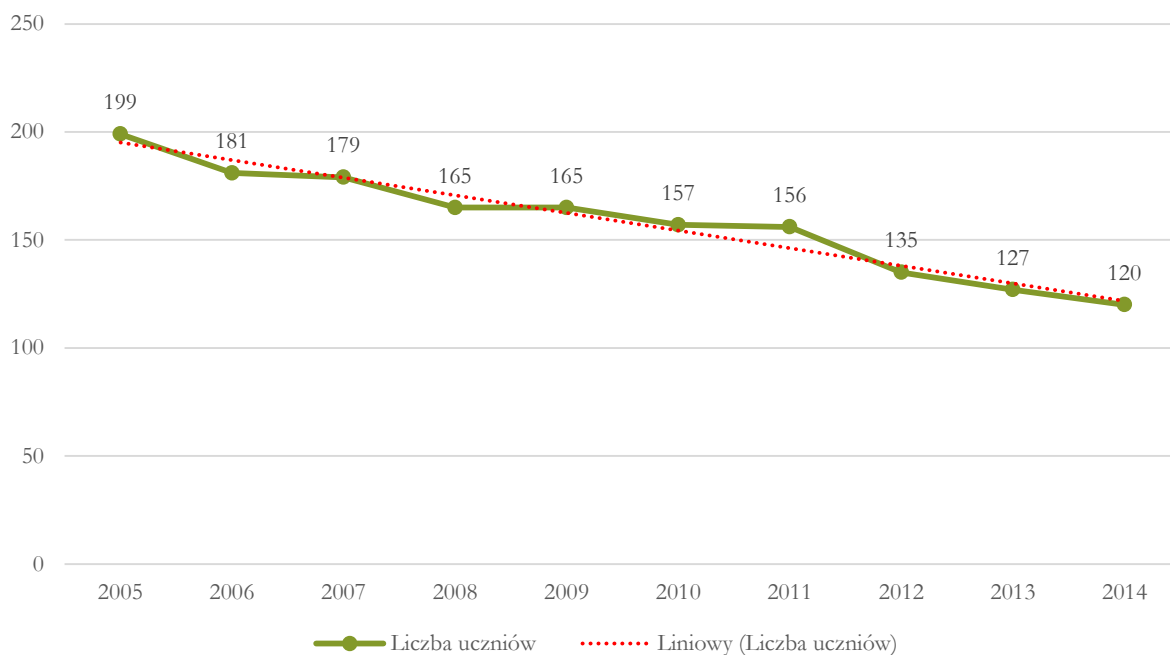
Największy procentowy spadek uczniów w tym analizowanym okresie odnotowano na poziomie szkół gimnazjalnych i wyniósł on 39,7%. W ciągu 10 lat ich liczba zmniejszyła się o 79 osób. Liczba uczniów w szkołach podstawowych zmniejszyła się natomiast o 34,53%- tj. o 115 osób .

Wykres 14. Liczba uczniów uczęszczających do szkół podstawowych w latach 2005-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wykres 15. Liczba uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych w latach 2005-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Jak wynika z danych GUS z 2012 roku poziom wyposażenia szkół podstawowych w gminie Tereszpól w komputery z dostępem do Internetu wynosił 67% przy średniej dla województwa wynoszącej 95%. Zdecydowanie lepiej sytuacja wyglądała w przypadku gimnazjów. W szkołach gimnazjalnych zlokalizowanych na terenie gminy wskaźnik ten wynosił 100%. Tym samym był on wyższy niż w województwie, w którym jego wartość wynosiła 83%. Średnio w szkołach podstawowych na jeden komputer przypadało 8 uczniów (przy 10 w kraju i 8 w województwie), natomiast w gimnazjach na jeden komputer przypadało 5 uczniów, podczas gdy średnia dla kraju to 10 uczniów, a dla województwa lubelskiego 9.

Analogicznie do innych jednostek samorządu terytorialnego problemem gminy Tereszpól jest i może w przyszłości być wysokość otrzymywanej z budżetu państwa subwencji oświatowej. Wydatki ponoszone przez gminę na funkcjonowanie oświaty to w pierwszej kolejności płace nauczycieli oraz bieżące utrzymanie i remonty budynków. Z uwagi na fakt, iż gmina zobligowana jest ponosić powyższe koszty, a wpływy z subwencji oświatowej są niższe niż realne potrzeby utrzymuje się deficyt, który pokrywany jest ze środków własnych samorządu. Oznacza to, że gmina bilansując wydatki na oświatę, zmniejsza m.in. swoją zdolność inwestycyjną.

Jak ilustruje poniższa tabela w latach 2009-2015 kwota wydatków na oświatę znacznie przekraczała kwotę otrzymanych subwencji (w 2015 o 2 208 254 zł). Różnicę pomiędzy wysokością otrzymanej subwencji a wydatkami na oświatę i wychowanie gmina zmuszona jest pokrywać z własnych środków.

Tabela 17. Wydatki na oświatę ponoszone przez gminę Tereszpól w latach 2009-2015.

	WYSOKOŚĆ OTRZYMANEJ SUBWENCJI ORAZ DOTACJI [zł]	WYDATKI NA OŚWIATĘ PONOSZON E Z BUDŻETU GMINY [zł]	WYDATKI NA OŚWIATĘ OGÓŁEM [zł]
2009	2 891 936	991 165	3 885 110
2010	3 104 157	1 197 920	4 304 087
2011	3 218 458	1 427 530	4 647 999
2012	3 354 362	1 745 295	5 101 669
2013	3 268 283	1 649 250	4 919 546
2014	3 253 750	1 804 501	5 060 265
2015	3 108 047	2 208 254	5 318 316

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Powagę tego problemu potwierdza również analiza etatów nauczycielskich w gminie. Szczegóły prezentuje poniższa tabela.

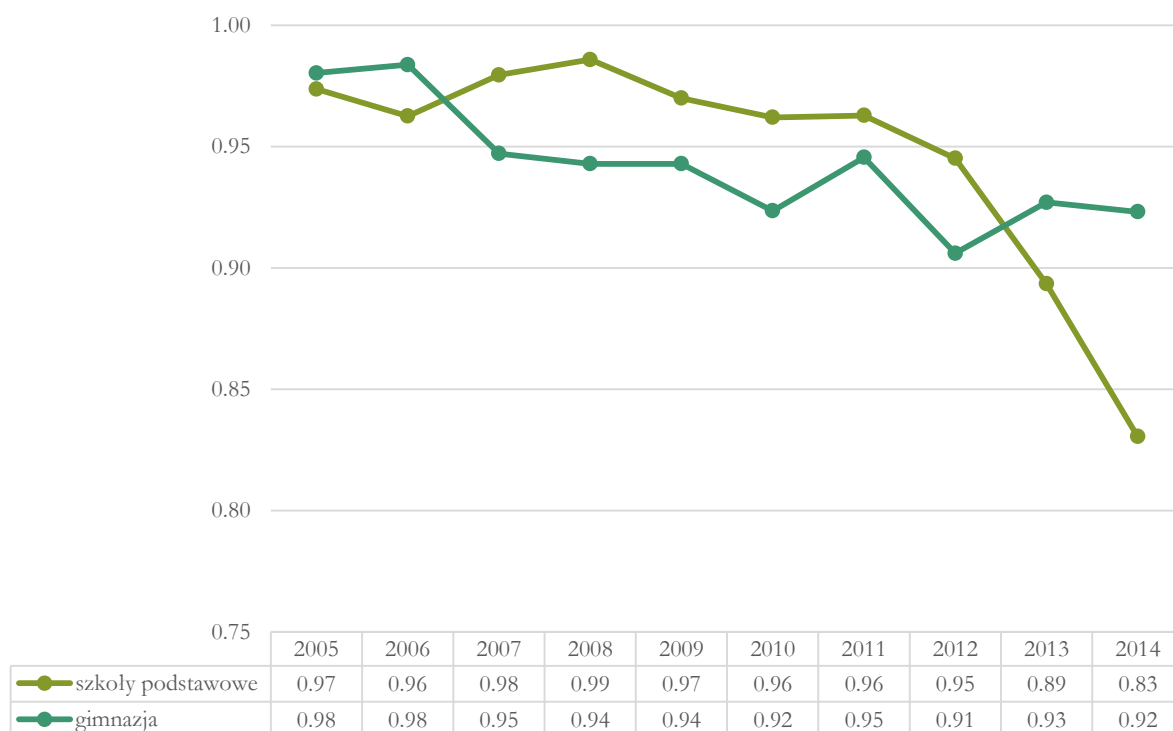
Tabela 18. Liczba etatów objętych i nieobjętych subwencją oświatową w 2014 r.

	ETATY OGÓŁEM	ETATY NIE OBJĘTE SUBWENCJĄ OŚWIATOWĄ	ETATY OBJĘTE SUBWENCJĄ OŚWIATOWĄ
ZESPÓŁ SZKÓŁ SAMORZĄDOWYCH W TERESZPOLU-ZAORENDZIE	28,78	5,54	23,24
ZESPÓŁ SZKÓŁ SAMORZĄDOWYCH W TERESZPOLU-KUKIEŁKACH	17,72	1,95	15,77
ŁĄCZNIE	46,5	7,49	39,01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Współczynnik skolaryzacji brutto stanowi miarę relacji liczby osób uczących się (stan na 1 września) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan na 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. W sytuacji gdy wskaźnik ten osiąga miarę powyżej 100 oznacza, że do szkół zlokalizowanych na terenie gminy uczęszczają osoby spoza jej obrębu. Wartość współczynnika poniżej 100 oznacza sytuację odwrotną, kiedy to dzieci zamieszkujące w gminie uczęszczają do placówek oświatowych znajdujących się na terenie innych jednostek samorządowych. Jak wynika z uzyskanych danych współczynnik skolaryzacji brutto, zarówno na poziomie edukacji podstawowej jak i gimnazjalnej, utrzymywał się na relatywnie wysokim poziomie. Analiza współczynnika skolaryzacji na przestrzeni ostatnich lat wskazuje, że tylko niewielki odsetek osób uczęszcza do szkół gimnazjalnych zlokalizowanych poza obrębem gminy Tereszpól. Wskaźnik ten w 2014 roku dla szkół gimnazjalnych wyniósł 92,31%. Nieco inaczej sytuacja wygląda w przypadku szkół podstawowych, dla których wskaźnik oscyluje w granicy 83,05%. Odpływ osób do placówek oświatowych znajdujących się poza gminą Tereszpól może się wiązać np. z faktem dowożenia dzieci do szkół zlokalizowanych w niedalekiej odległości do miejsc pracy rodziców.

Wykres 16. Współczynnik skolaryzacji brutto w gminie Tereszpól w latach 2004-2014.

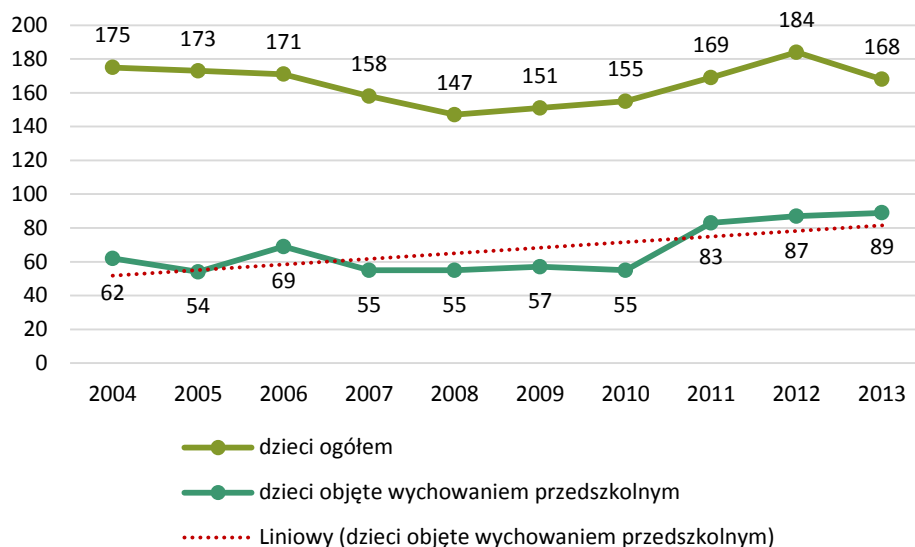

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na terenie gminy Tereszpól funkcjonuje tylko jedno przedszkole samorządowe. W gminie nie ma przedszkoli niepublicznych oraz przedszkoli publicznych, prowadzonych przez inne organy prowadzące. Przy Szkole Podstawowej w Tereszpolu-Kukiełkach istnieje oddział przedszkolny (tzw. „0”), składający się z dwóch oddziałów dla 5-latków oraz 3 i 4-latków. W szkole Filialnej w Lipowcu istnieje oddział przedszkolny dla 5 latków.

Jak wskazuje wykres 17. od roku 2010 zauważyć można znaczny wzrost liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. W 2013 roku odsetek dzieci uczęszczających do przedszkoli osiągnął najwyższą wartość 53%, podczas gdy jeszcze w 2010 wynosił on zaledwie 35,5%. Obserwując zachodzące zmiany można przypuszczać, iż w latach kolejnych zapotrzebowanie na dostęp do edukacji przedszkolnej będzie systematycznie wzrastało. W związku z tym zabezpieczenie dzieciom możliwości uczęszczania do klas przedszkolnych jest jednym z kluczowych zadań przed którymi gmina Terespol stać będzie w najbliższej przyszłości.

Wykres 17. Stosunek wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat do dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie gminy Tereszpól w latach 2004-2013.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analogicznie do innych JST problemem gminy Tereszpól jest malejąca liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz wysokość otrzymywanej z budżetu państwa subwencji oświatowej. Konieczność ponoszenia wysokich wydatków na oświatę z budżetu gminy znacznie obniża zdolność inwestycyjną Tereszpoła.

Wyzwanie dla władz gminy stanowi ponadto zapewnienie edukacji przedszkolnej wszystkim zamieszkującym jej obszar dzieciom w wieku 3-6 lat.

Infrastruktura sportowa

Gmina Tereszpól jest dobrze wyposażona w infrastrukturę sportową. Na jej terenie znajdują się następujące obiekty rekreacyjno-sportowe:

- » **Boisko sportowe Tereszpól-Kukiełki:** ogólnodostępne z wyposażeniem: boisko piłkarskie z trawy naturalnej – pole gry 100.00 x 60.00, bieżnia tartanowa 6-cio torowa o długości 60 m, skocznia w dal – rozbieżnia 41.5m x 1.22m z zeskoczną 10.5m x 3.5m, przyłącze wodociągowe.
- » **Stadion sportowy Tereszpól-Zaorenda:** ogólnodostępny z wyposażeniem: boisko piłkarskie z trawy syntetycznej o wymiarach 30.00x 60.00m, budynek usług kultury i sportu o kubaturze 570m³ i powierzchni użytkowej 157m z zapleczem socjalnym, sanitarnym oraz sceną widowiskową, obsługujący imprezy sportowe – mecze piłki nożnej, zawody strażackie, imprezy kulturalne, lekkoatletyczne oraz rekreacyjno-widowiskowe (koncerty, festyny).
- » **Boiska sportowe w miejscowości Bukownica** do gry w piłkę nożną – niepełnowymiarowe, boisko do gry w piłkę siatkową, plac zabaw dla dzieci.
- » **Boiska sportowe Szozdy:** mini boisko do gry w piłkę nożną, mini boisko do gry w piłkę siatkową,
- » **Boisko sportowe Lipowiec,** niepełnowymiarowe do gry w piłkę nożną,
- » **Świetlica wiejska w Tereszpolu-Zygmuntach.**

W gminie funkcjonuje Klub Sportowy „Orzeł Tereszpól”.

Infrastruktura kultury

W gminie Tereszpól działalnością z zakresu kultury zajmuje się Biblioteka Publiczna z siedzibą w miejscowości Tereszpól-Zaorenda. Jest to jedyna instytucja kulturalno-oświatowa działająca na terenie gminy.

W sierpniu 2014 roku biblioteka została przeniesiona do nowego dwukondygnacyjnego budynku o powierzchni 234 m². Budynek ten został wyremontowany przez gminę ze środków pozyskanych z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich „Europa Inwestująca w Obszary Wiejskie”, w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”. Biblioteka składa się

z wypożyczalni dla dzieci i młodzieży, wypożyczalni dla dorosłych, czytelni oraz sali zajęciowej. Również w 2014 roku poprzez zakup i otrzymane dary, biblioteka wzbogaciła swój księgozbiór o 784 książki na łączną sumę 15 768,22 zł. Stan zbiorów na dzień 31.12.2014 r. wynosił 11 037 woluminów.

Tabela 19. Zestawienie dot. powiększonego księgozbioru w 2014 r.

	ILOŚĆ WOLUMINÓW	WARTOŚĆ
ZAKUP, W TYM:	715 WOL.	14 273,55 zł
Z WŁASNEGO BUDŻETU	603 WOL.	12 128,55 zł
DOTACJA BIBLIOTEKI NARODOWEJ	112 WOL.	2 145,00 zł
DARY	12 WOL.	270,00 zł
INNE, W TYM:	57 WOL.	1 224,67 zł
Z GMINNEJ KOMISJI DS.ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH	48 WOL.	1 015,53 zł
Z PROGRAMU ORANGE DLA BIBLIOTEK	5 WOL.	137,72 zł
ODDANE ZA ZAGUBIONE	4 WOL.	71,42 zł
ŁĄCZNIE	784 WOL.	15 768,22 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

W bibliotece zarejestrowanych jest łącznie 613 czytelników. Najliczniejszą grupę stanowią dzieci i młodzież szkół podstawowych i ponadpodstawowych (46,7%) oraz dzieci w wieku przedszkolnym (14,8%). Biblioteka stara się sprostać potrzebom tych dominujących grup czytelniczych. W swojej ofercie zawiera ciekawe pozycje książkowe z beletrystyki, z literatury popularnonaukowej, opracowania lektur, okresów literackich i historycznych, książek o charakterze popularnonaukowym będących kompendium wiedzy z danej dziedziny, a dla najmłodszych - pięknie wydane książki - zabawki i książeczki edukacyjne oraz bajki, wierszyki i opowiadania.

Wśród dorosłych czytelników największą grupę stanowią niezatrudnieni tj. emeryci, renciści i bezrobotni (14,2%). Następną grupą są pracownicy umysłowi (8%) i robotnicy (8%), później studenci (6,8%). Najmniejszą grupę stanowią rolnicy (1%) oraz inni zatrudnieni (0,5%).

Tabela 20. Struktura czytelników Biblioteki w Tereszpolu w podziale na wiek i wykonywane zajęcia.

WIEK	DO 5 LAT	6-12 LAT	13-15 LAT	16-19 LAT	20-24 LAT	25-44 LAT	45-60 LAT	POWYŻEJ 60 LAT	
LICZBA	90	133	93	61	51	105	53	27	
ZAJĘCIE	DZIECI	UCZNIOWIE	STUDENCI	PRAC. UMYSŁOWI	PRAC. FIZYCZNI	ROLNIC Y	EMERYCI	NIEZATRU-DNIENI	INNI
LICZBA	91	286	42	49	49	6	37	50	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Jak wynika z analizy wypożyczeń w 2014 roku, największą popularnością cieszyła się literatura piękna dla dzieci oraz dla dorosłych. Łącznie udostępniono 11 722 wol. książek oraz 110 czasopism. W tym czasie Bibliotekę odwiedziło 4 943 czytelników.

Tabela 21. Wypożyczenia książek z Biblioteki w 2014 r.

	LICZBA	% OGÓŁU WYPOŻYCZEŃ
LITERATURA PIĘKNA DLA DZIECI	5 913 WOL.	50,5%
LITERATURA PIĘKNA DLA DOROSŁYCH	4 341 WOL.	37%
LITERATURA POPULARNONAUKOWA	1 468 WOL.	12,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

W 2014 roku biblioteka uczestniczyła w programie „Orange dla bibliotek”, którego celem było wspieranie rozwoju społeczeństwa informacyjnego poprzez zwiększenie dostępu do nowych technologii komunikacyjnych. W ramach tego programu biblioteka otrzymała kwotę 1 000,13 zł. na bezpłatny Internet i zakup literatury fachowej. Biblioteka zwróciła się również z wnioskiem do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tereszpolu i na zakup zbiorów otrzymała w 2014 roku środki w wysokości 1 015,53 zł. Ponadto biblioteka została dofinansowana na kwotę 1 000 zł przez Firmę Model Opakowania. Środki te przeznaczone zostały na prowadzenie zajęć z dziećmi w okresie wakacyjnym.

Od stycznia 2013 roku biblioteka wprowadza zbiory do katalogu elektronicznego - programu bibliotecznego MAK+. Na koniec grudnia 2014 r. wprowadzono do katalogu 11 037 egzemplarzy książek, a więc 100 % zbiorów. W 2014 roku z komputerów w czytelni Internetowej skorzystało 111 osób. W chwili obecnej na stanie biblioteki znajduje się 6 komputerów, w tym 3 przeznaczone do korzystania przez czytelników w czytelni Internetowej.

Jedną z form popularyzacji biblioteki są wycieczki uczniów ze szkół, na których dzieci i młodzież poznają zbiory placówki oraz uczą się korzystania z nich. Inną formą są afisze, plakaty z informacjami o organizowanych imprezach, prowadzonych konkursach, spotkaniach w bibliotece, warsztatach plastycznych, zajęciach dla dzieci itd. Z ważniejszych wydarzeń organizowanych w jej siedzibie (spotkania środowiskowe, autorskie, konkursy o zasięgu powiatowym, zajęcia organizowane w okresie ferii i wakacji) informacje przekazywane są do lokalnych mediów. Corocznie na tablicy informacyjnej przedstawiana jest działalność za miniony rok (czytelnictwo, zakupy zbiorów, najchętniej czytane książki, zdjęcia z organizowanych imprez kulturalno-oświatowych). Działalność biblioteki opiera się na współpracy z przedszkolami, szkołami podstawowymi i gimnazjami działającymi na terenie gminy. Współpracuje ona też z twórcami ludowymi, Kołami Gospodyń Wiejskich oraz chórem parafialnym „OAZA”, z którymi wspólnie prowadzone są imprezy środowiskowe, spotkania autorskie itp. Biblioteka prowadzi obsługę czytelniczą specjalnych grup użytkowników – odbywają się zajęcia z najmłodszymi dziećmi w Przedszkolu Samorządowym w Tereszpolu-Zaorendzie (grupa 3-4 latków) oraz w oddziale przedszkolnym w Tereszpolu-Kukielkach (grupa 3-4 latków oraz 5-latków) pod hasłem „Z książką do przedszkolaka”. Biblioteka prowadzi również usługę dla osób niepełnosprawnych i seniorów - „Książka na telefon” - polegającą na bezpłatnym dostarczaniu do domu zamówionych tytułów. Informacje o bibliotece można znaleźć na stronie internetowej Urzędu Gminy w Tereszpolu: www.tereszpol.pl.

Ponadto biblioteka w Tereszpolu zorganizowała:

- » Konkurs „Radość czytania” – XIII edycja powiatowego konkursu promującego aktywne czytanie utworów dla dzieci i młodzieży. W konkursie udział wzięło 6 uczestników z klas IV – VI ze szkół podstawowych, w Tereszpolu-Kukiełkach i Tereszpolu-Zaorendzie. Zwycięzca gminnych eliminacji zakwalifikuje się do finału powiatowego w Biłgoraju.
- » Konkurs „Regionalizm wzbogaca życie” - gminne podsumowanie w ramach powiatowego konkursu „Pielęgnując przeszłość tworzymy przyszłość”.
- » Konkursy (plastyczne, fotograficzne, konkursy wiedzy, organizowane wspólnie z bibliotekami szkolnymi) - „Ferie w Bibliotece” - cykl spotkań w Bibliotece zorganizowanych w okresie ferii zimowych. W zajęciach uczestniczyły dzieci i młodzież w wieku 5-14 lat z terenu gminy.
- » „Wakacje w Bibliotece” – cykl spotkań dla dzieci i młodzieży zorganizowanych przez Bibliotekę w okresie wakacyjnym. Przygotowano wiele atrakcji, m.in. gry i zabawy ruchowe i umysłowe, kalambury, krzyżówki, zgaduj-zgadule, zagadki. Na ostatnim spotkaniu każdy uczestnik otrzymał drobny upominek.
- » Zajęcia szachowe dla dzieci w okresie wakacji. Dzieci i młodzież poznały zasady i reguły gry w szachy. Spotkania zakończyły się turniejem szachowym, na którym najlepsi uczestnicy otrzymali puchar i pamiątkowe medale.
- » Warsztaty dla dzieci prowadzone w wakacje, na których dzieci wykonywały prace plastyczne metodą linorytu. W programie warsztatów znalazły się też konstrukcje z makaronu oraz zabawy ruchowe.
- » „Jestem bezpieczny w sieci” – zajęcia dla dzieci w okresie wakacji o zasadach bezpieczeństwa w Sieci. Dzieci zapoznali się z bezpiecznymi stronami oraz rozwiązywały dostępne na stronie www.sieciaki.pl quizy, rebusy, zagadki, przeglądały katalog bezpiecznych stron, oglądały teledyski itp.
- » „Biblioteki Dzieciom”- akcja zbierania darów dla najuboższych dzieci w powiecie biłgorajskim. Z terenu gminy w akcji udział wzięły Biblioteka Publiczna i biblioteki szkolne ze szkół w Tereszpolu- Zaorendzie i Tereszpolu-Kukiełkach oraz sklepy spożywcze z terenu gminy. Zebrane artykuły spożywcze oraz przybory szkolne i zabawki odwieziono do Fundacji „Krzyk” w Biłgoraju.
- » Lekcja biblioteczna „Książka moim przyjacielem” dla kl. I-III w Szkole Filialnej w Lipowcu. Lekcja przybliżyła dzieciom, z jakich elementów zbudowana się książka, jaką rolę pełni w rozwoju emocjonalnym człowieka oraz zasady postępowania z książką. Odbyły się również warsztaty z lokalnymi twórcami ludowymi (wykonywania ozdób świątecznych, warsztaty plastyczne, zarówno dla dzieci i młodzieży jak i dla osób dorosłych).
- » Wystawy prac.

W gminie aktywnie działa również chór „Oaza” - zespół śpiewaczy w skład którego wchodzi 19 mieszkańców gminy Tereszpol, a jednocześnie wiernych Parafii p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w tutejszej miejscowości. Chór powstał w 2008 r. Ze względu na charakter repertuaru określa się go mianem kościelnego, choć wykonywane przez niego są również utwory patriotyczne i biesiadne. Chór przypisuje sobie miano ambasadora kultury

tereszpolskiej. W ciągu ostatnich lata prezentował się podczas wielu imprez zewnętrznych, w tym m.in. w Łagiewnikach, Licheniu, Katedrze Lubelskiej, Zakopanem na Krzeptówkach, w Górecku (gdzie zdobył bursztynowy i złoty różaniec), a także w sąsiednich gminach (na Prezentacjach Pieśni Pasyjnej w Chmielku, Konkursach Piosenki Religijnej w Józefowie i Tarnogrodzie oraz kolędował w Hedwiżynie i w Biszczy).

Ponadto na terenie gminy funkcjonują Koła Gospodyń Wiejskich w Tereszpolu-Zaorendzie, Tereszpolu-Kukiełkach, Tereszpolu-Zygmuntach oraz w Lipowcu.

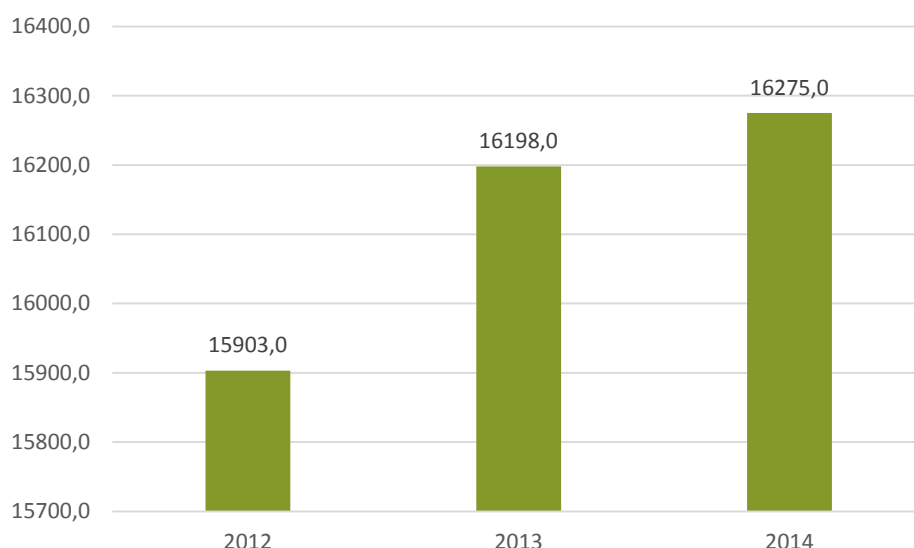
Ochrona zdrowia, wykluczenie i pomoc społeczna

Na terenie gminy funkcjonuje jeden ośrodek zdrowia - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej. Praktyka Lekarska „MEDYK” w Tereszpolu-Zaorendzie. Mieszczą się w nim gabinety lekarski, medycyny szkolnej, pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej, zabiegowy oraz punkt szczepień. Obecnie pacjentów przyjmuje dwóch lekarzy. Mieszkańcy gminy Tereszpol mają bardzo mocno ograniczony dostęp do specjalistycznych usług medycznych. Z takich usług korzystają oni najczęściej w Lublinie, ewentualnie, pod warunkiem dostępności miejsc w Biłgoraju lub Zamościu. Problemy zdrowotne mieszkańców gminy nie odbiegają od statystycznie najczęściej występujących problemów zdrowotnych mieszkańców innych gmin województwa lubelskiego. Dominują choroby układu krążenia i choroby narządu ruchu.

Na chwilę obecną w gminie działa jedna apteka – w Tereszpolu-Zaorendzie.

Liczba porad lekarskich w 2014 roku wynosiła 16 275. Jak widać na poniższym wykresie, od 2012 roku ich ilość zdecydowanie wzrosła.

Wykres 18. Liczba porad lekarskich w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej w latach 2012-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zadania pomocy społecznej wynikające z programów rządowych, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia wykonuje

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tereszpole-Zaorendzie. Zadania jakie realizuje wyżej wymieniona placówka, są zadaniami własnymi gminy Tereszpole oraz zadaniami zleconymi z zakresu administracji rządowej, nałożone przepisami prawa oraz wykonywane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej lub innymi podmiotami.

W poniższej tabeli zawarte zostały dane dotyczące różnych form pomocy społecznej udzielanych w gminie Tereszpole w latach 2012-2015. Wynika z niej, iż liczba osób korzystających z tej formy wsparcia regularnie spada. W 2015 roku największą grupę beneficjentów stanowiły osoby objęte pracą socjalną oraz dzieci dożywiane w szkołach.

Tabela 22. Formy pomocy społecznej realizowanej w gminie w latach 2012-2015.

Lp.	FORMY POMOCY	LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH			
		2012	2013	2014	2015
	LICZBA OSÓB OGÓŁEM KORZYSTAJĄCA Z POMOCY SPOŁECZNEJ	442	420	408	347
1	ZASIŁEK STAŁE	12	10	11	18
2	ZASIŁEK OKRESOWY	31	29	37	14
3	DOŻYWIANIE DZIECI W SZKOŁACH	95	103	107	91
4	DOŻYWIANIE DZIECI Z TZW. LISTY DYREKTORSKIEJ	4	10	10	11
5	DOŻYWIANIE DLA OSÓB DOROSŁYCH	0	0	0	0
6	ZASIŁEK CELOWY W ZWIĄZKU ZE ZDARZENIEM LOSOWYM	1	0	0	0
7	ZASIŁEK CELOWY	106	97	86	62
8	W TYM: SPECJALNY ZASIŁEK CELOWY	45	39	17	16
9	SPECJALISTYCZNE USŁUGI OPIEKUŃCZE	1	0	0	0
10	USŁUGI OPIEKUŃCZE	3	1	3	2
11	OSOBY OBJĘTE PRACĄ SOCJALNĄ	312	334	320	374
12	OSOBY OBJĘTE KONTRAKTEM SOCJALNYM	33	33	51	14
13	OSOBY OBJĘTE WSPARCIEM ASYSTENTA RODZINY	0	0	0	0
14	LICZBA WDROŻONYCH PROCEDUR „NIEBIESKA KARTA”	2	1	14	4
15	LICZBA OSÓB PRZEBYWAJĄCYCH W DOMACH OPIEKI SPOŁECZNEJ	3	3	5	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Analiza przyczyn korzystania z pomocy społecznej pokazuje, że w 2015 roku najczęstszą były: bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo oraz bezradność w sprawach opiekuńczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Tabela 23. Przyczyny korzystania z pomocy społecznej w latach 2012-2015.

Lp.	PRZYCZYNY	2012	2013	2014	2015
1	UBÓSTWO	78	74	83	61
2	BEZDOMNOŚĆ	0	0	0	0
3	POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA	56	43	48	40
4	W TYM: WIELODZIETNOŚĆ	9	9	24	23
5	BEZROBOCIE	102	96	104	86
6	NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	39	50	42	39
7	DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA	93	85	78	68
8	BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO	22	42	75	50
9	W TYM: RODZINY NIEPEŁNE	11	16	12	8
10	RODZINY WIELODZIETNE	9	11	28	18
11	PRZEMOC W RODZINIE	2	2	2	0
12	ALKOHOLIZM	9	3	5	4
13	NARKOMANIA	0	0	0	0
14	TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO ZWOLNIENIU Z ZAKŁADU KARNEGO	3	1	6	0
15	ZDARZENIE LOSOWE	1	0	0	0
16	SYTUACJA KRYZYSOWA	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Na terenie gminy funkcjonuje tylko jeden ośrodek zdrowia niezapewniający jej mieszkańcom dostatecznej opieki medycznej. Szczególnie uciążliwym problemem jest do dostęp do specjalistycznych usług medycznych.

Powoli, acz regularnie, zmniejsza się liczba osób korzystających z pomocy społecznej, co pozwala na wygenerowanie dodatkowych oszczędności w budżecie gminy.

Bezpieczeństwo publiczne

Zadania z zakresu bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy realizuje Komisariat Policji w Józefowie. Rejon działania Komisariatu Policji w Józefowie obejmuje teren trzech gmin tj. gminy Józefów, gminy Łukowa i gminy Terespol. W Komisariacie Policji w Józefowie pracuje 15 policjantów. Na stanie znajdują się 2 radiowozy.

Przeprowadzona analiza zagrożenia przestępczością wskazuje, że na terenie działania Komisariatu Policji w Józefowie przestępczość jest w pewnym stopniu zagrożeniem dla mieszkańców. Na podkreślenie zasługuje fakt, że jest to przestępczość pospolita w większości powodująca nieduże straty materialne i nieskutkująca poważnymi obrażeniami u ofiar. Mimo to jest ona nadal dokuczliwa dla społeczności lokalnej.

Poniżej przedstawiono analizę stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego terenie gminy Terespol.

Najczęściej popełnianym przestępstwem w 2015 roku była kradzież. Poniższa tabela przedstawia rodzaje przestępstw popełnianych na terenie gminy w ciągu ostatnich trzech lat.

Tabela 24. Rodzaje popełnianych przestępstw wraz z odsetkiem przestępstw wykrytych.

KATEGORIA PRZESTĘPSTWA	2013		2014		2015	
	WSZCZĘTE	% WYKRYCIA	WSZCZĘTE	% WYKRYCIA	WSZCZĘTE	% WYKRYCIA
KRADZIEŻ CUDZEJ RZECZY	0	0	1	40	6	83
KRADZIEŻ Z WŁAMANIEM	1	0	1	0	0	-
BÓJKI, POBICIA	0	-	0	-	1	100
USZKODZENIE CIAŁA	0	-	0	-	0	-
NARKOTYKI	0	-	0	-	0	-
GOSPODARCZE	1	100	1	100	1	100
PRZESTĘPSTWA DROGOWE	13	100	9	100	0	-
W TYM ART. 178 AKK	11	100	8	100	2	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Józefowie.

Umorzenia postępowań w latach 2013-2015 przedstawia poniższa tabela.

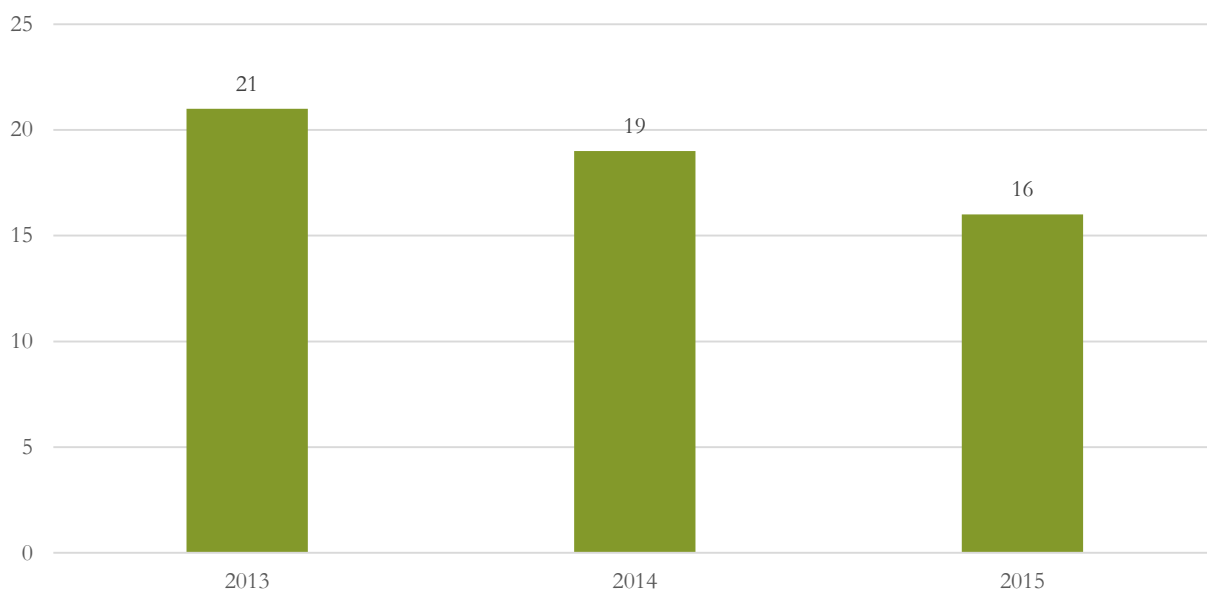
Tabela 25. Umorzenia postępowań w latach 2013-2015.

UMORZENIA POSTĘPOWAŃ	2013	2014	2015
NN	16	11	18
BCP	22	31	25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Józefowie.

Liczba wykroczeń mandatowych w gminie Terespol zmalała w ostatnich latach. W 2015 było ich 16.

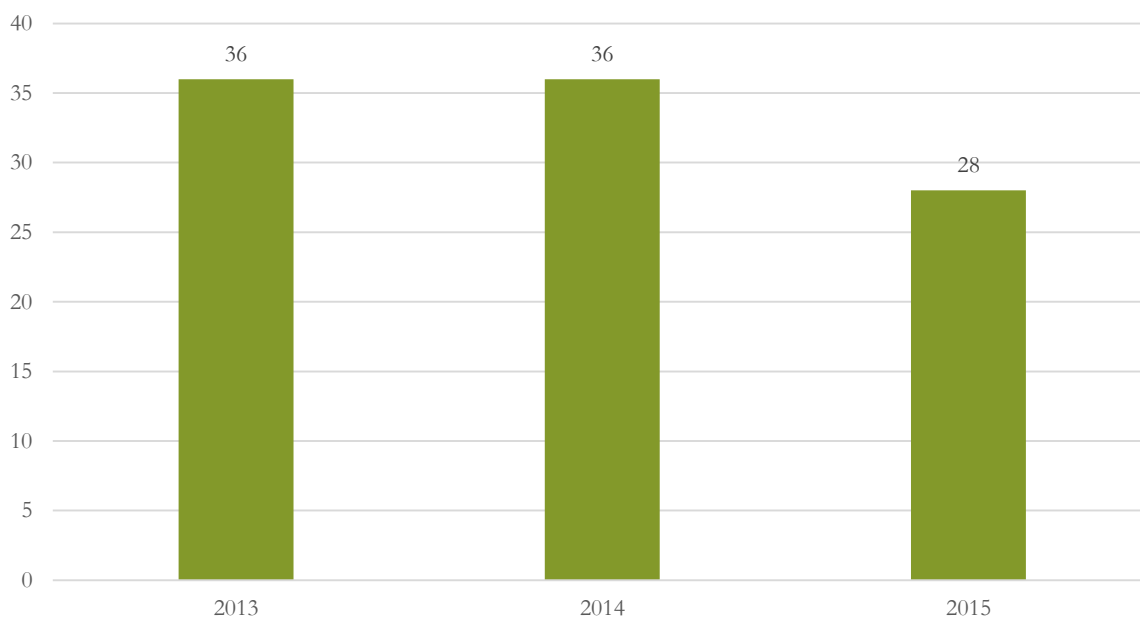
Wykres 19. Liczba wykroczeń mandatowych w latach 2013-2015.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Józefowie.

W omawianym okresie spadła również liczba wykroczeń wnioskowych. W 2015 zanotowano ich 28.

Wykres 20. Liczba wykroczeń wnioskowych w latach 2013-2015.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Józefowie.

W 2015 najczęściej (29) popełniono wykroczeń drogowych a następnie wykroczeń porządkowych (14) i wykroczeń przeciwko mieniu (13).

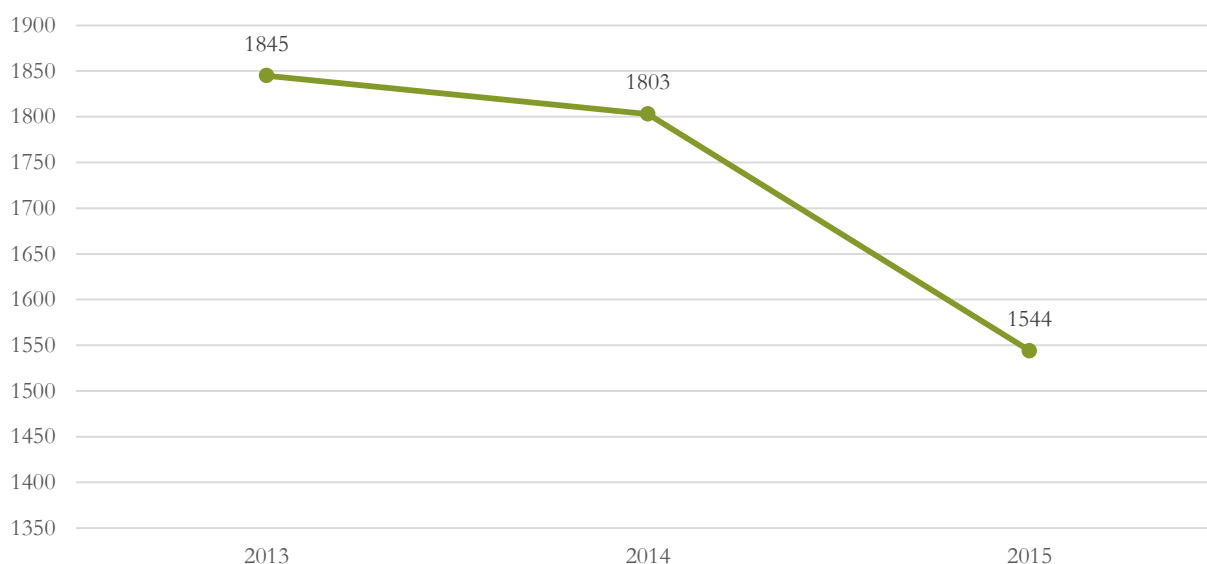
Tabela 26. Wykroczenia wg kategorii w latach 2013-2015.

WYKROCZENIA	2013	2014	2015
PRZECIWKO MIENIU	9	11	13
DROGOWE	34	32	29
PORZĄDKOWE	25	16	14
ŁĄCZNIE	68	59	56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Józefowie.

W 2014 roku na terenie funkcjonowania całego Komisariatu Policji w Józefowie wylegitymowano 1803 osoby. Było to o 42 osoby mniej niż w roku poprzednim. W 2015 wylegitymowano łącznie 1544 osoby.

Wykres 21. Liczba osób wylegitymowanych na terenie działania KP w Józefowie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Józefowie.

W ostatnich latach zdecydowanie poprawił się czas reakcji na zdarzenie. W 2015 wynosił on 14,37 minuty.

	2013	2014	2015
Czas reakcji na zdarzenie	19:21	14:52	14:37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komisariatu Policji w Józefowie.

Zadania z zakresu ochrony przeciwpożarowej realizuje pięć jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej. Jedna z nich należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Są to:

- » OSP Teresopol-Zaorenda – należąca do KSRG,
- » OSP Teresopol-Kukietki,
- » OSP Lipowiec,
- » OSP Szozdy,
- » OSP Bukownica.

Terenem własnym ich działania jest obszar gminy. Jednostka OSP Teresopol-Zaorenda swoim zasięgiem obejmuje natomiast cały powiat biłgorajski.

Analiza środków, jakie gmina corocznie przeznaczona na utrzymanie ww. jednostek pokazuje, iż największe koszty ich utrzymania poniesiono w 2013 roku, kiedy osiągnęły one wartość 443 783 zł.

Tabela 27. Środki z budżetu gminy wydatkowane na utrzymanie jednostek OSP z terenu gminy w latach 2011-2014.

LATA	KWOTA [PLN]
2011	227 007,00
2012	198 548,00
2013	443 783,00
2014	227 700,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Jednostki OSP w gminie Teresopol wymagają doposażenia. Konieczne jest zakup lekkiego samochodu ratowniczo-gaśniczego dla OSP Bukownica, sukcesywna wymiana zużywającego się sprzętu i samochodów, umundurowania i wyposażenia osobistego strażaka. W poniższej tabeli przedstawiono obecny stan głównego wyposażenia jednostek.

Tabela 28. Stan głównego wyposażenia jednostek OSP w gminie Tereszpól – stan na 2015 r.

JEDNOSTKA OSP	WYPOSAŻENIE
OSP – KSRG TERESZPOL- ZAORENDA	2 ŚREDNIE SAMOCHODY RATOWNICZO-GAŚNICZE: STAR 244 -1983 R, IVECO – 2013 R, LEKKI SAMOCHÓD RATOWNICTWA TECHNICZNEGO – FORD -2007 R, 2 MOTOPOMPY M-800, 2 POMPY SZLAMOWE , 1 POMPA PŁYWAJĄCA, 2 AGREGATY PRĄDOTWÓRCZE 220 V, 1 WENTYLATOR ODYMIAJĄCY, 2 ZESTAWY RATOWNICTWA MEDYCZNEGO PSP R1, 1 HYDRAULICZNY ZESTAW RATOWNICTWA TECHNICZNEGO, 4 NADCIŚNIENIOWE APARATY POWIETRZNE, 2 PIŁY SPALINOWE DO DREWNA, 1 PIŁA DO BETONU, SYSTEM SELEKTYWNEGO ALARMOWANIA, DETEKTOR WIELOGAZOWY PODSTAWOWA ARMATURA WODNO -PIANOWA.
OSP TERESZPOL-KUKIEŁKI	ŚREDNI SAMOCHÓD RATOWNICZO-GAŚNICZY STAR 266 – 1983 R, LEKKI SAMOCHÓD RATOWNICTWA TECHNICZNEGO FORD – 2010 R, 2 MOTOPOMPY M-800, 1 MOTOPOMPA SZLAMOWA, 1 AGREGAT PRĄDOTWÓRCZY, POMPA PŁYWAJĄCA, AGREGAT PRĄDOTWÓRCZY 220V, ZESTAW RATOWNICTWA MEDYCZNEGO PSP R1, 4 NADCIŚNIENIOWE APARATY POWIETRZNE, 2 PIŁY SPALINOWE DO DREWNA, SYSTEM SELEKTYWNEGO ALARMOWANIA, PODSTAWOWA ARMATURA WODNO-PIANOWA.
OSP LIPOWIEC	ŚREDNI SAMOCHÓD RATOWNICZO-GAŚNICZY STAR 266 – 1984 R, 2 MOTOPOMPY M-800, 1 POMPA SZLAMOWA, PIŁA SPALINOWA DO DREWNA, PODSTAWOWA ARMATURA WODNO-PIANOWA.
OSP SZOZDY	ŚREDNI SAMOCHÓD RATOWNICZO-GAŚNICZY VOLVO – 1983 R, 2 MOTOPOMPY M-800, PODSTAWOWA ARMATURA WODNO-PIANOWA.
OSP BUKOWNICA	LEKKI SAMOCHÓD RATOWNICZO-GAŚNICZY ŻUK – 1985 R, MOTOPOMPA M-800, PIŁA SPALINOWA DO DREWNA, PODSTAWOWA ARMATURA WODNO-PIANOWA.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Poniższa tabela zawiera szczegółowe dane nt. interwencji poszczególnych jednostek OSP w gminie Tereszpól w latach 2011-2014.

Tabela 29. Liczba i rodzaj interwencji OSP w latach 2011-2014.

	JEDNOSTKA OSP	POŻARY	MIEJSCOWE ZAGROŻENIA	RAZEM
	2011	OSP TERESZPOL-ZAORENDA	9	14
OSP TERESZPOL-KUKIEŁKI		2	1	3
OSP LIPOWIEC		2	1	3
OSP SZOZDY		1	0	1
OSP BUKOWNICA		1	0	1
OGÓŁEM		15	16	31
2012		JEDNOSTKA OSP	POŻARY	MIEJSCOWE ZAGROŻENIA
	OSP TERESZPOL-ZAORENDA	20	6	26
	OSP TERESZPOL-KUKIEŁKI	12	3	15
	OSP LIPOWIEC	2	1	3
	OSP SZOZDY	1	0	1
	OSP BUKOWNICA	1	0	1
	OGÓŁEM	36	10	46
2013	JEDNOSTKA OSP	POŻARY	MIEJSCOWE ZAGROŻENIA	RAZEM
	OSP TERESZPOL-ZAORENDA	11	2	13
	OSP TERESZPOL-KUKIEŁKI	8	0	8
	OSP LIPOWIEC	6	1	7
	OSP SZOZDY	4	0	4
	OSP BUKOWNICA	0	0	0
	OGÓŁEM	29	3	32
2014	JEDNOSTKA OSP	POŻARY	MIEJSCOWE ZAGROŻENIA	RAZEM
	OSP TERESZPOL-ZAORENDA	9	7	16
	OSP TERESZPOL-KUKIEŁKI	3	2	5
	OSP LIPOWIEC	2	2	4
	OSP SZOZDY	0	0	0
	OSP BUKOWNICA	0	0	0

	OGÓŁEM	14	11	25
--	---------------	-----------	-----------	-----------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

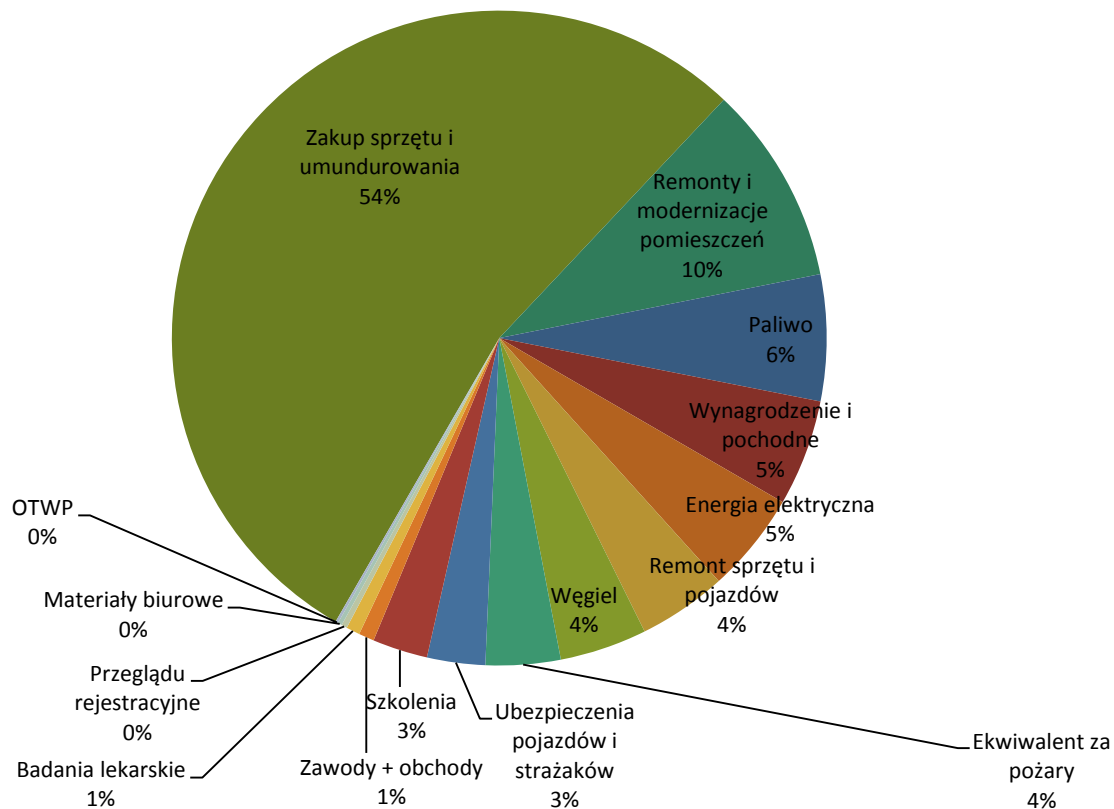
Poniżej przedstawiono ponadto wykaz kosztów poniesionych na rzecz jednostek OSP. Najwięcej pieniędzy przeznaczono na zakup sprzętu i umundurowania – 54% wszystkich kosztów.

Tabela 30. Kalkulacja wydatków na OSP w gminie Terespol w 2013 roku.

LP	NAZWA	KWOTA
1	ZAKUP SPRZĘTU I UMUNDUROWANIA	229 039
2	REMONTY I MODERNIZACJE POMIESZCZEŃ	41 985
3	PALIWO	26 592
4	WYNAGRODZENIE I POCHODNE	22 379
5	ENERGIA ELEKTRYCZNA	21 143
6	REMONT SPRZĘTU I POJAZDÓW	18 644
7	WĘGIEL	18 379
8	EKWIWALENT ZA POŻARY	15 753
9	UBEZPIECZENIA POJAZDÓW I STRAŻAKÓW	12 239
10	SZKOLENIA	11 622
11	ZAWODY + OBCHODY	3 258
12	BADANIA LEKARSKIE	2 890
13	PRZEGLĄDU REJESTRACYJNE	1 194
14	MATERIAŁY BIUROWE	886
15	OTWP	562
ŁĄCZNIE:		426 565

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Wykres 22. Kalkulacja wydatków na OSP w gminie Tereszpól w 2013 roku w ujęciu procentowym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Jednostki OSP w gminie Tereszpól wymagają również zmian, które pozwolą na ich unowocześnienie i rozwój. Plany OSP dotyczą:

- » Docieplenia i modernizacji remizo-świetlic
- » Wybrukowania terenu parkingów
- » Wykonania zaplecza kuchennego i sanitarnego
- » Przebudowy ogrzewania w obiektach: Tereszpól-Zaorenda, Tereszpól-Kukiełki, Lipowiec, Szozdy
- » W miejscowości Lipowiec wykupu części działki, na której znajduje się remiza, a która nie jest własnością gminy.

Tabela 31. Instalacje w gminie Tereszpól wpływające na bezpieczeństwo mieszkańców.

LP.	INSTALACJA	LOKALIZACJA
1.	MONITORING CCTV OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW WRAZ Z MONITORINGIEM URZĄDZEŃ PRACUJĄCYCH NA OCZYSZCZALNI TYPU SCADA.	UL. SZKOLNA 44
2.	PRZEPOMPOWNIE SZT. 9 MONITORING SCADA, INSTALACJA URZĄDZEŃ DO KONTROLI POZIOMU ŚCIEKÓW, DOSTĘPU OSÓB TRZECICH, PRACY URZĄDZEŃ, REJESTRACJA PRACY I AWARII.	LIPOWIEC DZIAŁKA OBOK P. KAPUŚNIAK LIPOWIEC DZIAŁKA OBOK OSP LIPOWIEC DZIAŁKA OBOK P. PSIUK PANASÓWKA KUKIEŁKI SZKOŁA KUKIEŁKI REMIZA KUKIEŁKI KARPATY KUKIEŁKI KONIEC MIEJSCOWOŚCI KUKIEŁKI PACZOS KARPATY
3.	REGULATORY OGRZEWANIA BUDYNKÓW (REMIZ OSP) W TYM ZDALNA KONFIGURACJA, REGULACJA, POMIAR I WIZUALIZACJA, ALARMOWANIE O TEMPERATURZE KRYTYCZNEJ ITP. MONITORING CCTV.	SZOZDY TERESZPOL-KUKIEŁKI TERESZPOL-ZYGMUNTY TERESZPOL-ZAORENDA LIPOWIEC
4.	MONITORING CCTV UJĘĆ WODY WRAZ Z MONITORINGIEM URZĄDZEŃ PRACUJĄCYCH NA UJĘCIU TYPU SCADA. ANALIZA ZUŻYCIA I POZIOMU ZASOBÓW WODNYCH.	UJĘCIE WODY W MIEJSCOWOŚCI TERESZPOL- ZYGMUNTY WRAZ ZE ZBIORNIKIEM UJĘCIE WODY W MIEJSCOWOŚCI LIPOWIEC
5.	MONITORING CCTV OBIEKTÓW SPORTOWYCH	STADION W TERESZPOLU-ZAORENDZIE STADION W TERESZPOLU-KUKIEŁKACH
6.	MONITORING CCTV UG W TERESZPOLU-ZAORENDZIE, MONITORING KONTROLI DOSTĘPU DO POMIESZCZEŃ.	UG TERESZPOL-ZAORENDA
7.	MONITORING GPS WSZYSTKICH POJAZDÓW W TYM: SAMOCHODY SŁUŻBOWE, CIĄGNIKI, KOPARKI, SAMOCHODY OSP	
8.	MONITORING CCTV PRZYSZKOLNYCH PLACU ZABAW,	TERESZPOL – KUKIEŁKI TERESZPOL-ZAORENDA LIPOWIEC
9.	OŚWIETLENIE ULICZNE, WYMIANA, DOPOSAŻENIE, MODERNIZACJA, PRZEBUDOWA, DOINSTALOWANIE	SZOZDY, LIPOWIEC, TERESZPOL- ZYGMUNTY, TERESZPOL-KUKIEŁKI, TERESZPOL-ZAORENDA, PANASÓWKA, BUKOWNICA.
10.	OŚWIETLENIE OBIEKTÓW SPORTOWYCH	TERESZPOL-KUKIEŁKI TERESZPOL-ZAORENDA

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Gmina Terespol to gmina relatywnie bezpieczna. Najczęściej notowane wykroczenia mają charakter przestępczości pospolitej, powodującej nieduże straty materialne. Ponad 50% wykroczeń stanowią wykroczenia drogowe.

Jednostki OSP w gminie Terespol wymagają doposażenia oraz modernizacji używanego sprzętu.

Jakość życia w gminie

Zgodnie z metodologią Krajowego Raportu o Rozwoju Społecznym¹, na podstawie wskaźnika rozwoju społecznego – HDI (Human Development Indeks), który na poziomie lokalnym stanowi użyteczne narzędzie do analizy źródeł obecnych i przyszłych problemów, powiat biłgorajski został zakwalifikowany do powiatów o niskim wskaźniku rozwoju społecznego. Pomiaru tego dokonano na podstawie trzech istotnych elementów ludzkiego życia: długości życia (zdrowie), wiedzy (edukacja) oraz poziomu dochodu – zamożności. Na wskaźnik zdrowia składają się dwa wskaźniki cząstkowe: przeciętnego trwania życia (oczekiwane trwanie życia noworodka) i zagregowany współczynnik zgonów (z powodu nowotworów i chorób układu krążenia). Z kolei na wskaźnik edukacji składają się: wskaźnik edukacji przedszkolnej (odsetek dzieci w edukacji przedszkolnej w wieku 3-4 lat) oraz wskaźnik wyników egzaminu gimnazjalnego (średnia z wyników tylko dla części matematyczno-przyrodniczej). Wskaźnik zamożności natomiast wskazuje na średni poziom zamożności mieszkańców.

Wskaźnik zdrowia w powiecie biłgorajskim został oceniony jako wysoki, edukacji – średni i zamożności jako bardzo niski.

Tabela 32. Wartość wskaźnika LHDI dla powiatu biłgorajskiego w roku 2010 i zmian pozycji w rankingu w porównaniu do 2007 r.

POWIAT	POZYCJA WG LHDI 2010	ZMIANA POZYCJI W PORÓWNANIU DO 2007 R.	LHDI (LOKALNY WSKAŹNIK ROZWOJU SPOŁECZNEGO)	HI (WSKAŹNIK ZDROWIA)	EI (WSKAŹNIK EDUKACJI)	WI (WSKAŹNIK ZAMOŻNOŚCI)
BIŁGORAJSKI	297	+12	31,76	54,93	43,20	13,50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o Rozwoju Społecznym Polska 2012.

Należy jednak zwrócić uwagę na to, iż rozwój społeczny jest bardzo złożonym zjawiskiem. Tak więc proponowany wskaźnik, ani żadna inna miara syntetyczna, nie jest w stanie w pełni oddać

¹ Raport o Rozwoju Społecznym Polska 2012. Rozwój regionalny i lokalny. Biuro projektów UNDP w Polsce. Warszawa 2012.

tej złożoności. Prezentowana w tabeli powyżej zmiana w czasie ma więc charakter poglądowy. i ze względu na jej niewielką skalę trudno wyciągać zdecydowane wnioski. Zwraca uwagę to, że nie zawsze ranking według dochodów odzwierciedla rozkład rozwoju społecznego, innymi słowy dochód nie determinuje poziomu rozwoju społecznego danego województwa czy powiatu. Należy przy tym pamiętać, że wartość wskaźnika syntetycznego jest wypadkową wartości wskaźników grupowych i na ich podstawie należy rozpatrywać wynik każdej jednostki terytorialnej.

Zgodnie z Krajowym Raportem o Rozwoju Społecznym wskaźnik zdrowia w powiecie biłgorajskim, a więc również gminie Tereszpól został oceniony jako wysoki, edukacji – średni, natomiast zamożności jako bardzo niski.

Pozycja gminy w regionalnej i krajowej polityce przestrzennej

W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju gmina Tereszpól jako gmina wiejska zaliczona została do wiejskich obszarów funkcjonalnych jako ośrodek wymagający wsparcia w procesach rozwojowych.

W PZP WL² Tereszpól, ze względu na położenie poza strefami oddziaływania większych miast, został ponadto wskazany jako gmina o utrudnionym dostępie do usług publicznych wyższego rzędu (przede wszystkim specjalistycznych usług medycznych, usług ponadpodstawowych i wyższego rzędu w zakresie edukacji, w tym wyższego szkolnictwa zawodowego, usług kultury wysokiej) oraz miejskich rynków pracy. Ze względu na kierunki napływu turystów, natężenie i rodzaj ruchu turystycznego, na terenie gminy powinno dążyć się do rozwoju infrastruktury turystycznej i służącej ochronie walorów turystycznych, głównie w zakresie turystyki wypoczynkowej. Gmina Tereszpól została również wyróżniona ze względu na wysoką lesistość (72%), co wpływa na rozwój usług w zakresie gospodarki leśnej oraz sektora przerobu drewna i innych zakładów świadczących usługi w zakresie gospodarki leśnej i transportu drewna. Dlatego też, gminę uznano za obszar wskazany do rozwoju przetwórstwa drzewnego i papierniczego. Umieszczono ją również wśród gmin, w których powinno się zrealizować zadanie inwestycyjne dotyczące rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków.

W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 gmina Tereszpól, zgodnie z delimitacją granic przewidzianą w PZP WL, została wpisana na listę Obszarów Strategicznej Interwencji jako obszar o bardzo wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowo-kulturowych o uznanej randze krajowej i międzynarodowej. Działania interwencyjne w gminie Tereszpól powinny polegać na wykorzystaniu potencjału obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego tych obszarów oraz określenia charakteru i natężenia funkcji turystycznej, aby nie powodowała ona dewaloryzacji lub zniszczenia walorów i zasobów przyrodniczych, które na tym terenie są podstawą jej

² Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

wykształcenia. Ponadto, interwencja powinna obejmować takie działania jak: rozwój infrastruktury transportowej czy poprawa dostępu do usług społecznych.

Gmina Terespol, ze względu na położenie poza strefami oddziaływania większych miast, posiada utrudniony dostęp do usług publicznych wyższego rzędu.

Gminę charakteryzuje wysoka lesistość (72%), co powinno wpłynąć na rozwój usług w zakresie gospodarki leśnej oraz sektora przerobu drewna i innych zakładów świadczących usługi w zakresie gospodarki leśnej i transportu drewna. W chwili obecnej gmina praktycznie nie czerpie zysków z tego rodzaju działalności.

5.3. Gospodarka i rynek pracy

Rolnictwo

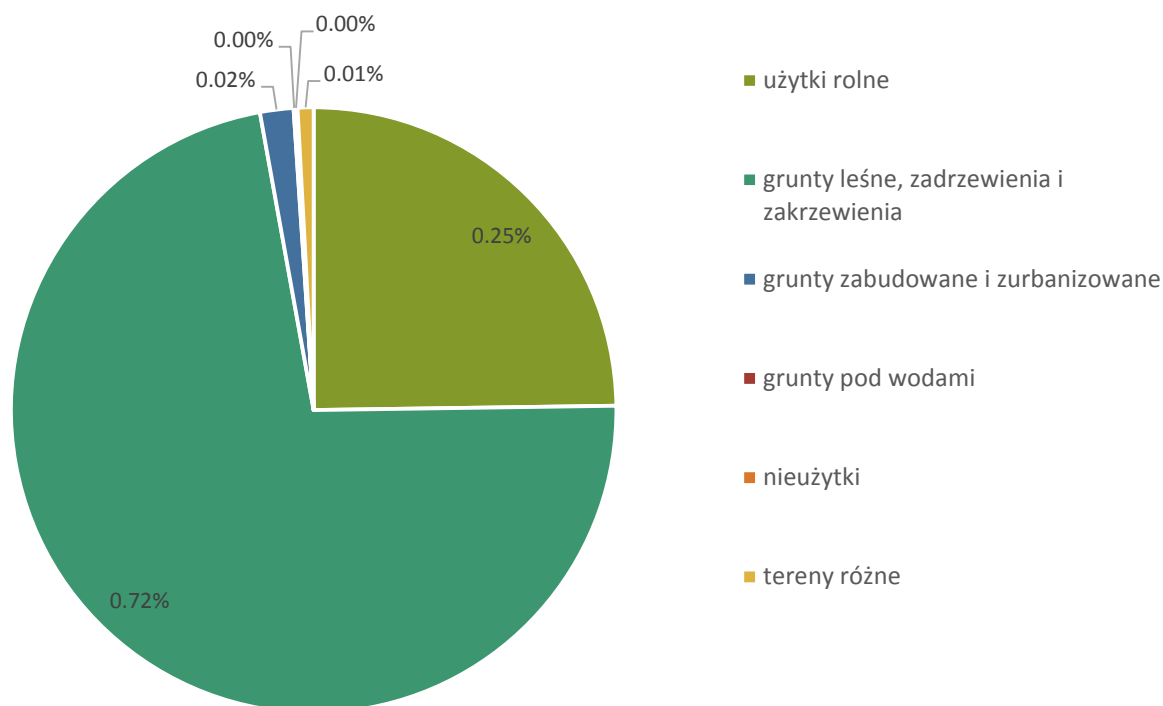
Na terenie gminy Tereszpól funkcjonuje 1275 gospodarstw rolnych. Zdecydowanie największą powierzchnię gminy zajmują grunty leśne, zadrzewienia i zakrzewienia. Dominującą działalnością gospodarczą stanowi rolnictwo. Użytki rolne zajmują 3 568 ha stanowiąc 24,77% powierzchni gminy. Powierzchnia gruntów ornych wynosi 3 027 ha. Pozostałe użytki rolne to: sady, łąki trwałe, pastwiska trwałe, grunty rolne zabudowane oraz grunty pod rowami. Grunty zabudowane i zurbanizowane zajmują jedynie 1,79% terenu gminy. Resztę powierzchni pokrywają nieużytki (0,14%) i grunty pod wodami (0,07%).

Tabela 33. Struktura gruntów w gminie.

LP.	RODZAJE GRUNTÓW	POWIERZCHNIA (HA)
1.	OGÓLNA POWIERZCHNIA GMINY [HA]	14 403,8174
2.	UŻYTKI ROLNE, W TYM:	3 568,3404
	GRUNTY ORNE	3 027,2017
	SADY	31,6779
	ŁĄKI TRWAŁE	224,9392
	PASTWISKA TRWAŁE	124,5469
	GRUNTY ROLNE ZABUDOWANE	151,3909
	GRUNTY POD STAWAMI	0
3.	GRUNTY LEŚNE ORAZ ZADRZEWIENIA I ZAKRZEWIENIA, W TYM:	10 426,3390
	LASY	10 426,2190
	ZADRZEWIENIA I ZAKRZEWIENIA	0,1200
4.	GRUNTY ZABUDOWANE I ZURBANIZOWANE, W TYM:	257,2117
	TERENY MIESZKANIOWE	4,5640
	TERENY PRZEMYSŁOWE	0
	INNE TERENY ZABUDOWANE	1,7898
	ZURBANIZOWANE TERENY NIEZABUDOWANE	2,8900
	TERENY REKREACYJNO-WYPOCZYNKOWE	1,5000
	DROGI	177,0984
	TERENY KOLEJOWE	68,9795
	INNE	0
UŻYTKI KOPALNE	0,3900	
5.	GRUNTY POD WODAMI, W TYM:	10,5086
	POWIERZCHNIOWYMI PŁYNĄCYMI	9,3586
	POWIERZCHNIOWYMI STOJĄCYMI	1,1500
6.	NIEUŻYTKI	19,5524
7.	TERENY RÓŻNE E-N	122,7653

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Wykres 23. Struktura użytkowania gruntów w % w gminie Tereszpól.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Pomimo tego, że gospodarka gminy w dominującej mierze opiera się na rolnictwie, to zgodnie z danymi GUS, w 2010 roku gospodarstwa zajmujące powierzchnię mniejszą niż 5 hektarów stanowiły w gminie aż 87,96% wszystkich gospodarstw. Z tego aż 41,36% to gospodarstwa zajmujące poniżej 1 ha. W ciągu 8 lat ich odsetek zwiększył się aż o 27,22 punktów procentowych. W 2010 roku gospodarstwa większe od 10 ha stanowiły jedynie 1,29% wszystkich gospodarstw. Jak wynika z przedstawionych danych, w gminie Tereszpól występuje bardzo niekorzystna sytuacja agrarna. Jest ona związana z rozdrobnieniem rolnictwa, co prowadzi do małej efektywności w zakresie gospodarki rolnej.

Tabela 34. Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych na terenie gminy Terespol w latach 2002 i 2010.

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH (HA)	2002		2010		RÓŻNICA	
	LICZBA GOSPODAR STW	% WSZYSTKICH GOSPODARSTW	LICZBA GOSPODAR STW	% WSZYSTKICH GOSPODARSTW	LICZBA GOSPODAR STW	PKT. PROCENT OWY
DO 1	124	14,14%	481	41,36%	+357	+27,22
OD 1 DO 5	546	62,26%	542	46,60%	-4	-15,66
OD 5 DO 10	191	21,78%	125	10,75%	-66	-11,03
OD 10 DO 15	16	1,82%	8	0,69%	-8	-1,13
15 I WIĘCEJ	0	0,00%	7	0,60%	+7	+0,60
OGÓŁEM	877	100,00%	1 163	100,00%	+286	+24,59

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Najważniejszą uprawą na terenie gminy są zboża. Zajmowana przez nie powierzchnia w 2010 roku wyniosła aż 1305,82 ha, co stanowiło 87,32% obszaru wszystkich upraw. Na uprawę zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi przeznaczonych było 1240,96 ha. Tym samym stanowiły one 82,98% obszaru wszystkich upraw. Z tego najwięcej zajmowały uprawy mieszanek zbożowych jarych (27,05% ogółu powierzchni upraw).

Tabela 35. Powierzchnia zasiewów w gminie Tereszpól w roku 2010.

	HA	%
OGÓŁEM	1495,46	100,00%
ZBOŻA RAZEM	1305,82	87,32%
ZBOŻA PODSTAWOWE Z MIESZANKAMI ZBOŻOWYMI	1240,96	82,98%
PSZENICA OZIMA	171,05	11,44%
PSZENICA JARA	63,46	4,24%
ŻYTO	70,87	4,74%
JĘCZMIEŃ OZIMY	57,03	3,81%
JĘCZMIEŃ JARY	80,25	5,37%
OWIES	47,98	3,21%
PSZENŻYTO OZIME	207,07	13,85%
PSZENŻYTO JARE	97,00	6,49%
MIESZANKI ZBOŻOWE OZIME	41,80	2,80%
MIESZANKI ZBOŻOWE JARE	404,46	27,05%
KUKURYDZA NA ZIARNO	2,19	0,15%
ZIEMNIAKI	98,49	6,59%
UPRAWY PRZEMYSŁOWE	21,50	1,44%
BURAKI CUKROWE	1,80	0,12%
RZEPAK I RZEPIK RAZEM	0,00	0,00%
STRĄCZKOWE JADALNE NA ZIARNO RAZEM	3,40	0,23%
WARZYWA GRUNTOWE	0,00	0,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Największą powierzchnię gminy zajmują grunty leśne, zadrzewienia i zakrzewienia. Dominującą działalność gospodarczą stanowi rolnictwo. Użytki rolne zajmują 3 568 ha stanowiąc niemal 25% powierzchni gminy.

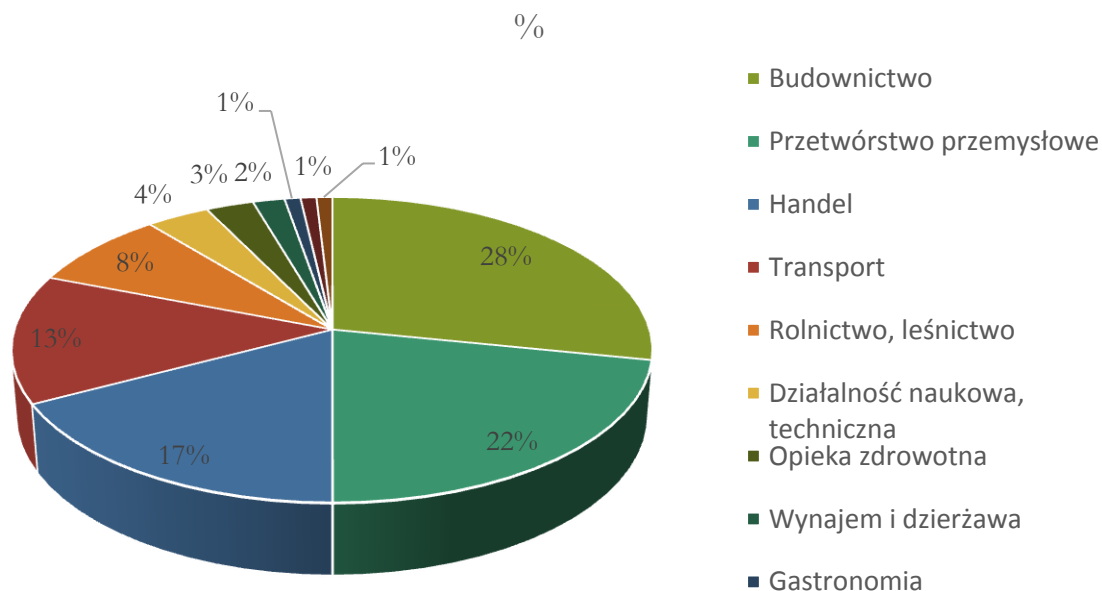
W gminie występuje bardzo niekorzystna sytuacja agrarna. Jest ona związana z rozdrobnieniem rolnictwa, co prowadzi do małej efektywności w zakresie gospodarki rolnej.

Przedsiębiorczość

Gmina Terespol należy do gmin wiejskich, w związku z czym produkcja rolnicza stanowi znaczącą działalność gospodarczą. Przekłada się to na mniejszą liczbę zarejestrowanych na jej terenie przedsiębiorstw w porównaniu do pozostałych gmin. Obecnie jest tam 110 zarejestrowanych przedsiębiorstw. Jak wynika z poniższych tabel, najczęściej z nich działa w sektorze budownictwa (28,18%) oraz przetwórstwa przemysłowego (21,82%). Analiza struktury branżowej pokazuje, iż najczęściej przedsiębiorstw zajmuje się działalnością usługową (28,18%) oraz produkcyjną (21,82%).

Wykres 24. Procentowy rozkład podmiotów gospodarczych w gminie Terespol.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Tabela 36. Podział przedsiębiorstw wg sekcji działalności gospodarczej w gminie Tereszpól.

SEKCJA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	LICZBA PODMIOTÓW	%
BUDOWNICTWO	31	28,18
PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	24	21,82
HANDEL	19	17,27
TRANSPORT	15	13,64
ROLNICTWO, LEŚNICTWO	9	8,18
DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA, TECHNICZNA	4	3,64
OPIEKA ZDROWOTNA	3	2,73
WYNAJEM I DZIERŻAWA	2	1,82
GASTRONOMIA	1	0,91
FINANSE I UBEZPIECZENIA	1	0,91
GRY LOSOWE	1	0,91

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

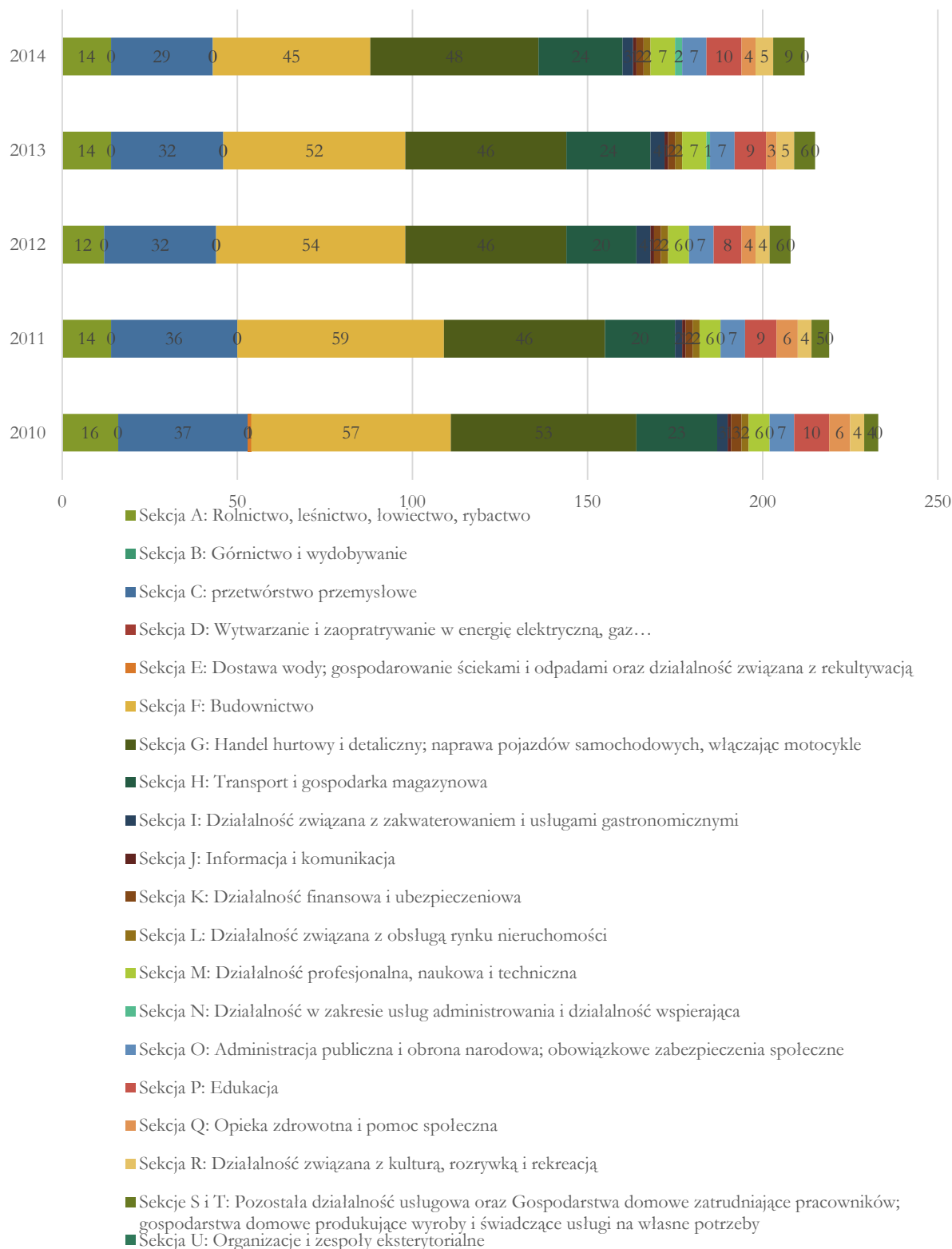
Tabela 37. Struktura branżowa podmiotów zarejestrowanych na terenie gminy Tereszpól.

USŁUGI	31	28,18
PRODUKCJA (PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE)	24	21,82
HANDEL	19	17,27
TRANSPORT	15	13,64
GASTRONOMIA	1	0,91
POZOSTAŁE	20	18,18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Analizując dynamikę zmian liczby zarejestrowanych w gminie podmiotów gospodarczych na przestrzeni lat 2010-2014 można zauważyć spadek liczby przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem przemysłowym. W ciągu 5 lat ich liczba zmalała o 21%. W tym czasie o ponad 21% zmniejszyła się również liczba przedsiębiorstw działających w sektorze budownictwa. Zmiany w liczbie podmiotów gospodarczych działających w pozostałych sekcjach w latach 2010-2014 obrazuje poniższy wykres.

Wykres 25. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych w gminie Tereszpól w latach 2010-2014

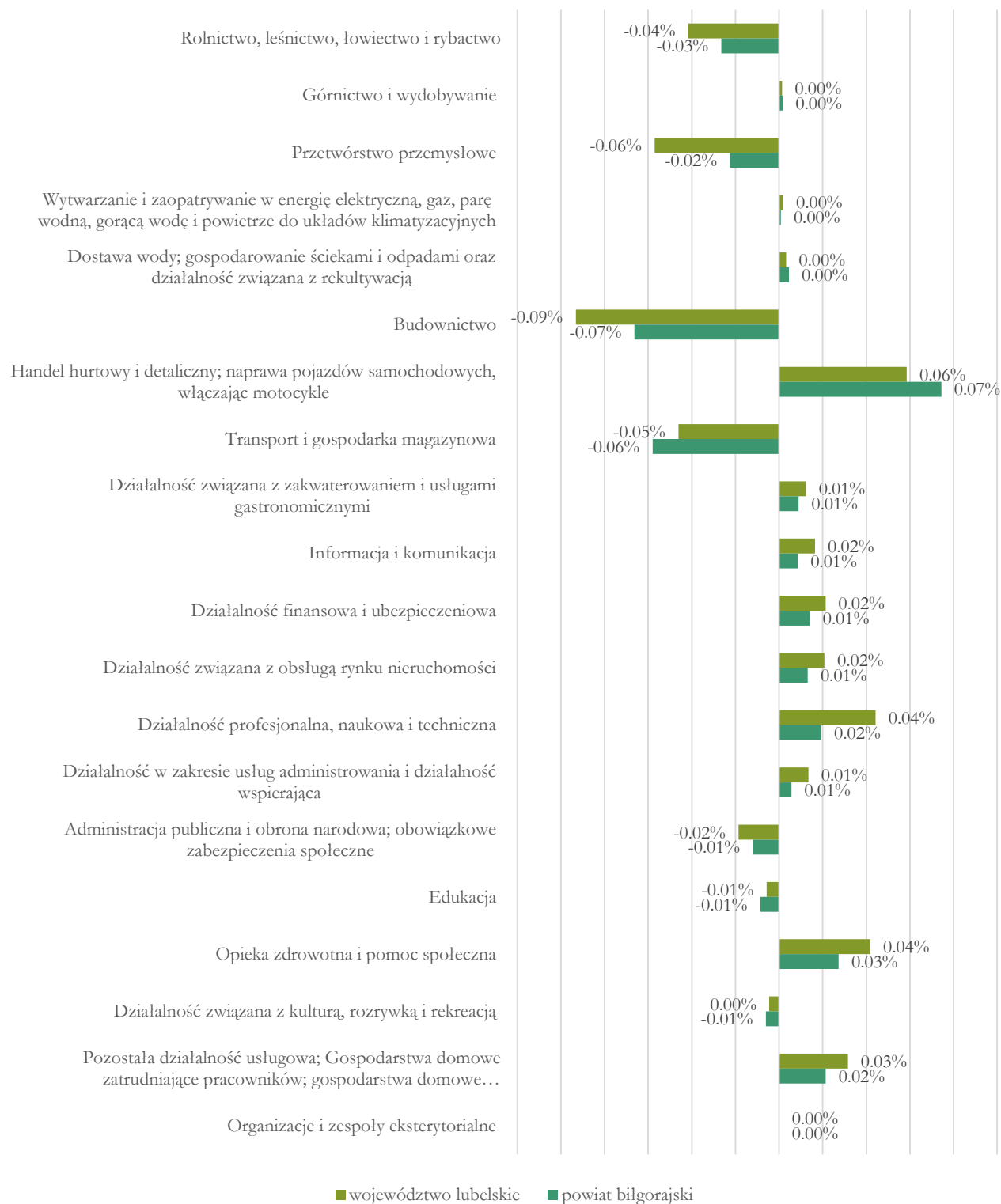
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Największe różnice w procentowym udziale podmiotów gospodarczych w poszczególnych sekcjach między gminą, a powiatem i województwem występują w sekcjach:

- » **F: Budownictwo.** Odsetek funkcjonujących podmiotów gospodarczych był w gminie Tereszpól wyższy niż w powiecie (o 6,63 pkt %) i wyższy niż w województwie (o 9,32 pkt %)
- » **G: Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle.** Procentowy udział podmiotów prowadzących tego rodzaju działalność był w gminie niższy niż w powiecie (o 7,44 pkt %) i niższy niż w województwie (o 5,85 pkt %)
- » **H: Transport i gospodarka magazynowa.** Odsetek przedsiębiorstw prowadzących tego typu działalność był w gminie wyższy niż w powiecie (o 5,80 pkt %) i województwie (o 4,62 pkt %).
- » **C: Przetwórstwo przemysłowe.** Procentowy udział podmiotów prowadzących tego rodzaju działalność był w gminie wyższy niż w powiecie (o 2,26 pkt %) i wyższy niż w województwie (o 5,71 pkt %)

Pozostałe różnice w procentowym udziale podmiotów gospodarczych w powiecie biłgorajskim i województwie lubelskim w porównaniu z gminą Tereszpól przedstawia poniższy wykres. Znak - oznacza, że odsetek podmiotów w danej sekcji był wyższy w gminie. Znak + oznacza sytuację odwrotną.

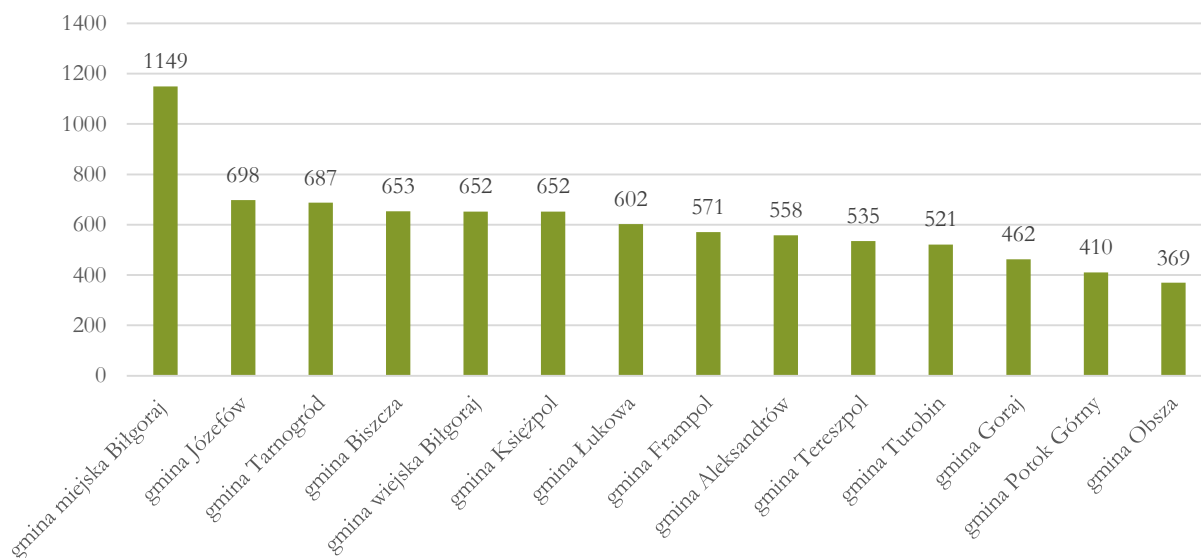
Wykres 26. Różnice w procentowym udziale podmiotów gospodarczych w powiecie biłgorajskim i województwie lubelskim w 2014 roku w poszczególnych sekcjach klasyfikacji PKD 2007 w porównaniu z gminą Tereszpól.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku wyniosła w gminie Tereszpól 535. Plasowało ją to na 10 miejscu w powiecie biłgorajskim.

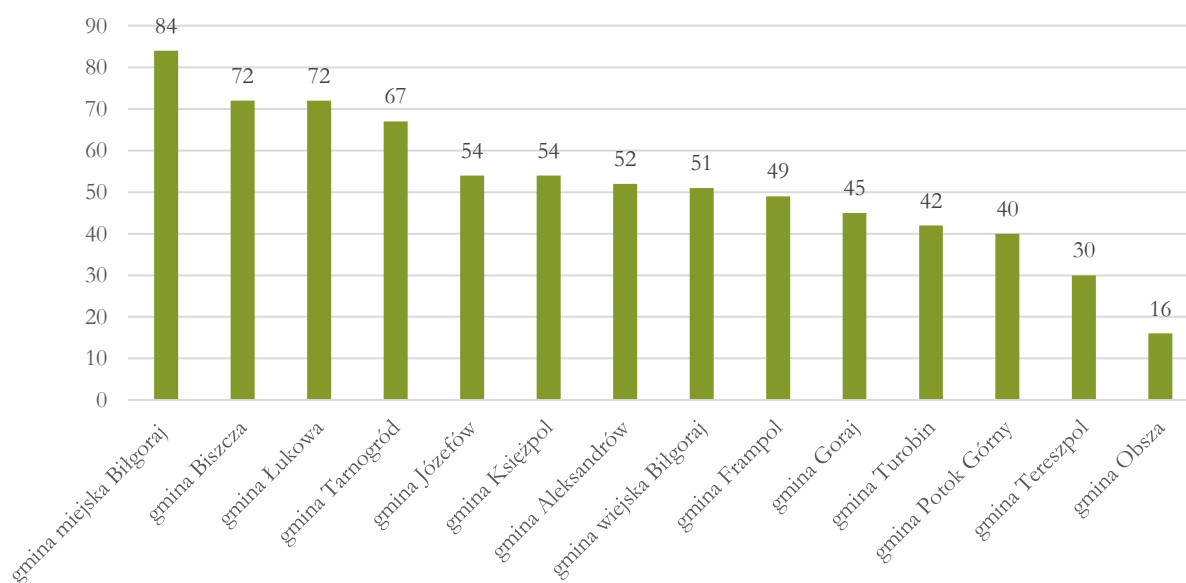
Wykres 27. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach powiatu biłgorajskiego w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zdecydowanie gorzej w porównaniu z pozostałymi gminami powiatu biłgorajskiego gmina Tereszpól wypada pod względem liczby nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności. W 2014 roku wyniosła ona jedynie 30. Tym samym pod względem tego wskaźnika gmina Tereszpól zajęła przedostatnie miejsce w powiecie.

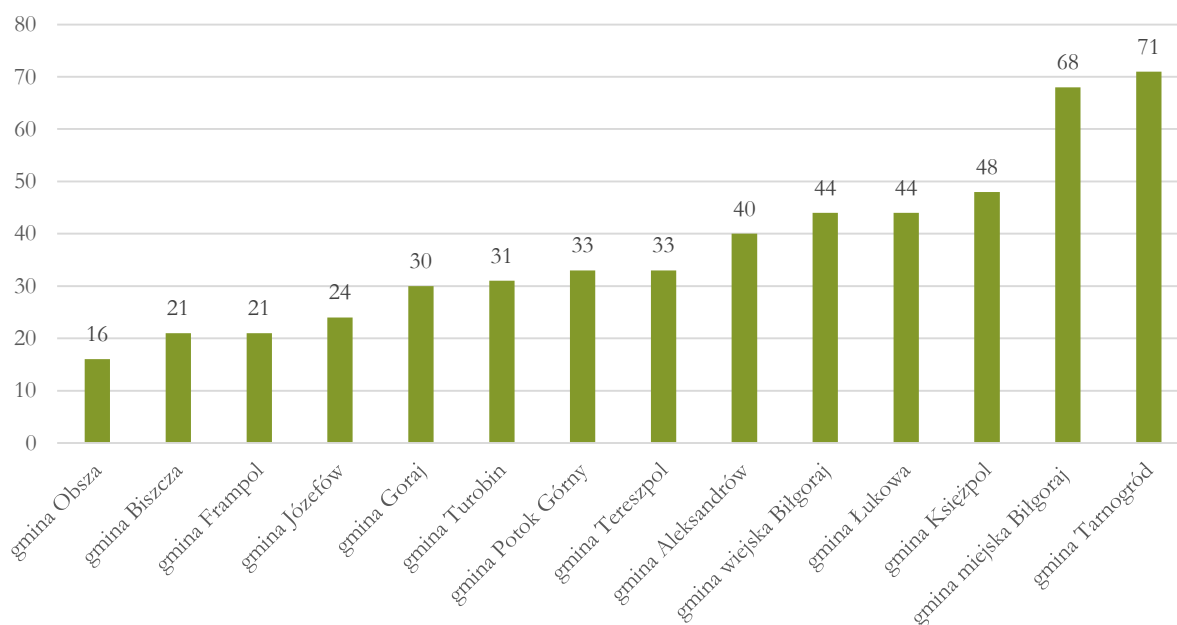
Wykres 28. Liczba jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w gminach powiatu biłgorajskiego w 2014 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Równie ważnym wskaźnikiem co liczba nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności jest to ile jednostek zostało z niego wykreślonych. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminie Tereszpól wyrejestrowane w 2014 roku zostały 33 przedsiębiorstwa. Wynik ten plasuje gminę na 8 miejscu w powiecie. Należy podkreślić, że porównanie wskaźnika przedsiębiorstw nowo zarejestrowanych i wykreślonych z rejestru wskazuje na niekorzystne zjawisko zachodzące w gminie. W Tereszpolu, w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, więcej jednostek kończy działalność gospodarczą niż ją rozpoczyna.

Wykres 29. Liczba wyrejestrowanych przedsiębiorstw w przeliczeniu na 10 tys. ludności.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Większe przedsiębiorstwa działające na terenie gminy Tereszpól to:

Tabela 38. Wykaz większych przedsiębiorstw na terenie gminy.

NAZWA PRZEDSIĘBIORSTWA	RODZAJ PRODUKCJI
FIRMA "MARZEC" - MICHAŁ MARZEC, TERESZPOL-KUKIEŁKI 39	WYKONYWANIE POZOSTAŁYCH ROBÓT BUDOWLANYCH WYKOŃCZENIOWYCH
WYROBY Z DREWNA TARTACZNICTWO- USŁUGI JAN RAWIAK 2. KARCZMA „NAD SZUMEM” 3. WYCIĄG NARCIARSKI - SZOPOWE	PRODUKCJA WYROBÓW TARTACZNYCH
ZPUH "KANIWAR" MAREK RAWIAK, TERESZPOL-KUKIEŁKI 33/1	SPRZEDAŻ HURTOWA PALIW I PRODUKTÓW POCHODNYCH
USŁUGI TRANSPORTOWE RYSZARD JEDNACZ, PANASÓWKA 15, 23-407 TERESZPOL	TRANSPORT DROGOWY TOWARÓW
HANDEL-USŁUGI-TRANSPORT, EWA CIELICA TERESZPOL-ZYGMUNTY 129	SPRZEDAŻ DETALICZNA PROWADZONA W NIWYSPECJALIZOWANYCH SKLEPACH Z PRZEWAĞĄ

	ŻYWNOSCI, NAPOJÓW I WYROBÓW TYTONIOWYCH
HANDEL ART. SPOŻYWCZYMI I PRZEMYSŁOWYMI - ADAM BIERNAT - TERESZPOL-KUKIEŁKI 15	SPRZEDAŻ DETALICZNA PROWADZONA W NIEWYSPECJALIZOWANYCH SKLEPACH Z PRZEWAGĄ ŻYWNOSCI, NAPOJÓW I WYROBÓW TYTONIOWYCH
PRZEDSIĘBIORSTWO USŁUGOWO-HANDLOWE "ZYGTER" - DANIEL ZYGMUNT	PRODUKCJA WYROBÓW TARTACZNYCH
ZAKŁAD HANDLOWO-USŁUGOWY "WEGBUD" CZESŁAW CZUK, TERESZPOL-ZYGMUNTY15	PRODUKCJA WYROBÓW TARTACZNYCH
ZAKŁAD PRODUKCYJNO-USŁUGOWY - JAN MARZEC	PRODUKCJA WYROBÓW TARTACZNYCH
PPHU ANDRZEJ MACIOCHA - TERESZPOL-ZAORELNA UL. KOŚCIELNA 6	DZIAŁALNOŚĆ AGENTÓW ZAJMUJĄCYCH SIĘ SPRZEDAŻĄ TOWARÓW RÓŻNEGO RODZAJU
FIRMA HANDLOWO-USŁUGOWA MARIAN PUŹNIAK	PRODUKCJA WYROBÓW BUDOWLANYCH Z BETONU
GABINET WETERYNARYJNY- KRZYSZTOF PIECZYKOLAN	DZIAŁALNOŚĆ WETERYNARYJNA
ZAKŁAD DRZEWNY "IZOTONIA" - STANISŁAW PSIUK	PRODUKCJA POZOSTAŁYCH WYROBÓW Z DREWNA; PRODUKCJA WYROBÓW Z KORKA, SŁOMY I MATERIAŁÓW UŻYWANYCH DO WYPLATANIA
" GRAN - BET " -ZAKŁAD KAMIENIARSKI WAJDA WOJCIECH	PRODUKCJA POZOSTAŁYCH WYROBÓW Z BETONU, GIPSU I CEMENTU
KRYSTYNA LITWIN	DZIAŁALNOŚĆ AGENTÓW I BROKERÓW UBEZPIECZENIOWYCH
APTEKA TERESZPOL-ZAORENDA MGR.FARM. PAWEŁ KUKIEŁKA	SPRZEDAŻ DETALICZNA WYROBÓW FARMACEUTYCZNYCH PROWADZONA W WYSPECJALIZOWANYCH SKLEPACH
"ELIZA" S.C TERESZPOL-ZAORENDA UL. DŁUGA 236, 23-407 TERESZPOL	PRODUKCJA WYROBÓW METALOWYCH
PPUH ZAKŁAD WYROBÓW METALOWYCH - RYSZARD SKÓRA- TERESZPOL-ZAORENDA	PRODUKCJA WYROBÓW Z DRUTU, ŁAŃCUCHÓW I SPRĘŻYN
NZOZ PRAKTYKA LEKARSKA MEDYK TERESZPOL-ZAORENDA UL. DŁUGA 309 - MIRANDA SITARCZYK	PRAKTYKA LEKARSKA OGÓLNA
ZAKŁAD USŁUG LEŚNYCH - TADEUSZ BULAK - BUKOWNICA 36A	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA ZWIĄZANA Z LEŚNICTWEM
"OST-WEST" EXPORT IMPORT HANDEL TRANSPORT TERESZPOL-KUKIEŁKI 218A GRZEGORZ PIERZCHAŁA	TRANSPORT DROGOWY TOWARÓW
ANTRAK ANDRZEJ WUJEC	PRODUKCJA OPAKOWAŃ DREWNIANYCH

ZAKŁAD DRZEWNY "IZOTONIA PLUS" KRYSZYNA PSIUK LIPOWIEC 96A	PRODUKCJA POZOSTAŁYCH WYROBÓW Z DREWNA; PRODUKCJA WYROBÓW Z KORKA, SŁOMY I MATERIAŁÓW UŻYWANYCH DO WYPLATANIA
NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ PRAKTYKA LEKARSKA MEDYK	PRAKTYKA LEKARSKA OGÓLNA
SKUP DREWNA, PRZECIERANIE, SPRZEDAŻ TARCICY - ELŻBIETA SAWA, TERESZPOL-KUKIEŁKI 198	PRODUKCJA WYROBÓW TARTACZNYCH
ACTROS - ELŻBIETA MACIOCHA TERESZPOL-ZAORENDA UL. KOŚCIELNA 6	DZIAŁALNOŚĆ POZOSTAŁYCH AGENCJI TRANSPORTOWYCH
MAŁA GASTRONOMIA „ROZTOCZE” TKACZYK MARCIN	HOTELE I PODOBNE OBIEKTY ZAKWATEROWANIA
FIRMA "VOLMAX" RYSZARD KURZYŃSKI, TERESZPOL- ZYGMUNTY 30, 23-407 TERESZPOL-ZAORENDA	TRANSPORT DROGOWY TOWARÓW
ZUL TAŁANDA WIESŁAW	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA ZWIĄZANA Z LEŚNICTWEM
SKUP I SPRZEDAŻ ZWIERZĄT - MAREK TUTIS , PANASÓWKA 37	SPRZEDAŻ HURTOWA ŻYWYCH ZWIERZĄT
PAWEŁ GMYZ	ROBOTY BUDOWLANE ZWIĄZANE ZE WZNOSENIEM BUDYNKÓW MIESZKALNYCH I NIEMIESZKALNYCH
PRZEDSIĘBIORSTWO WIELOBRANŻOWE "EKO-SYSTEM" JAN LESIAK	POZOSTAŁE SPECJALISTYCZNE ROBOTY BUDOWLANE, GDZIE INDZIEJ NIESKLASYFIKOWANE
TARTACZNICTWO - MARCIN SZAWARA	PRODUKCJA WYROBÓW TARTACZNYCH
FIRMA BUDOWLANA "TOMASZ", TOMASZ KURZYŃSKI, TERESZPOL-KUKIEŁKI 64, 23-407 TERESZPOL-ZAORENDA	WYKONYWANIE KONSTRUKCJI I POKRYĆ DACHOWYCH
MUR-ECO ARKADIUSZ WOJCIECH CHMURA, BUKOWNICA 49A 23-407 TERESZPOL-ZAORENDA	REALIZACJA PROJEKTÓW BUDOWLANYCH ZWIĄZANYCH ZE WZNOSENIEM BUDYNKÓW
DOROTA BURA - USŁUGI GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNE, TERESZPOL-KUKIEŁKI 167	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE INŻYNIERII I ZWIĄZANE Z NIĄ DORADZTWO TECHNICZNE
TRANSPORT CIĘŻAROWY - ARKADIUSZ KURZYŃSKI	TRANSPORT DROGOWY TOWARÓW
F.B. S.Z SŁAWOMIR ZDUNEK	TYNKOWANIE
USŁUGI CIESIELSKO-DEKARSKIE, JAROSŁAW OLESIUK	WYKONYWANIE KONSTRUKCJI I POKRYĆ DACHOWYCH
FIRMA HANDLOWO-USŁUGOWA "LUTEX" MARZEC JAROSŁAW	NAPRAWA I KONSERWACJA MASZYN
USŁUGI BUDOWLANE - ŁUKASZ KUR	WYKONYWANIE KONSTRUKCJI I POKRYĆ DACHOWYCH
FACH-WORK-BUD, MARCIN KIEŁBUS - TERESZPOL- ZAORENDA	WYKONYWANIE POZOSTAŁYCH INSTALACJI BUDOWLANYCH
"LIMBA" WYROBY Z DREWNA - EDYTA ZUBALA -	PRODUKCJA WYROBÓW TARTACZNYCH

TERESZPOL-KUKIEŁKI 77	
BUDOWA DOMÓW DREWNIANYCH - GMYZ MATEUSZ	ROBOTY BUDOWLANE ZWIĄZANE ZE WZNOSENIEM BUDYNKÓW MIESZKALNYCH I NIEMIESZKALNYCH
ZAKŁAD PRODUKCYJNO HANDLOWO USŁUGOWY WASĄG PIOTR	SPRZEDAŻ DETALICZNA POZOSTAŁYCH WYROBÓW PROWADZONA NA STRAGANACH I TARGOWISKACH
PRZEDSIĘBIORSTWO HANDLOWO-USŁUGOWE "MONIX" MONIKA KURZYŃSKA	SPRZEDAŻ DETALICZNA PROWADZONA W NIETYTUŁOWANYCH SKLEPACH Z PRZEWAGĄ ŻYWNOSCI, NAPOJÓW I WYROBÓW TYTONIOWYCH
SERVISCO DAWID KURZYŃSKI	KONSERWACJA I NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, Z WYŁĄCZENIEM MOTOCYKLI
USŁUGI TRANSPORTOWE MARIA MIELNIK	POZOSTAŁY TRANSPORT LĄDOWY PASAŻERSKI, GDZIE INDEJ NIESKLASYFIKOWANY
P.U.H. "TRAK" STANISŁAW KOPER	PRODUKCJA WYROBÓW TARTACZNYCH
OSKAR DOMY Z BALI - TOMASZ GÓRA	SPRZEDAŻ HURTOWA DREWNA, MATERIAŁÓW BUDOWLANYCH I WYPOSAŻENIA SANITARNEGO
MIROŚLAW RYMARZ USŁUGI BUDOWLANE	ROBOTY BUDOWLANE ZWIĄZANE ZE WZNOSENIEM BUDYNKÓW MIESZKALNYCH I NIEMIESZKALNYCH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Przedsiębiorców z gminy Tereszpól cechuje niestety brak skuteczności w pozyskiwaniu funduszy z Unii Europejskiej. Zgodnie z Mapą projektów dofinansowanych z RPO WL na lata 2007-2013 ani jedno przedsiębiorstwo nie skorzystało ze środków unijnych. W związku z tym podjęcie przez władze gminy inicjatyw mających na celu informowanie i zachęcanie środowisk biznesowych do aplikowania o środki stanowić będzie jedno z podstawowych i elementarnych zadań. Może ono być zrealizowane poprzez stworzenie systemowych mechanizmów informujących o konkursach i wspierających przedsiębiorców w przygotowywaniu wniosków o dofinansowanie.

Oparty w dużej mierze na działalności rolniczej profil gospodarczy gminy przekłada się na relatywnie niską liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw. Niekorzystną sytuację powoduje również brak skuteczności lokalnych przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków unijnych. W związku z tym kluczowe jest podjęcie przez władze gminy inicjatyw mających na celu stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy na przykład poprzez stworzenie systemowych mechanizmów informujących o konkursach i wspierających przedsiębiorców w przygotowywaniu wniosków

o dofinansowanie.

Turystyka

Rozwój turystyki może stanowić znaczącą szansę dla ogólnego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Terespol. Planowane w tym zakresie działania gminy powinny w pierwszej kolejności nawiązywać do uwarunkowań przyrodniczych, ochrony podstawowych procesów ekologicznych, ochrony wartości kulturowych, ale również wykorzystywać nowoczesne, a nawet innowacyjne metody i technologie, osiągając przez to charakter rozwoju zrównoważonego. Rozwój turystyki i rekreacji na terenie gminy Terespol uzależniony jest od dalszego wykorzystania jej naturalnych walorów przyrodniczych i kulturowych, wykorzystania jej położenia oraz innowacyjnych rozwiązań i niszy w dziedzinie zagospodarowania turystycznego. Nie bez znaczenia pozostaje również dobrze zorganizowana obsługa instytucjonalna, prowadzona w partnerstwie z sąsiadującymi gminami, a także pozyskanie i wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania. Celem gminy powinna być także próba stworzenia lub współtworzenia Zintegrowanego Produktu Turystycznego np. w ramach inicjatywy samorządowej pn. „Aktywne Roztocze”³, która została zgłoszona do listy przedsięwzięć priorytetowych dla Realizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.).

W dokumencie „Koncepcja programowo-przestrzenna rozwoju turystyki i rekreacji. Cele i główne kierunki rozwoju sektora turystyki i rekreacji w województwie lubelskim” gmina Terespol została wskazana jako **posiadająca obszary o wysokich i bardzo wysokich walorach krajoznawczych i wypoczynkowych**. Jednocześnie znajdująca się na jej terenie Puszcza Solska została wskazana jako **obszar preferowany do rozwoju turystyki wypoczynkowej** (zwłaszcza w kontekście letnich pobytów wypoczynkowych). Ponadto jej obszar jest uznawany za obszary o bardzo korzystnych warunkach do rozwoju agroturystyki.

Jednocześnie dokument ten stwierdza, że warunkiem rozwoju turystyki na tych terenach jest dalsza poprawa infrastruktury oraz stworzenie interesującej oferty i programów pobytu.

Na terenie gminy Terespol występują następujące czynniki atrakcyjności turystycznej:

- » występowanie obszarów przyrodniczych o bardzo wysokich walorach krajoznawczych i ograniczonej przydatności dla turystyki wypoczynkowej oraz obszarów o bardzo wysokich walorach krajoznawczych i wypoczynkowych;

³ „Aktywne Roztocze” to inicjatywa samorządowa (zgłoszona na listę przedsięwzięć priorytetowych dla realizacji SRWL na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) mająca na celu pobudzenie gospodarcze oraz wzrost liczby turystów poprzez rozwój specjalizacji gospodarczej Roztoczańsko – puszczańskiego obszaru funkcjonalnego w oparciu o wewnętrzne potencjały - zgodnie z delimitacją PZPWL wszystkie gminy wchodzące w skład tej inicjatywy zawierają się w ww. obszarze. W jej ramach proponuje się stworzenie zintegrowanego produktu turystycznego pn. „7 bram Roztocza” lub „7 portów Roztocza”.

- » sprzyjające warunki klimatyczne dla rozwoju turystyki leczniczej i wypoczynkowej w okresie letnim (wysoki poziom usłonecznienia, korzystny wpływ klimatyczny lasów iglastych i mieszanych o charakterze puszczańskim, pełny komfort akustyczny na znacznej powierzchni obszaru);
- » sprzyjające warunki klimatyczne dla rozwoju turystyki w okresie zimowym (długi okres zalegania pokrywy śnieżnej);
- » możliwość rozwoju turystyki wypoczynkowej pobytowej i rekreacji.

Oznacza to, iż obszar gminy Tereszpól predystynowany jest przede wszystkim do uprawiania turystyki krajoznawczej, przyrodniczej (ekoturystyki), tzw. kwalifikowanej aktywnej, w tym. np. konnej, rowerowej oraz specjalistycznej np. łowieckiej i agroturystyki.

Mapa 4. Walory krajoznawcze i wypoczynkowe w powiecie biłgorajskim.

skala 1:700 000

OBSZARY PREFEROWANE DO ROZWOJU AGROTURYSTYKI

- obszary o bardzo wysokich walorach krajoznawczych i wypoczynkowych
- obszary o bardzo wysokich walorach krajoznawczych o ograniczonej przydatności dla turystyki wypoczynkowej
- obszary o wysokich walorach krajoznawczych i wypoczynkowych
- obszary o dość wysokich walorach krajoznawczych i wypoczynkowych

ZBIORNIKI WODNE WYKORZYSTYWANE TURYSTYCZNIE

- przydatne do uprawiania sportów wodnych i rekreacji
- przydatne do rekreacji
- przydatne do nurkowania (> 20m głębokości)

Źródło: „Koncepcja programowo-przestrzenna rozwoju turystyki i rekreacji. Cele i główne kierunki rozwoju sektora turystyki i rekreacji w województwie lubelskim.”

Najczęstsze formy ruchu turystycznego obserwowane dotychczas na terenie gminy to:

- » ruch krajoznawczy związany z wysokimi walorami przyrodniczymi (ekoturystyka) i kulturowymi.
- » obsługa codziennej rekreacji i wypoczynku weekendowego mieszkańców Zamościa, Biłgoraja i Tomaszowa Lubelskiego.
- » wypoczynek indywidualny sezonowy realizowany w bazie prywatnej, zabudowie letniskowej i gospodarstwach agroturystycznych.

- » turystyka kwalifikowana aktywna – pobyty w celach rekreacji ruchowej (turystyka piesza, rowerowa, konna, myślistwo).⁴

Ponadto „Plan marketingu turystyki dla województwa lubelskiego na lata 2007-2013” wskazuje pośrednio gminę Teresopol jako element turystycznego produktu liniowego w oparciu o „Geoturystyczną trasę Roztocza Środkowego”. Trasa ta stanowi produkt turystyczny o znaczeniu regionalnym i jest szlakiem rowerowym przebiegającym przez kilka gmin Roztocza. Obejmuje ona liczne osobliwości przyrody nieożywionej, w tym trzy grupy ostańców koło Terespoła.

Do najważniejszych terenów i obiektów turystycznych, w tym pomników przyrody, w gminie Teresopol należy zaliczyć:

- » Zespół dworski: dwór murowany, 2 ćw. XIX w oraz park krajobrazowy zabytek - Panasówka
- » Zespół kościelny: kościół parafialny – katolicki (d. cerkiew) p.w. MB Częstochowskiej, murowany w 1851 r., dzwonnica murowana w XIX w, plebania murowana w 1926 r. organistówka drewniana z lat 20-tych XX w. - Teresopol-Zaorenda
- » Cmentarz powstańczy na wzgórzu ‘Polak’ 1863 r. Panasówka.
- » Pomnik upamiętniający zwycięską bitwę z wojskami carskimi podczas powstania styczniowego jaka rozegrała się w okolicach Panasówki w dniu 3 września 1863 r. oraz Obelisk „Ku pamięci Marcina Borelowskiego ps. Lelewel który na wzgórzu Polak dowodził powstańcami w bitwie pod Panasówką dnia 3 września 1863 r.
- » Budynek szkoły powszechnej, drewniany, koniec XIX w.,
- » Leśniczówka poordynacka drewniana w Bukownicy,
- » Klon zwyczajny „Kukiełka”- pomnik przyrody w Terespolu-Kukiełkach,
- » Skałka ostańcowa o wys. 2,5 m i dł. 4 m. w Terespolu-Zygmuntach,
- » Obelisk upamiętnienia ‘W hołdzie mieszkańcom gminy Teresopol poległym i pomordowanym w czasie II wojny światowej’,
- » Obelisk upamiętniający przebiecie się z okrażenia części partyzantów którzy zostali okrażeni przez hitlerowców podczas operacji antypartyzanckiej pod kryptonimem „Sturmwind II” w dniu 23 czerwca 1944 r. w Terespolu-Kukiełkach,
- » Pomnik przyrody – Dąb szypułkowy w miejscowości Teresopol-Kukiełki
- » Znaczne obszary prawnie chronione o różnym stopniu dostępności: rezerwat krajobrazowy częściowo chroniony „Szum”, Szerzyński Park Krajobrazowy, otulina Roztoczańskiego Parku Narodowego,
- » Szlaki turystyczne: czerwony krawędziowy (Susiec-Górecko Kościelne –grunty wsi Teresopol-Kukiełki i Szozdy – Zwierzyniec – Szastarka); czerwony ZA3105y (Zwierzyniec

⁴ Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie, *Koncepcja programowo-przestrzenna rozwoju turystyki i rekreacji. Cele i główne kierunki rozwoju sektora turystyki i rekreacji w województwie lubelskim, Lublin sierpień 2008, str. 57-60.*

–Lipowiec-Bidaczów); czarny ZA-25s (Tomaszów Lubelski-Górecko-teren Puszczy Solskiej – Bidaczów);

- » Ścieżka rowerowa (Zwierzyniec –Szozdy-Tereszpol-Górecko)
- » Ścieżka dydaktyczna w rezerwacie „Szum”
- » Łącznik trasy rowerowej GreenVelo „Trasy rowerowe w Polsce Wschodniej”- Miejsce Obsługi Rowerzystów (MOR) w Tereszpolu-Zaorendzie.

Ponadto przez teren gminy przebiegają liczne szlaki rowerowe:

1. Szlaki czerwone

- » **Centralny Roztoczański na odcinku Goraj – Zastawie – Kondraty – Hosznia Ordynacka – Gilów:** cały szlak ma długość 176 km, natomiast w granicach powiatu biłgorajskiego będzie przebiegał przez następujące miejscowości: (na północy) przez Goraj – Zastawie – Kondraty – Hosznę Ordynacką i Gilów, a na południu przez Szozdy i Tereszpol i Górecko Kościelne - razem 39 km.

2. Szlaki zielone

- » **Łącznikowy:** Dyle – Kajetanówka – Lipowiec. Szlaki łącznikowe są rodzajem wewnętrznego łącznika i skrótu dla szlaku na wzgórze Polak. Swój początek ma Cyncynopolu i jedna trasa prowadzi przez Dyle i Hedwiżyn do źródełek rzeki Stok pod Wolą Dużą, a druga przez Dyle i Kajetanówkę, do Lipowca, do węzła szlaków, gdzie zaczyna się szlak (również o zielonym kolorze) Dymitra Gorajskiego do Goraja
- » **Im. Dymitra Gorajskiego:** Goraj – Zastawie – Tłomska Góra - Hosznia Abramowska – Las Łysiec (pomnik „Zapory”) - Chłopków - Zaburze - Kawęczyniek – Lipowiec.

3. Szlaki żółte

- » **Pogranicze regionów - wzgórze Polak:** Biłgoraj – Rapy Dylańskie – Cyncynopol – Ignatówka – Żelebsko – Trzęsiny – Czarnystok Ruś – Lipowiec – wzgórze Polak – Tereszpol – Bukownica – źródła rzeki Stok – Wola Duża – Wola Mała – Biłgoraj Szlak ma długość około 47 kilometrów (w powiecie 43 km).

Na terenie gminy działają następujące obiekty noclegowe:

- 1) Agroturyst – Usługi Agroturystyczne Szozdy 5
- 2) „Sarmatówka” Lipowiec 185
- 3) Brzozowy Dwór Lipowiec 1b
- 4) Wojciech Kimak, ul. Długa 289 Tereszpol-Zaorenda
- 5) PROROCK Urszula Borsuk, Lipowiec 183
- 6) Agroturystyka pod Olchami Lipowiec 15

Zadaniem priorytetowym w zakresie dalszego rozwoju turystyki na terenie gminy Teresopol jest poszerzanie i zwiększanie oferty turystycznej, szczególnie o nowe formy aktywnego wypoczynku. Wprawdzie w gminie istnieje kilka obiektów agroturystycznych oraz ośrodek myśliwski w Bukownicy, ale obecna baza noclegowa oraz gastronomiczna wymaga dalszej rozbudowy lub modernizacji. Konieczne wydaje się ponadto lepsze wykorzystanie osobliwości przyrody ożywionej i nieożywionej jako miejscowych atrakcji turystycznych i włączenie ich do systemu istniejących ścieżek rekreacyjno-edukacyjnych.

Jednocześnie należy mieć na uwadze silną konkurencję ze strony innych jednostek samorządu terytorialnego położonych na terenie Roztocza m.in. Zwierzyńca, Szczebrzeszyna i Krasnobrodu oraz ośrodków o randze krajowej i międzynarodowej takich jak Zamość. Tym samym jako jedną ze skutecznych strategii rozwoju turystyki na terenie gminy Teresopol należy rozważyć bliską współpracę z innymi samorządami i próbę stworzenia wspólnego produktu turystycznego.

W dokumencie „Koncepcja programowo-przestrzenna rozwoju turystyki i rekreacji. Cele i główne kierunki rozwoju sektora turystyki i rekreacji w województwie lubelskim” gmina Teresopol została wskazana jako posiadająca obszary o wysokich i bardzo wysokich walorach krajoznawczych i wypoczynkowych.

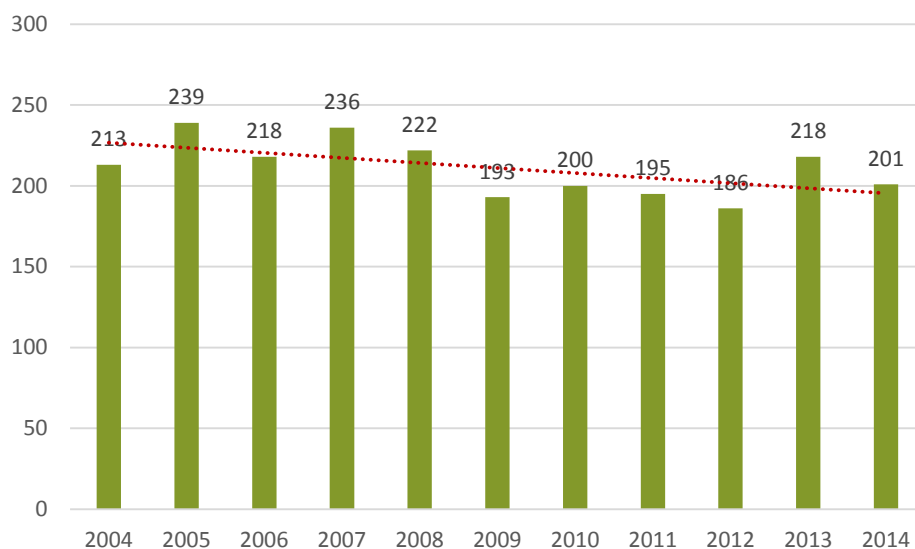
Warunkiem rozwoju turystyki jest dalsza poprawa infrastruktury oraz stworzenie interesującej oferty i programów pobytu.

Rynek pracy i bezrobocie

Zgodnie z danymi uzyskanymi z Głównego Urzędu Statystycznego w 2014 roku na terenie gminy Teresopol zatrudnionych było 201 osób, a więc o prawie 16% mniej niż w roku 2005, kiedy było ich 239. Na przestrzeni ostatnich 10 lat można zauważyć niewielki, lecz stały spadek liczby osób pracujących w gminie.

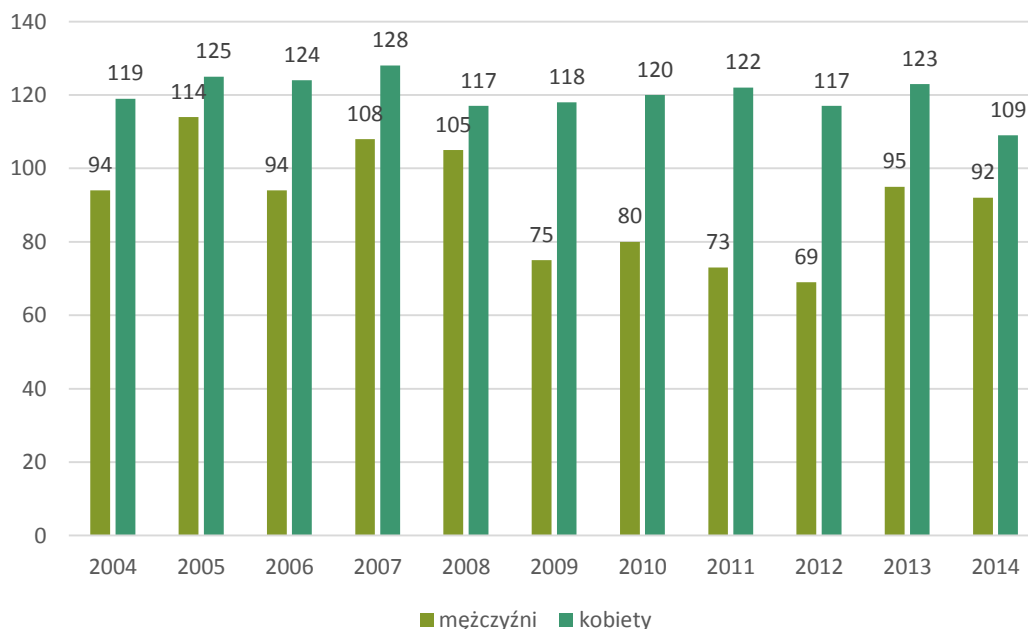
Wykres 30. Liczba osób pracujących w gminie Tereszpól w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Te same dane w podziale na płeć pokazują, iż od 2004 roku zdecydowaną większość zatrudnionych stanowiły kobiety. Największą różnicę zanotowano w 2011 roku, kiedy na rynku pracy było o 49 więcej kobiet niż mężczyzn.

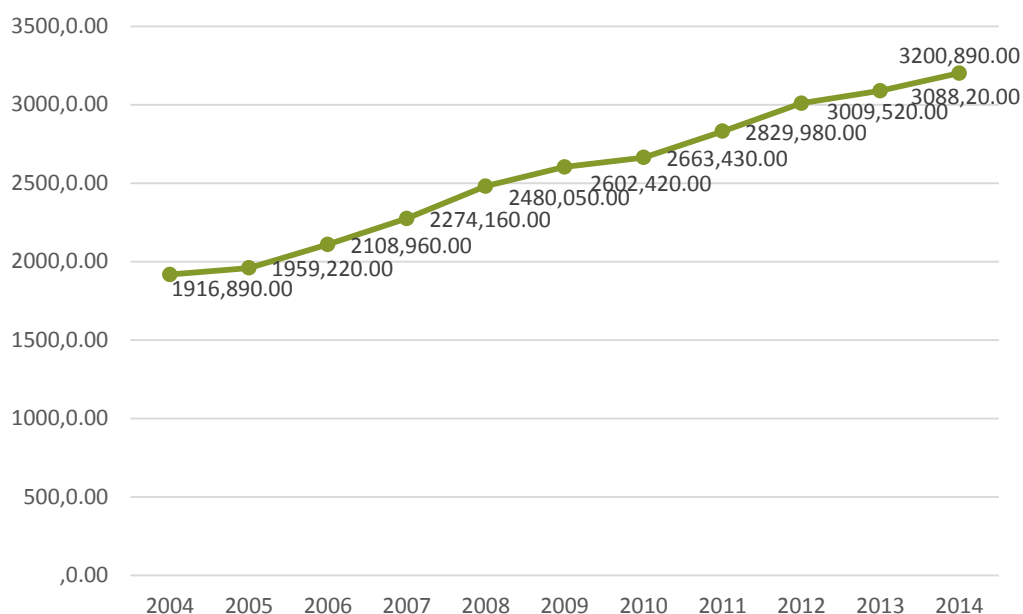
Wykres 31. Liczba osób pracujących w gminie Tereszpól w latach 2004-2014 w podziale na płeć.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2004-2014 przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie biłgorajskim rosło z roku na rok. W ciągu 11 lat wzrosło ono o 1284 zł tj. o 67% w stosunku do roku 2004.

Wykres 32. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie biłgorajskim w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Przeciętne wynagrodzenie mieszkańców powiatu stanowi dobry miernik ogólnej kondycji gospodarczej. Równie ważnym wskaźnikiem jest jednak poziom bezrobocia na poziomie lokalnym. W latach 2004-2015 w gminie Tereszpól liczba osób bezrobotnych zmalała o ponad połowę (55%).

Wykres 33. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w gminie Tereszpól w latach 2004-2015

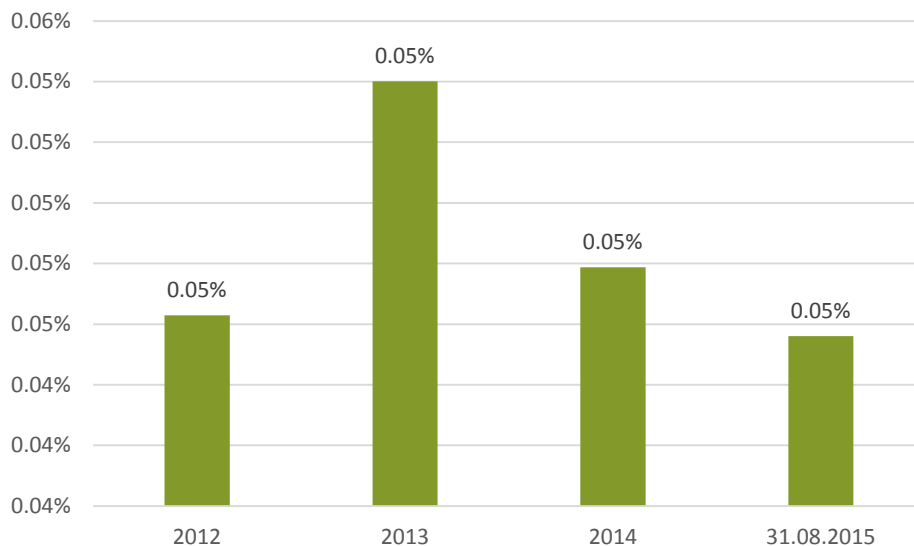
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Tabela 39. Liczba osób bezrobotnych w gminie w latach 2012-2015.

ROK	OSOBY BEZROBOTNE	KOBIETY	MĘŻCZYŹNI	% OGÓŁU MIESZKAŃCÓW
2012	188	83	105	4,63
2013	218	84	134	5,4
2014	193	102	91	4,79
31.08.2015	183	78	105	4,56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

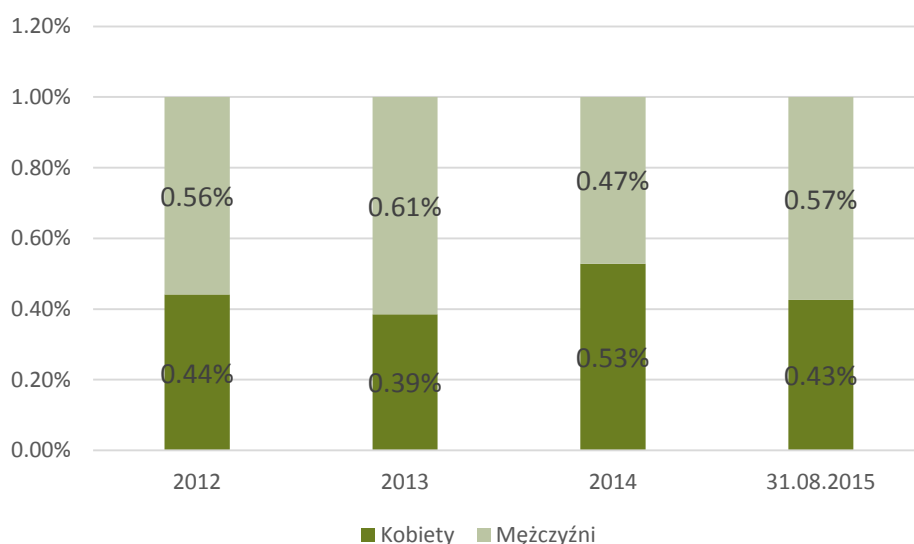
Wykres 34. Odsetek zarejestrowanych osób bezrobotnych w gminie Tereszpól w latach 2012-2015.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

W gminie widać zdecydowaną różnicę w liczbie bezrobotnych kobiet i mężczyzn. Od 2012 roku panowie stanowią większość wśród osób niewykonyjących jakiegokolwiek pracy. Najwięcej było ich w roku 2013 – 61,47%.

Wykres 35. Odsetek zarejestrowanych osób bezrobotnych w gminie Tereszpól w latach 2012-2015 w podziale na płeć.

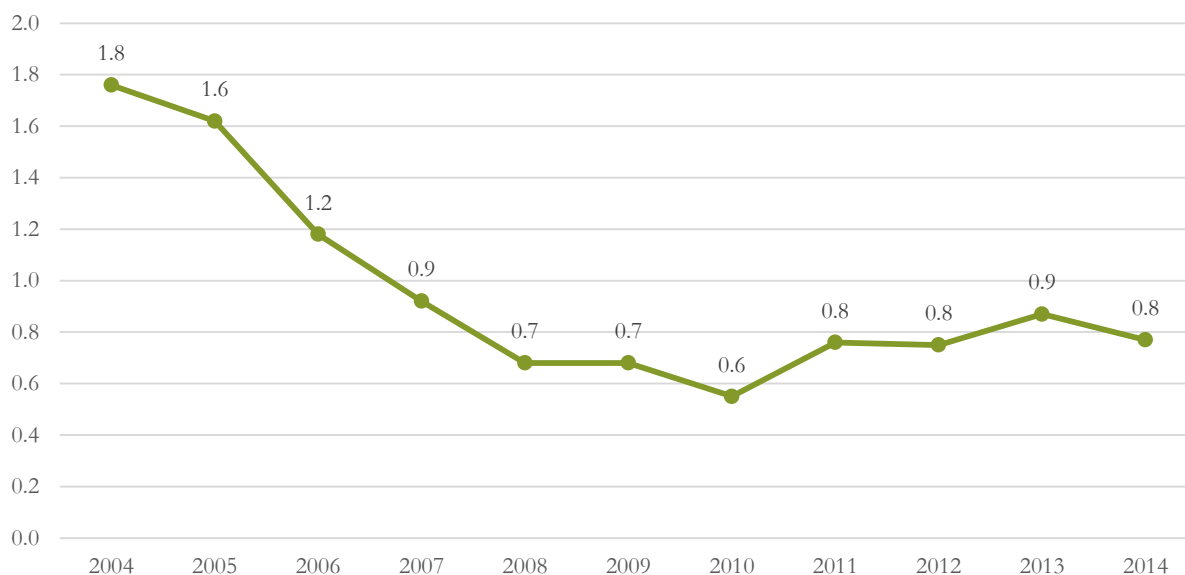

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

W latach 2004-2014 udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym zmniejszył się niemal o 10 punktów procentowych. Najniższą wartość tego

wskaźnika zanotowano w 2010 roku, kiedy wyniósł zaledwie 5,5%. Od tamtego czasu podlega on okresowym wahaniom utrzymując się ma względnie stałym poziomie.

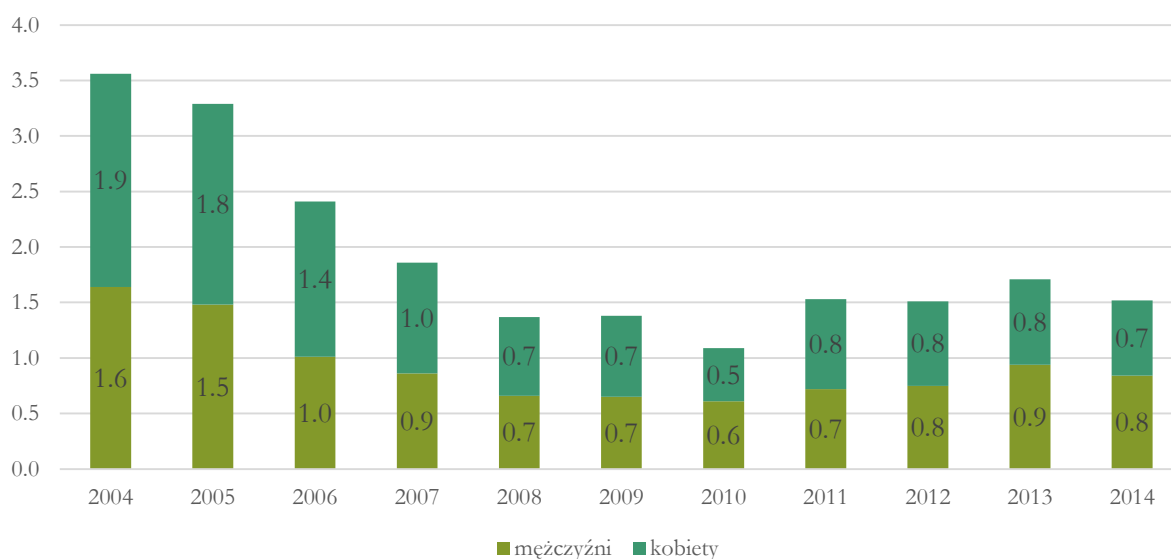
Wykres 36. Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Tereszpól w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych, w podziale na płeć, w liczbie osób w wieku produkcyjnym wskazuje na ich względnie równomierny rozkład. W latach 2004-2014 większy udział wśród bezrobotnych przeważnie miały kobiety. Sytuacja ta odwróciła się w 2010 roku i powtarzała się w latach 2013-2014. W 2014 roku różnica między odsetkiem bezrobotnych kobiet i mężczyzn wyniosła 1,6 punktu procentowego.

Wykres 37. Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w gminie Tereszpól w rozbiciu na płeć w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Poniższa tabela przedstawia szczegółowy podział osób bezrobotnych ze względu na wiek i płeć. Wynika z niej, iż w gminie najczęściej osób niezatrudnionych jest w wieku 25-34 lata. Tylko w tym przedziale wiekowym liczba kobiet jest większa. W każdym pozostałym przeważają mężczyźni.

Tabela 40. Przedział wiekowy osób bezrobotnych w gminie Tereszpól na dzień 31.08.2015 r.

PRZEDZIAŁ WIEKOWY OSÓB BEZROBOTNYCH	OGÓŁEM	KOBIETY	MĘŻCZYŹNI
18-24 LAT	33	14	19
25-34 LAT	52	30	22
35-44 LAT	33	14	19
45-54 LAT	42	15	27
55-59 LAT	13	4	9
60-64 LAT	10	1	9
ŁĄCZNIE:	183	78	105

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

W gminie Tereszpól wśród osób bez pracy przeważają te z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz policealnym i średnim zawodowym. Paradoksalnie najmniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym.

Tabela 41. Liczba bezrobotnych wg wykształcenia na dzień 31.08.2015 r.

RODZAJ WYKSZTAŁCENIA	OGÓŁEM	KOBIETY
WYŻSZE	24	17
POLICEALNE I ŚREDNIE ZAWODOWE	50	25
ŚREDNIE OGÓLNOKSZTAŁCĄCE	14	6
ZASADNICZE ZAWODOWE	61	21
GIMNAZJUM I PONIŻEJ	34	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Mimo relatywnie niskiego wskaźnika bezrobocia wielu mieszkańców gminy pozostaje nadal bez zatrudnienia. Szczególnie problem ten dotyczy ludzi młodych tj. do 35 roku życia.

Odnawialne źródła energii

Na zasoby energii słonecznej decydujący wpływ mają warunki klimatyczne wynikające z położenia geograficznego. Polska należy do krajów charakteryzujących się bardzo nierównomiernym rozkładem promieniowania słonecznego w cyklu rocznym, z istotnym spadkiem potencjału energii słonecznej w okresie zimowym, co jest głównym czynnikiem wpływającym na rozwój wykorzystywania energii słonecznej w kraju.

Promieniowanie słoneczne może stanowić źródło produkcji energii elektrycznej oraz ciepłej. Z punktu widzenia wykorzystania zasobów energii promieniowania słonecznego najistotniejszymi parametrami są: natężenie promieniowania słonecznego oraz nasłonecznienie – wyrażające ilość energii słonecznej padającej na jednostkę powierzchni płaszczyzny w określonym czasie. Dodatkowym parametrem odnoszącym się do warunków pogodowych jest usłonecznienie definiowane jako czas podawany w godzinach podczas którego na powierzchnię ziemi padają bezpośrednio promienie słoneczne.

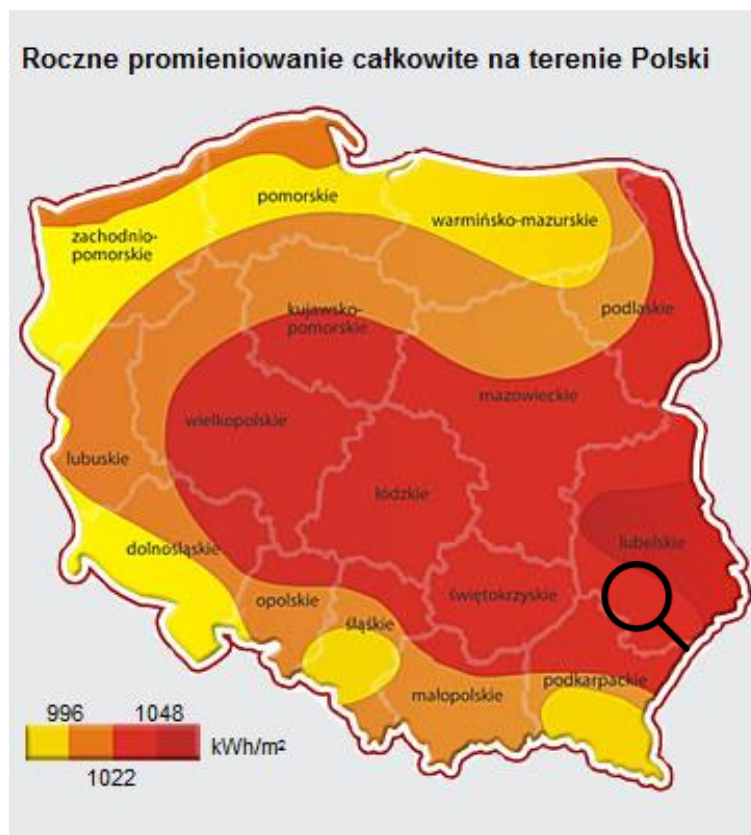
Obszar województwa lubelskiego należy do regionów posiadających jedno z najlepszych warunków wykorzystywania energii słonecznej w kraju. Potencjał ten określany przez roczną gęstość mocy promieniowania słonecznego w obszarze regionu waha się w granicach od ok. 1050 do ok. 1150 kWh/m², podczas gdy w kraju potencjał ten zasadniczo zawiera się w przedziale 950 kWh/m² - 1150 kWh/m².

Województwo lubelskie (z wyłączeniem obszarów ograniczeń określonych przez przepisy prawa) należy tym samym do obszarów preferowanych dla lokalizacji urządzeń i instalacji wykorzystujących energię słoneczną. W przypadku dużych inwestycji, takich jak elektrownie słoneczne, pożądane jest ich lokalizowanie na obszarze wschodniej części województwa, w którym średnioroczne całkowite promieniowanie osiąga największe wartości w kraju. Z uwagi na ograniczenie negatywnego wpływu wielkopowierzchniowych instalacji paneli fotowoltaicznych budowa elektrowni fotowoltaicznych może być jednym z kierunków przeznaczenia i zagospodarowania zrehabilitowanych terenów wyrobisk poeksploatacyjnych surowców mineralnych oraz zrehabilitowanych terenów składowisk odpadów komunalnych⁵.

Obszar gminy Terespol to rejon gdzie notowane są najwyższe wartości rocznego promieniowania w ciągu roku w Polsce. Stwarza to duże możliwości wykorzystywania energii słonecznej jako alternatywnego źródła energii. Roczne promieniowanie całkowite na terenie Polski przedstawia mapa.

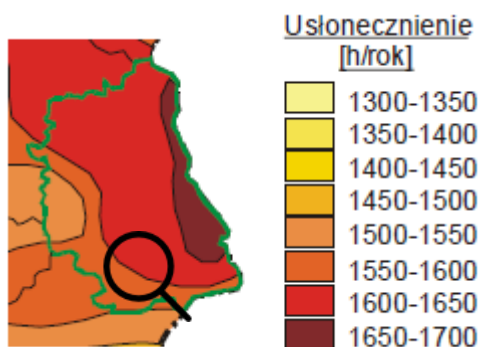
⁵ Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla województwa lubelskiego (2013 r.)

Mapa 5. Roczne promieniowanie całkowite na terenie Polski

Źródło: <http://www.ekoenergia-poniatowa.pl/o-projekcie/zasoby-energii-slonecznej-w-polsce/>

Mapa 6. Uśłonecznienie w ciągu roku na terenie województwa lubelskiego

Źródło: Wojewódzki Program Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego

Instalacje niewielkich rozmiarów wykorzystujące zasoby energii słonecznej lokalizowane w obrębie posesji, głównie na dachach budynków, wykorzystywane na potrzeby odbiorców indywidualnych nie stwarzają zagrożenia dla środowiska, gdyż na etapie eksploatacji nie emitują żadnych szkodliwych substancji. Pewne uciążliwości natomiast mogą być związane z dużymi instalacjami, np. elektrowniami słonecznymi, lokalizowanymi w terenie otwartym i zajmującymi znaczne powierzchnie. Instalacje te mogą negatywnie wpływać na krajobraz wywołując uczucie

niepokoju optycznego, co ma szczególne znaczenie na terenach ochrony krajobrazowej i uzdrowiskowej.

Zgodnie z Wojewódzkim Programem Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego z uwagi na ograniczenie negatywnego wpływu wielkopowierzchniowych instalacji paneli fotowoltaicznych na krajobraz, ich budowa może być jednym z kierunków przeznaczenia i zagospodarowania zrehabilitowanych terenów wyrobisk poeksploatacyjnych surowców mineralnych oraz terenów składowisk odpadów komunalnych. Lokalizację wyrobisk na terenie gminy Terespol, które mogą być potencjalnym miejscem instalacji fotowoltaicznych ilustruje poniższa mapa.

Mapa 7. Lokalizacja wyrobisk w południowej części województwa lubelskiego przeznaczonych do rekultywacji.

Źródło: Wojewódzki Program Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego

Energia słoneczna może być przetwarzana na prąd i ciepło przez instalacje zamontowane na dachach budynków i w miejscach zabudowanych. Takie warunki występują na około 0,5% powierzchni Polski. Promieniowanie słoneczne jest wykorzystywane głównie w rolnictwie, ciepłownictwie (ciepłne kolektory słoneczne) oraz elektroenergetyce (ogniwa fotowoltaiczne). Jednakże największe szanse rozwoju, w krótkim okresie mają technologie oparte na wykorzystaniu kolektorów słonecznych.

Do przetwarzania promieniowania słonecznego w użytkową energię cieplną służą między innymi kolektory słoneczne. Są to urządzenia wychwytyjące energię słoneczną i zamieniające na energię cieplną. Kolektory są najczęściej stosowane do podgrzewania wody użytkowej, rzadziej zaś jako ogrzewanie domów. Różne przeprowadzone w Polsce analizy wykazały, że poprzez ich użycie można zaoszczędzić około 60% energii konwencjonalnej w procesach przygotowywania ciepłej wody użytkowej oraz około 20% w procesach ogrzewania pomieszczeń.

Należy podkreślić fakt, że energia słoneczna dla wielu zastosowań nie może być jedynym źródłem energii. Wystarczający potencjał dla samodzielnego zaspokajania potrzeb związanych z ciepłem użytkowym istnieje jedynie w okresie letnim. W pozostałych miesiącach konieczne jest stosowanie rozwiązań polegających na łączeniu wykorzystywania energii słonecznej z innymi źródłami energii.

Generalnie w Polsce, w tym i na Lubelszczyźnie dominują wiatry bardzo słabe, tj. o prędkości do 2 m/sec. Biorąc pod uwagę wartości średnie, wzrost ich prędkości obserwuje się w miesiącach zimowych, co jest związane ze zwiększonymi gradientami ciśnienia powietrza atmosferycznego

w tej porze roku. Największe średnie prędkości wiatru, przekraczające 4 m/sek., przypadają na styczeń, natomiast najmniejsze, sięgające 1,2 m/sek., notowane są w sierpniu. Zimą silne wiatry (tj. o prędkościach przekraczających 10 m/sek.) najczęściej występują przy zachodniej i północno-wschodniej cyrkulacji cyklonalnej, natomiast latem silne wiatry najczęściej obserwuje się przy północno-zachodniej cyrkulacji cyklonalnej. Sporadycznie, z tendencją do wzrostu częstotliwości, obserwowane są bardzo silne wiatry (tj. o prędkości przekraczającej 15 m/sek.). Spowodowane są dużymi różnicami termicznymi podłoża. Na Lubelszczyźnie średnia liczba dni: z wiatrem bardzo silnym wynosi 2 dni, z wiatrem silnym – 20 dni, a z wiatrem bardzo słabym i ciszą – 50 dni.

Ilość energii elektrycznej pozyskiwanej na terenie województwa z energii wiatru na tle produkcji energii w kraju jest symboliczna. Według danych Urzędu Regulacji Energetyki w dniu 30.09.2013 r. na obszarze województwa koncesje na produkcję energii elektrycznej posiadało 5 elektrowni wiatrowych o łącznej mocy 2,15 MW. Moc ta stanowiła 0,07% mocy elektrowni wiatrowych współpracujących z energetyką zawodową w całym kraju. Jak ilustruje poniższa mapa gmina Tereszpól jest położona w strefie korzystnej do pozyskiwania energii wiatrowej.

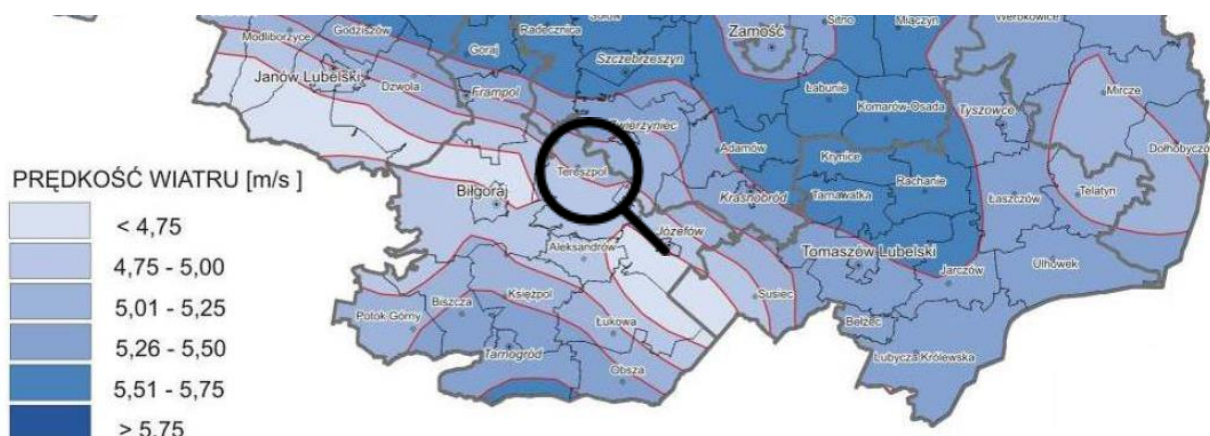
Mapa 8. Strefy energetyczne wiatru w województwie lubelskim

Źródło: Na podstawie *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*.

Przyjmuje się, że wykorzystanie zasobów wiatru w energetyce jest uzasadnione ekonomicznie jedynie przy prędkościach wiatru powyżej 4 m/s na wysokości 30 m nad powierzchnią ziemi. Teoretyczne zasoby energetyczne wiatru na terenie województwa lubelskiego w skali kraju są relatywnie skromne.

Mapa 9. Średnie prędkości wiatru na wysokości 50 m n.p.t.

Źródło: *Atlas wietrzności dla Polski Anemos, Acroenergy sp. z o.o., Warszawa*.

Energetyka wiatrowa stanowi jedno z najbardziej kontrowersyjnych odnawialnych źródeł energii. Kontrowersje te dotyczą występujących uciążliwości dla ludzi, głównie w postaci: hałasu wytwarzanego przez śmigła elektrowni wiatrowej, tzw. efektu migającego cienia (rozedrganie światła poprzez ciągłe miganie cienia z łopat wirników), infradźwięków. Ponadto elektrownie

wiatrowe mogą stanowić istotną barierę antropogeniczną dla ptaków wędrownych (kolizje ptaków z elementami siłowni wiatrowych), głównie w przypadku gdy lokalizowane są na trasie korytarzy migracyjnych. Stanowią również zagrożenie dla tych gatunków ptaków, których miejsca lęgowe i żerowiska znajdują się w bliskim sąsiedztwie. Realizacja elektrowni wiatrowych wiąże się także z pogorszeniem walorów krajobrazowych. Dotyczy to głównie dużych farm wiatrowych oraz pojedynczych elektrowni wiatrowych o dużych wysokościach (przekraczających 30 m), które trudno jest ukryć w krajobrazie, zwłaszcza otwartym. Dodatkowo farmy wiatrowe są inwestycjami terenochłonnymi, oprócz lokalizacji samych elektrowni wiatrowych niezbędna jest także infrastruktura towarzysząca (drogi dojazdowe, sieci elektroenergetyczne). Budowa elektrowni w znacznym stopniu ingeruje w podłoże terenu, ponieważ wymaga wykonania wykopów pod fundamenty sięgających nawet do 10 m p.p.t. Dlatego po zakończeniu prac ziemnych konieczna jest rekultywacja terenu. W celu ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko przyrodnicze i krajobrazowe oraz na komfort jakości życia ludzi istotnym jest aby z wielką starannością wybierać miejsca pod lokalizację siłowni wiatrowych.

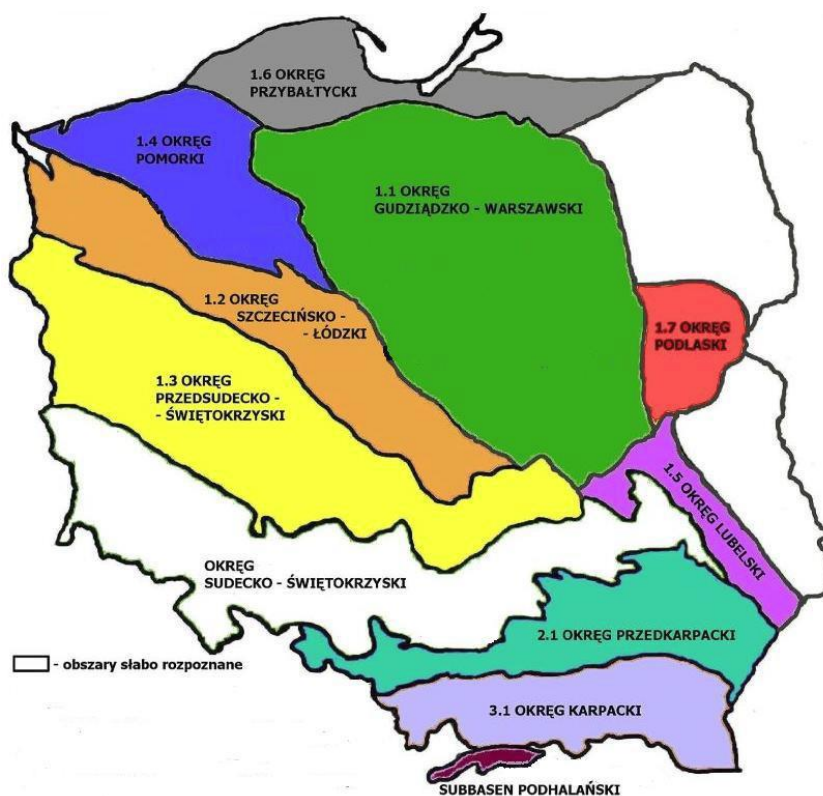
Mimo położenia gminy Terespol w strefie korzystnej dla rozwoju energetyki wiatrowej na jej terenie występują utrudnienia z lokalizacją tego typu inwestycji. Jest to związane z występowaniem obszarów Natura 2000.

Energia geotermiczna pochodząca od jądra Ziemi gromadzona jest w gruntach, skałach i wodach wypełniających pory i szczeliny skalne. W przypadku, gdy głównym nośnikiem energii termicznej jest woda lub para wodna, energię określa się jako energię geotermalną, a jej nośnik wodą geotermalną. Jest to podstawowy i najpowszechniej stosowany na świecie sposób pozyskiwania zgromadzonej energii cieplnej z wnętrza ziemi. Najbardziej rozpoznany spośród trzech występujących w Polsce jednostek geostrukturalnych jest Rów Lubelski położony w centralnej części województwa, stąd też obszar ten uznać można za priorytetowy w zakresie lokalizacji inwestycji geotermalnych. Głębokość, na której występują wody termalne o temperaturze 20°C, wynosi od ok. 500 do 800 m. p.p.m., o temperaturze 40°C od ok. 1200 do 1600 m. p.p.m., o temperaturze 60°C od ok. 1900 do 2600 m. p.p.m., zaś o temperaturze 80°C od ok. 2500 do 3500 m. p.p.m. Eksploatacja ich jest uzależniona od charakterystyki hydrogeologicznej skał.⁶

Zasoby geotermalne w poszczególnych obszarach regionu są bardzo zróżnicowane. Wynika to przede wszystkim z wyodrębnienia się w obszarze regionu trzech jednostek geostrukturalnych charakteryzujących się różnymi warunkami występowania wód geotermalnych oraz różnym stopniem ich przebadania. Choć wody geotermalne w Polsce występują na obszarze około 2/3 terytorium kraju. Nie oznacza to, że na całym tym obszarze istnieją obecnie warunki techniczno-ekonomiczne uzasadniające budowę instalacji geotermalnych. Przy znanych technologiach pozyskiwania i wykorzystywania wody geotermalnej w obecnych warunkach ekonomicznych najefektywniej mogą być wykorzystane wody geotermalne o temperaturze większej od 60°C.

⁶ Na bazie Programu Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego 2013

Rysunek 3. Szkic okręgów geotermalnych.

Źródło: <http://www.pga.org.pl>

Dotychczasowe wyniki badań pozwalają stwierdzić, że za potencjalne obszary rozwoju energetyki geotermalnej na terenie województwa lubelskiego należy uznać: obszary obejmujące tereny miast, na których z racji dużego skupiska ludności może być uzasadniona budowa ciepłowni geotermalnych w temperaturach zalegania wód geotermalnych w przedziałach 40 - 60°C i 60 - 80°C, obszary występowania wysokotemperaturowych wód powyżej 100°C stanowiących potencjał dla lokalizacji elektrowni geotermalnej, obszary uzdrowiskowe i rekreacyjne, na których występują wody wysokozmineralizowane – preferowane są obiekty wykorzystujące wody geotermalne dla celów rekreacji i balneologii.

Na podstawie dostępnych źródeł należy stwierdzić, że gmina Terespol jest położona poza obszarem zdatnym do pozyskiwania energii ze źródeł geotermalnych.

Obszar gminy Teresopol to rejon gdzie notowane są najwyższe wartości rocznego promieniowania w ciągu roku w Polsce. Stwarza to duże możliwości wykorzystywania energii słonecznej jako alternatywnego źródła energii.

Atrakcyjność inwestycyjna gminy

W 2013 roku został opublikowany raport „Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów 2013, Województwo Lubelskie”. Został on opracowany przez ekspertów ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. W raporcie posłużono się wskaźnikiem potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej (PAI) oceniającym walory lokalizacyjne regionów. Wskaźniki obliczane były dla jednostek różnych szczebli podziału statystycznego (gminy, powiaty, podregiony, województwa). Były to następujące wskaźniki:

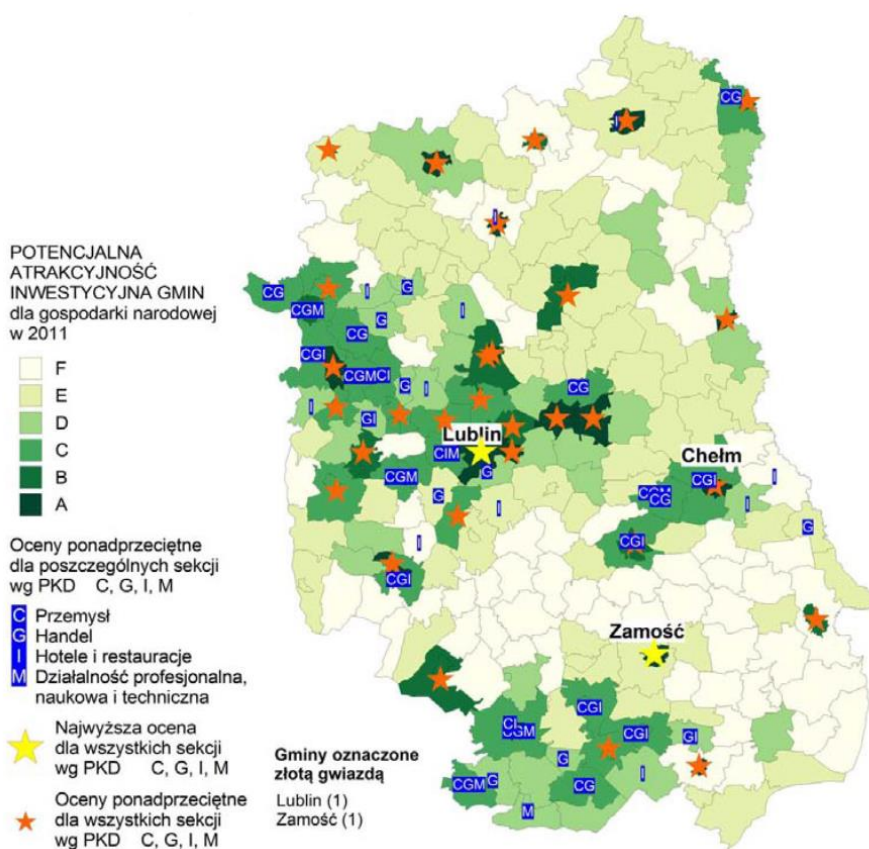
- » PAI1 odnoszące się do całości gospodarki regionalnej/narodowej (PAI1_GN) oraz do wybranych sekcji:
 - » PAI_C - przemysłu przetwórczego,
 - » PAI_G - handlu i napraw,
 - » PAI_I - turystyki i gastronomii,
 - » PAI_M - działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej.

Atrakcyjność w poszczególnych sferach określono na skali od A do F, gdzie A oznaczało region najbardziej atrakcyjny inwestycyjnie, a F obszar o najmniejszej atrakcyjności. Województwo lubelskie zostało przedstawione jako region o bardzo niskiej ogólnej atrakcyjności inwestycyjnej, o czym świadczy przyznanie mu klasy F.

Podobnej ocenie poddano również powiaty i gminy województwa. Powiat biłgorajski na tym tle wypada nieco lepiej niż całe województwo. W raporcie „Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów 2013” otrzymał on klasę E przy ocenie wskaźnika potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej dla gospodarki narodowej PAI1_GN, co świadczy o jego dosyć niskim potencjale w tym zakresie.

W porównaniu z powiatem biłgorajskim gmina Teresopol wypada dokładnie tak samo pod względem atrakcyjności inwestycyjnej. Według wskaźnika PAI_GN gminę zaliczono do klasy E. W związku z tym atrakcyjność inwestycyjną gminy można uznać za niższą od przeciętnej.

Mapa 10. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna gmin województwa lubelskiego.

Źródło: „Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów 2013 Województwo Lubelskie”, Centrum Analiz Regionalnych i Lokalnych.

W raporcie „Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów 2013, Województwo Lubelskie” atrakcyjność inwestycyjną gminy Terespol uznano niestety za niższą od przeciętnej

Możliwości budżetowe i zdolność inwestycyjna Gminy

Budżet Gminy jest planem rocznym zawierającym dochody i wydatki związane z finansowaniem zadań własnych i zadań zleconych z zakresu administracji rządowej. Możliwości rozwoju gminy limitują osiągnięte dochody budżetowe. W pozycjach przychodów można wyróżnić różnego rodzaju subwencje i dotacje oraz dochody własne - podatki i opłaty gminne. Wśród wydatków są dwie pozycje: wydatki bieżące i inwestycje. Wydatki bieżące to przede wszystkim wynagrodzenia sfery budżetowej i wydatki rzeczowe ponoszone na utrzymanie między innymi różnych obiektów będących w gestii gminy. Budżet gminy objęto analizą historyczną w latach 2011 - 2014.

Analiza dochodów z tytułu podatków pokazuje, iż największym źródłem wpływów jest podatek od nieruchomości i podatek leśny. Duży dochód stanowią również subwencja oraz dotacje celowe z budżetu państwa. W latach następnych władze gminy powinny dążyć do wzrostu wpływów budżetowych zarówno własnych jak i zewnętrznych. Zwiększanie środków budżetowych daje możliwość zwiększenia potencjału inwestycyjnego oraz lepszego zarządzania gminą.

Przed wszystkim należy jednak dążyć do zwiększania dochodów własnych oraz wzrostu ich udziału w dochodach ogółem, ponieważ jest to grupa dochodów w znacznej części zależna od władz gminy. Im większy udział dochodów własnych w budżecie, tym łatwiejszy jest proces prognozowania budżetu na lata następne. Na wzrost dochodów własnych ma wpływ wzrost lokalnej bazy ekonomicznej, m. in. w wyniku realizowanych inwestycji. Duży nacisk należy położyć na rozwój działalności gospodarczej. To z kolei wpłynie na zwiększenie bazy podatkowej.

Wśród priorytetów polityki finansowej i gospodarki budżetowej gminy Terespol na najbliższe lata należy wymienić: określenie tempa kierunków rozwoju gminy, dążenie do wzrostu bazy dochodowej gminy, zalecenie racjonalizacji wydatków bieżących i inwestycyjnych, ustalenie proporcji podziału środków budżetowych, w szczególności planowanych wydatków bieżących i inwestycyjnych, stałe monitorowanie płynności finansowej i zdolności kredytowej gminy.

Tabela 42. Budżet gminy Terespol w latach 2011-2014.

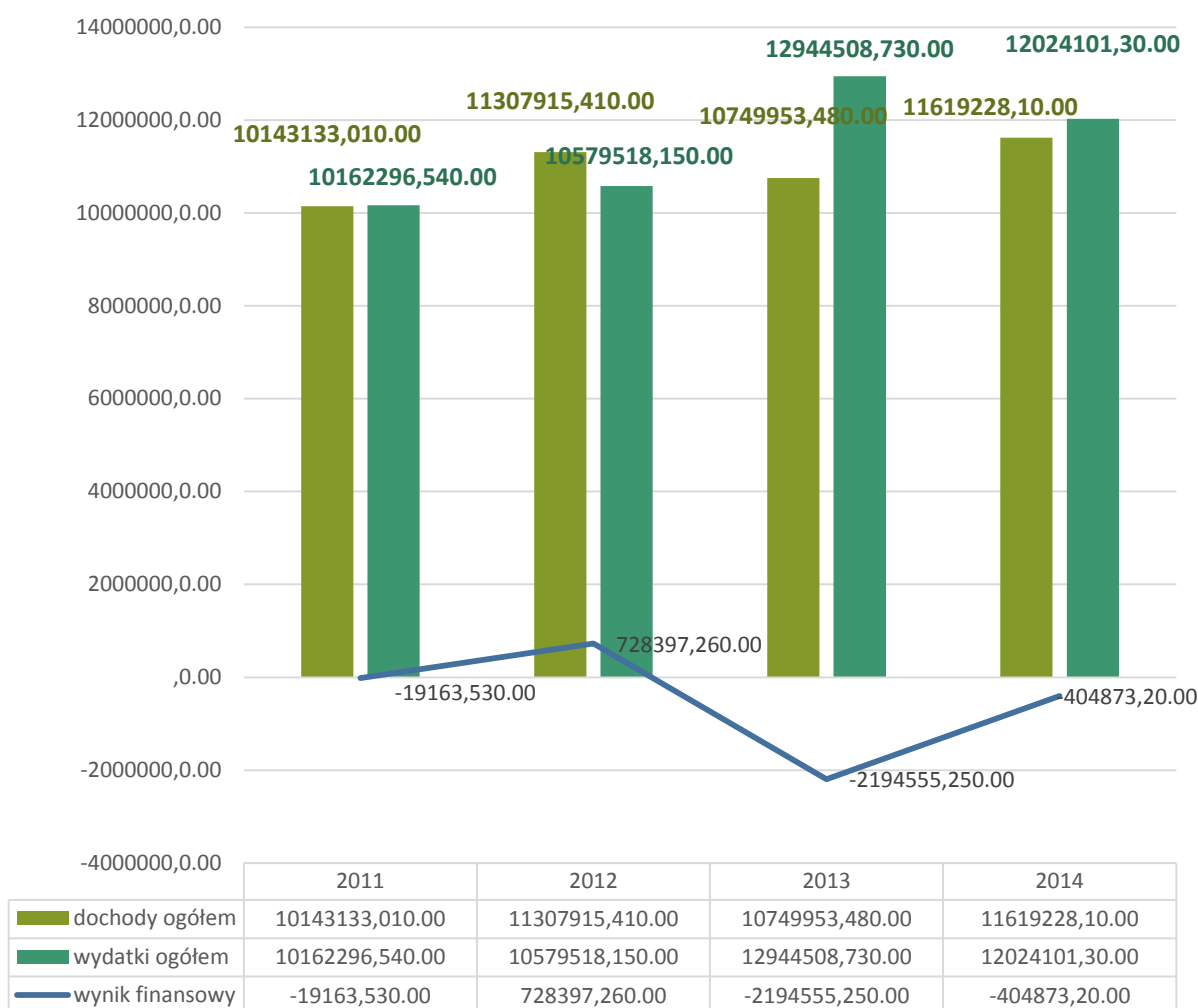
L.P.	BUDŻET	2011	2012	2013	2014
I.	DOCHODY OGÓŁEM	10 143 133,01	11 307 915,41	10 749 953,48	11 619 228,10
1.	PODATKI I OPŁATY POBIERANE PRZEZ GMINĘ	1 267 396,92	1 292 609,77	1 264 867,30	1 475 624,99
	· PODATEK ROLNY	95 263,29	106 677,48	107 530,02	125 682,17
	· PODATEK OD NIERUCHOMOŚCI	412 135,80	450 210,78	472 240,68	487 339,19
	· PODATEK LEŚNY	200 438,16	222 715,24	223 084,86	239 941,54
	· PODATEK OD ŚRODKÓW TRANSPORTOWYCH	96 428,50	86 432,06	90 635,44	106 873,70
	· PODATEK DOCHODOWY OD OSÓB FIZYCZNYCH PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ	1 058,92	1 195,35	1 105,00	1 410,00
	· PODATEK OD SPADKÓW I DAROWIZN	8 060,00	76 949,00	290,00	29 829,00
	· OPŁATA SKARBOWA	9 502,00	7 081,00	5 970,00	6 884,00
	· OPŁATA TARGOWA	614,00	528,00	404,00	564,00

	· POZOSTAŁE DOCHODY	443 896,25	340 820,86	363 607,30	477 101,39
2.	UDZIAŁY W PODATKACH STANOWIĄCYCH DOCHÓD BUDŻETU PAŃSTWA	728 680,00	867 684,00	832 754,00	887 406,00
3.	DOTACJE CELOWE Z BUDŻETU PAŃSTWA	1 696 004,09	1 747 025,53	1 787 436,20	1 959 900,68
4.	ŚRODKI NA DOFINANSOWANIE ZADAŃ GMINY ZE ŹRÓDEŁ POZABUDŻETOWYCH	468 291,00	1 273 535,11	736 845,98	1 169 245,43
5.	SUBWENCJA OGÓŁEM	5 982 761,00	6 127 061,00	6 128 050,00	6 127 051,00
	· SUBWENCJA PODSTAWOWA (OGÓLNA)	2 715 453,00	2 773 529,00	2 862 592,00	2 958 639,00
	· SUBWENCJA OŚWIATOWA	3 134 121,00	3 213 461,00	3 133 185,00	3 038 594,00
	· SUBWENCJA RÓWNOWAŻĄCA	133 187,00	140 071,00	132 273,00	129 818,00
II	WYDATKI OGÓŁEM	10 162 296,54	10 579 518,15	12 944 508,73	12 024 101,30
1.	WYDATKI INWESTYCYJNE	1 298 376,19	1 335 760,91	3 569 666,46	2 201 874,61
2.	WYDATKI BIEŻĄCE	8 863 920,35	9 243 757,24	9 374 842,27	9 822 226,69
	· WYNAGRODZENIA	4 026 540,21	4 200 524,07	4 208 911,86	4 356 222,57
	· POCHODNE OD WYNAGRODZEŃ	706 138,10	841 260,86	838 897,86	857 425,16
	· WYDATKI RZECZOWE	3 827 762,04	3 818 949,11	3 911 488,55	4 230 994,52
	· DOTACJE	303 480,00	383 023,20	415 544,00	377 584,44
III	WYNIK FINANSOWY	-19 163,53	+728 397,26	-2 194 555,25	-404 873,20
IV	ŹRÓDŁO POKRYCIA DEFICYTU	WOLNE ŚRODKI	-----	POŻYCZKA + WOLNE ŚRODKI	POŻYCZKA
	STAN ZADŁUŻENIA NA KONIEC ROKU Z TYTUŁU ZACIĄGNIĘTYCH KREDYTÓW I POŻYCZEK	1 624 500,00	1 167 000,00	2 703 409,35	3 586 400,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Zdolność inwestycyjna gminy uzależniona jest głównie od struktury wydatków i dochodów budżetowych. Im wyższy dodatni bilans, tym większa kwota wolnych środków, którą można przeznaczyć na inwestycje. Dochody budżetowe gminy w latach 2011-2014 kształtowały się na zbliżonym poziomie. Najwyższy poziom osiągnęły one w 2014 roku. Roczny wynik finansowy w latach 2011-2014 tylko raz, w 2012 roku, nie zamknął się deficytem.

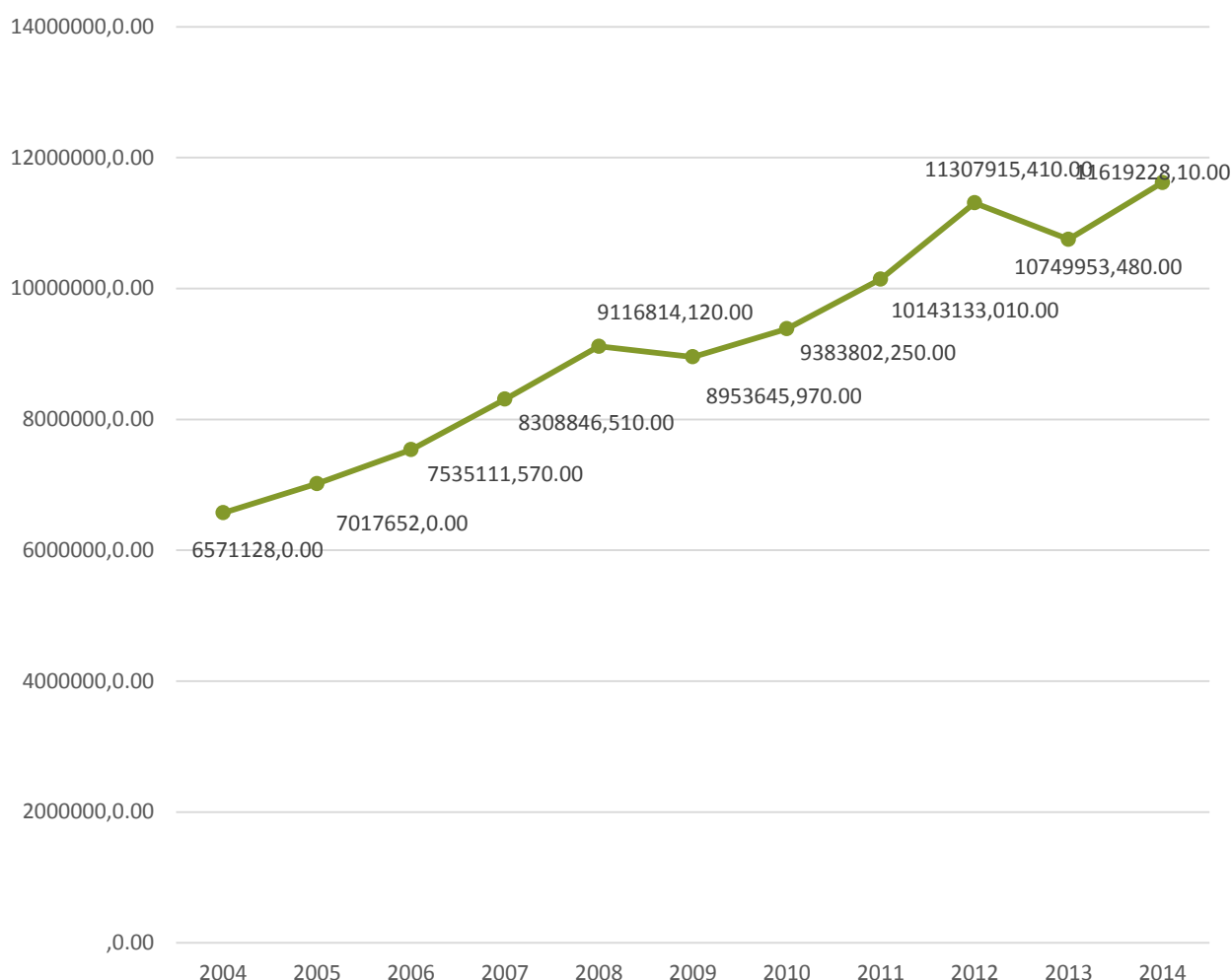
Wykres 38. Struktura wydatków i dochodów budżetu gminy Tereszpol w latach 2011-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

W ciągu 10 lat poziom dochodów wzrósł o 76,82%. Rosnące dochody do budżetu gminy są głównie następstwem wzrostu gospodarczego kraju oraz wykorzystywania zewnętrznych źródeł finansowania.

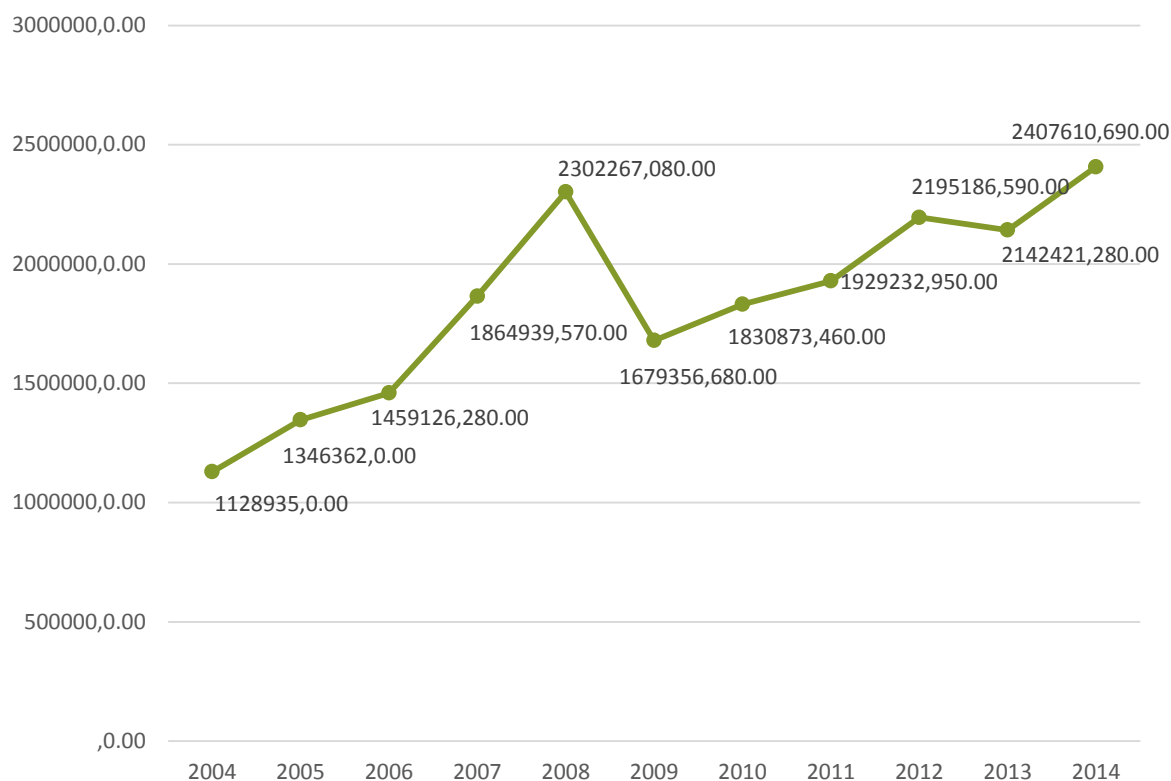
Wykres 39. Dochody gminy w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na dochody własne gminy składają się pobierane podatki i opłaty. Wzrastające z roku na rok dochody własne stanowią jeden z najważniejszych wyznaczników rozwoju danego regionu. W gminie Terespol do 2008 roku dochody te nieprzerwanie rosły, po czym w roku 2009 nastąpił ich bardzo znaczny spadek. Od roku 2010 notujemy kolejny regularny wzrost dochodów własnych, co pozwala sądzić, iż taka tendencja może się utrzymać w kolejnych latach.

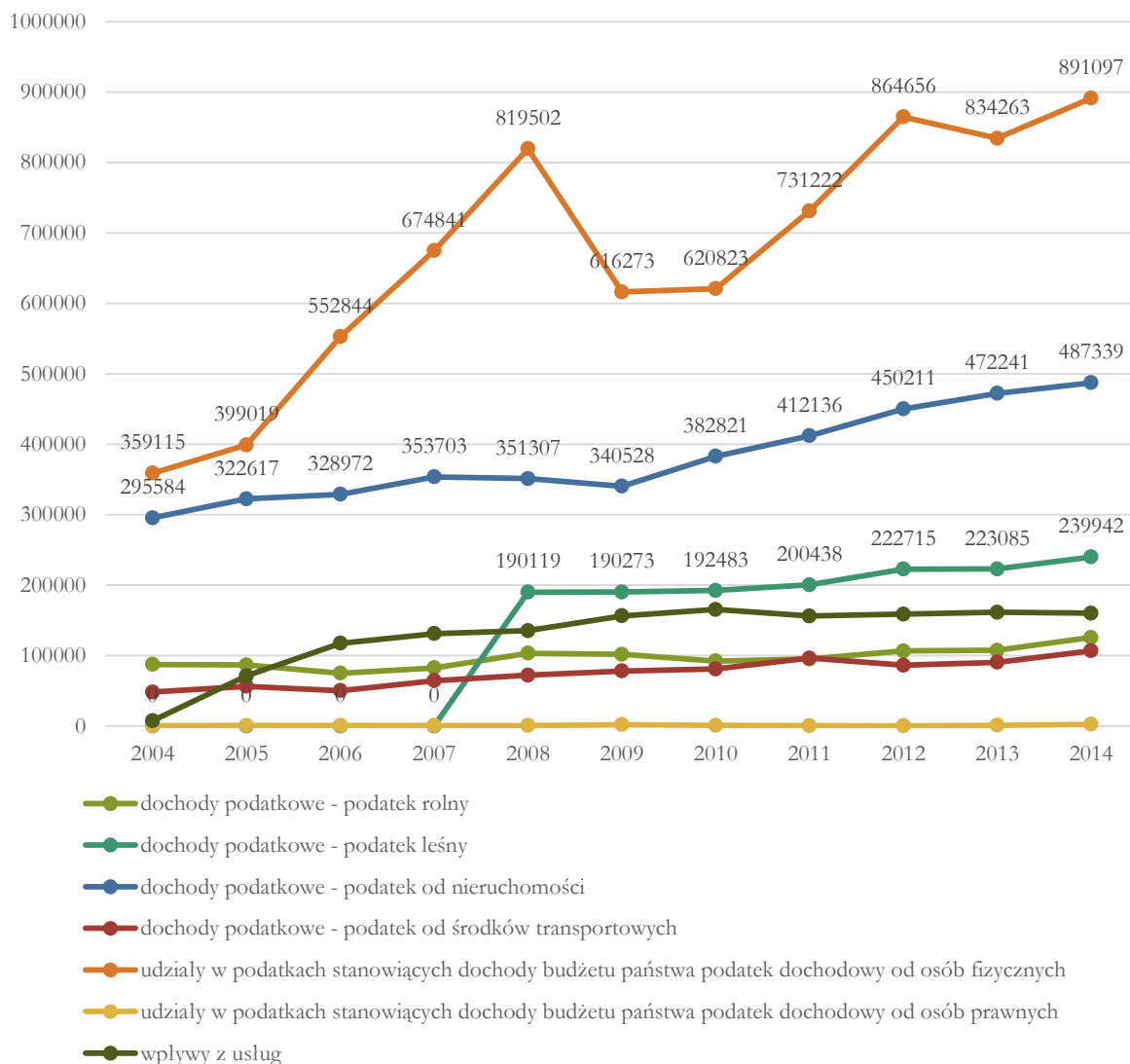
Wykres 40. Dochody własne gminy w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na przestrzeni lat 2004-2014, najbardziej zauważalny jest systematyczny, z wyjątkiem lat 2009 i 2013 wzrost podatku od osób fizycznych, z którego wpływy wzrosły w tym czasie ponad dwukrotnie. Dochody z podatku od osób fizycznych w 2014 roku stanowiły aż 37% ogółu dochodów własnych. Na drugim miejscu znajdują się wpływy z tytułu podatku od nieruchomości - w 2014 stanowił on 20% dochodów własnych. Dochody z tego tytułu cechuje systematyczny wzrost od 2009 roku. W ciągu 10 lat dochody z podatku od nieruchomości wzrosły z 295 584 do 487 339, co stanowiło wzrost o niemal 65%. Strukturę dochodów własnych gminy w latach 2004-2014 prezentuje poniższy wykres.

Wykres 41. Struktura dochodów własnych gminy Tereszpól w latach 2004-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wysokość wpływów do budżetów poszczególnych gmin powiatu biłgorajskiego prezentuje poniższa tabela.

Tabela 43. Wybrane źródła dochodów własnych w gminach powiatu biłgorajskiego w 2014 roku.

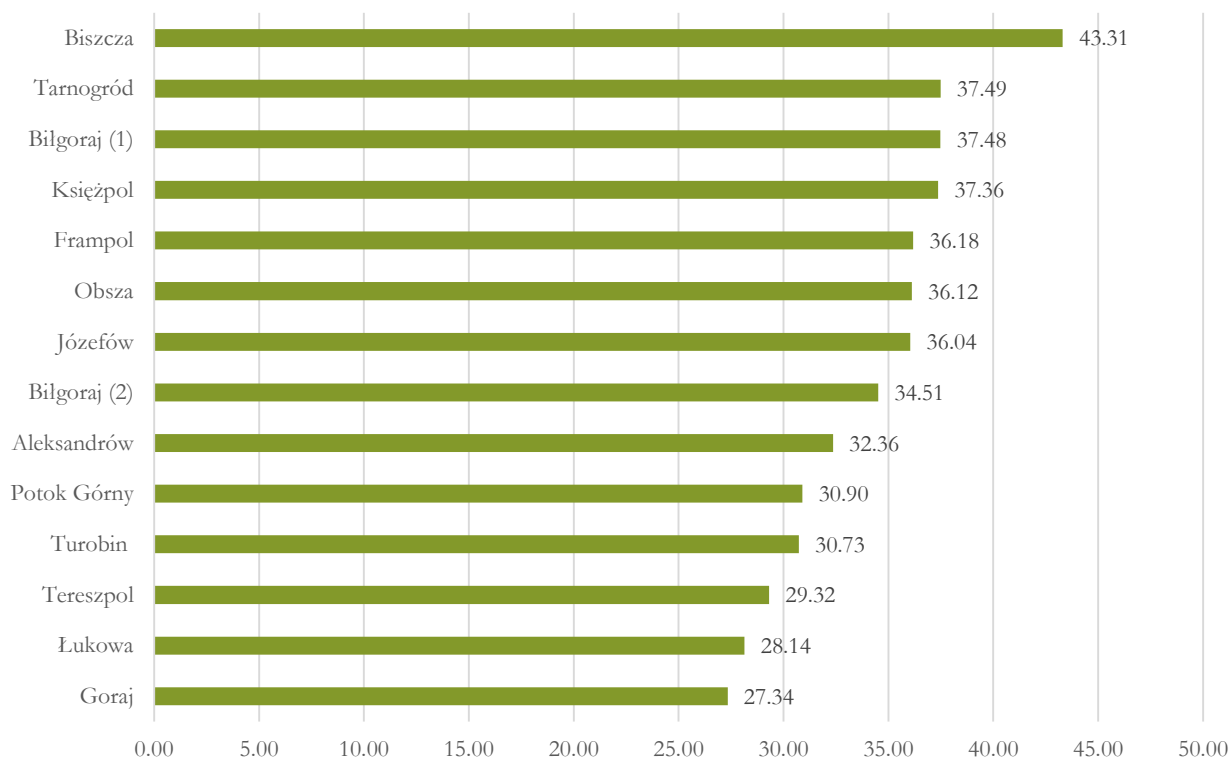
	DOCHODY PODATKOWE - PODATEK ROLNY	DOCHODY PODATKOWE - PODATEK OD NIERUCHOMOŚCI	PODATEK DOCHODOWY OD OSÓB FIZYCZNYCH
BIŁGORAJ (1)	46100	12807484	15364425
ALEKSANDRÓW	199263	168975	467717
BIŁGORAJ (2)	311645	4028463	3336095

BISZCZA	560029	1265012	829354
FRAMPOL	489754	687742	1527416
GORAJ	467808	295191	778906
JÓZEFÓW	197508	1524582	1833728
KSIĘŻPOL	725403	1524382	1420703
ŁUKOWA	397781	1372542	1053871
OBSZA	735586	406891	633138
POTOK GÓRNY	439306	1191849	760162
TARNOGRÓD	671280	1969272	1872856
TERESZPOL	125682	487339	891097
TUROBIN	819887	591783	1167026

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2014 roku gmina Tereszpol zajęła 12 miejsce w powiecie biłgorajskim pod względem dochodu na 1 mieszkańca, który wyniósł 2 931,93 złotych. Wskaźnik ten był o 32% niższy niż w uzyskującej największy dochód na mieszkańca gminie Biszczu. Wysokość wskaźnika dla poszczególnych gmin powiatu biłgorajskiego przedstawia poniższy wykres

Wykres 42. Dochód na 1 mieszkańca w gminach powiatu biłgorajskiego w 2014 w PLN

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W tym samym 2014 roku największą część dochodów gminy (52,98%) stanowiły te z działu 758- różne rozliczenia. Ich wartość wyniosła 6 156 350 złotych. Drugim pod względem wielkości

źródłem dochodów był dział 756- dochody od osób prawnych, fizycznych i od innych jednostek nie posiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem. Dochód z niego uzyskany to łącznie 1 984 530 złotych (17,08%). Trzecim pod względem dochodowości działem była pomoc społeczna, z którego dochody wyniosły 1 520 541 złotych i stanowiły 13,09% ogółu dochodów gminy. Strukturę dochodów gminy Tereszpól w 2014 roku według działów klasyfikacji budżetowej przedstawia szczegółowo poniższa tabela.

Tabela 44. Struktura dochodów gminy Tereszpól w 2014 roku według działów klasyfikacji budżetowej.

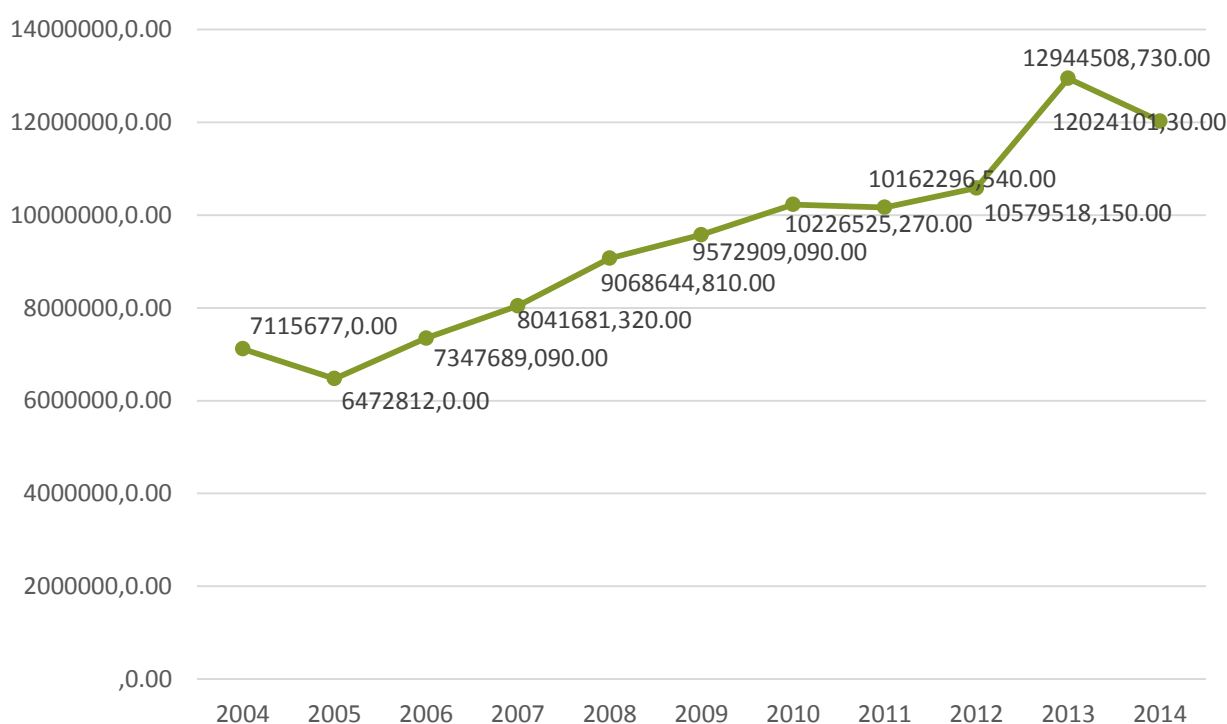
DZIAŁY KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ	WARTOŚĆ [zł]	% OGÓŁU DOCHODÓW
DZIAŁ 010 - ROLNICTWO I ŁOWIECTWO	675 815	5,82%
DZIAŁ 020 - LEŚNICTWO	0	0,00%
DZIAŁ 050 - RYBOŁÓWSTWO I RYBACTWO	0	0,00%
DZIAŁ 100 - GÓRNICTWO I KOPALNICTWO	0	0,00%
DZIAŁ 150 - PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	0	0,00%
DZIAŁ 400 - WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ I WODĘ	0	0,00%
DZIAŁ 500 - HANDEL	0	0,00%
DZIAŁ 550 - HOTELE I RESTAURACJE	0	0,00%
DZIAŁ 600 - TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ	113	0,00%
DZIAŁ 630 - TURYSTYKA	0	0,00%
DZIAŁ 700 - GOSPODARKA MIESZKANIOWA	186 815	1,61%
DZIAŁ 710 - DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	0	0,00%
DZIAŁ 720 - INFORMATYKA	0	0,00%
DZIAŁ 730 - NAUKA	0	0,00%
DZIAŁ 750 - ADMINISTRACJA PUBLICZNA	74 991	0,65%
DZIAŁ 751 - URZĘDY NACZELNYCH ORGANÓW WŁADZY PAŃSTWOWEJ, KONTROLI I OCHRONY PRAWA ORAZ SĄDOWNICTWA	45 853	0,39%
DZIAŁ 752 - OBRONA NARODOWA	0	0,00%
DZIAŁ 753 - OBOWIĄZKOWE UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE	0	0,00%
DZIAŁ 754 - BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA	0	0,00%
DZIAŁ 755 - WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI	0	0,00%
DZIAŁ 756 - DOCHODY OD OSÓB PRAWNYCH, OD OSÓB FIZYCZNYCH I OD INNYCH JEDNOSTEK NIEPOSIEDAJĄCYCH OSOBOWOŚCI PRAWNEJ ORAZ WYDATKI ZWIĄZANE Z ICH POBOREM	1 984 530	17,08%
DZIAŁ 757 - OBSŁUGA DŁUGU PUBLICZNEGO	0	0,00%

DZIAŁ 758 - RÓŻNE ROZLICZENIA	6 156 350	52,98%
DZIAŁ 801 - OŚWIATA I WYCHOWANIE	266 828	2,30%
DZIAŁ 803 - SZKOLNICTWO WYŻSZE	0	0,00%
DZIAŁ 851 - OCHRONA ZDROWIA	0	0,00%
DZIAŁ 852 - POMOC SPOŁECZNA	1 520 541	13,09%
DZIAŁ 853 - POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ	142 661	1,23%
DZIAŁ 854 - EDUKACYJNA OPIEKA WYCHOWAWCZA	103 215	0,89%
DZIAŁ 900 - GOSPODARKA KOMUNALNA I OCHRONA ŚRODOWISKA	164 722	1,42%
DZIAŁ 921 - KULTURA I OCHRONA DZIEDZICTWA NARODOWEGO	0	0,00%
DZIAŁ 925 - OGRODY BOTAN. I ZOOLOG. ORAZ NATURALNE OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONEJ PRZYRODY	0	0,00%
DZIAŁ 926 - KULTURA FIZYCZNA	296 794	2,55%
ŁĄCZNIE	11 619 228	100,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2004-2014 wydatki z budżetu gminy wzrosły o niemal 69%. Najwyższą wartość osiągnęły w 2013 roku kiedy wyniosły 12 944 508,73 zł. W 2014 kwota wydatków zmalała o ponad 7%.

Wykres 43. Wydatki z budżetu gminy w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2011-2014 zdecydowaną większość kosztów poniesionych przez gminę stanowiły, rosnące, z roku na rok, wydatki bieżące. Najwyższy poziom osiągnęły one w roku 2014, kiedy wyniosły ponad 10 mln zł. Tylko nieznaczną część wydatków budżetowych, za wyjątkiem roku 2013, stanowią wydatki inwestycyjne.

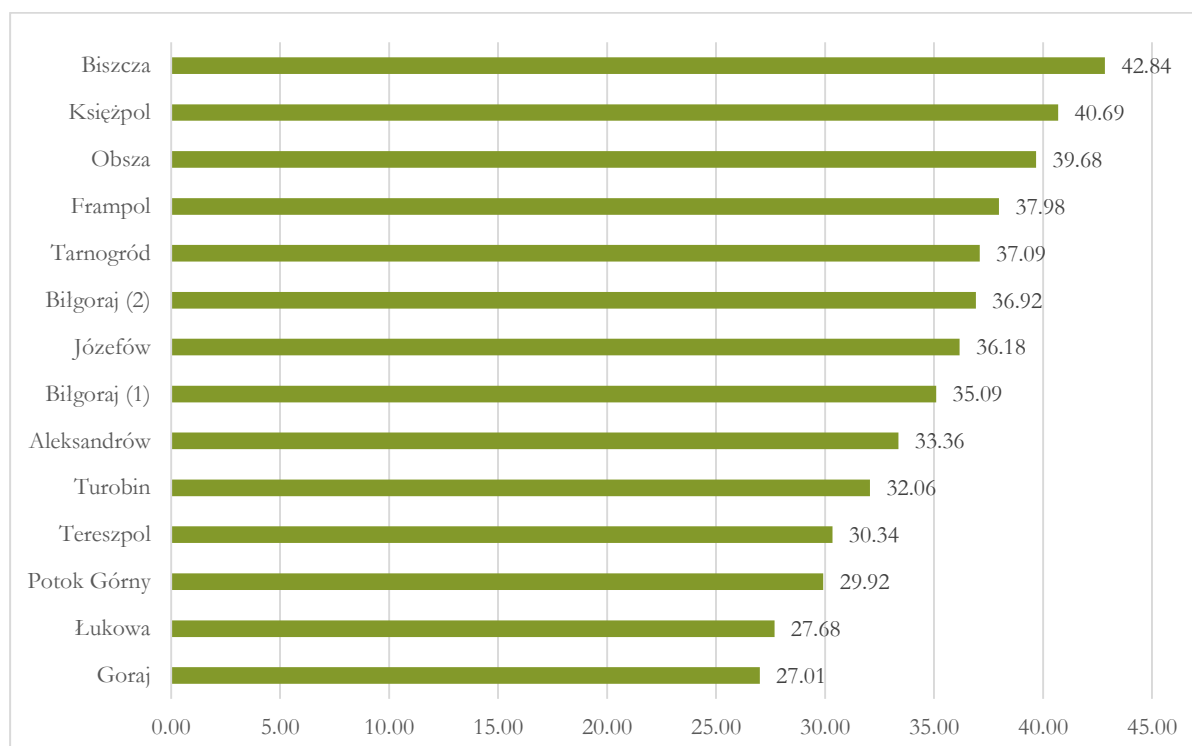
Wykres 44. Wysokość wydatków inwestycyjnych i bieżących w PLN w latach 2011-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy.

Analiza wydatków na 1 mieszkańca wskazuje na 11 miejsce gminy Tereszpól w klasyfikacji wszystkich gmin powiatu biłgorajskiego. Gmina Tereszpól w roku 2014 wydała średnio 3 034,09 zł. Największe wydatki na 1 mieszkańca występowały w gminach Biszczka, Księżpól i Obsza. Należy jednak podkreślić, iż podobnie jak w przypadku zestawienia dotyczącego dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca również w przypadku wydatków dystans dzielący poszczególne gminy powiatu biłgorajskiego jest dość umiarkowany.

Wykres 45. Wydatki na 1 mieszkańca w gminach powiatu biłgorajskiego w PLN

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analiza wydatków gminy według działów klasyfikacji budżetowej dostarcza także istotnych informacji na temat funkcjonowania gminy. W zestawieniu tym widać, które dziedziny funkcjonowania gminy pochłaniają najczęściej środków budżetowych. Z poniższej tabeli wynika, że największe wydatki gmina ponosi w związku z oświatą i wychowaniem (40,99%). W 2014 roku na ten cel 4 929 156 zł. Istotne wydatki gmina ponosi również w działach: pomoc społeczna (14,89% ogółu wydatków), administracja publiczna (12,64%) oraz transport i łączność (8,71%). W sumie w 2014 roku gmina Tereszpol finansowała 19 działów klasyfikacji budżetowej.

Tabela 45. Wydatki wg działów klasyfikacji budżetowej w gminie Tereszpol w 2014 roku.

DZIAŁY KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ	WARTOŚĆ [zł]	% OGÓŁU WYDATKÓW
DZIAŁ 010 - ROLNICTWO I ŁOWIECTWO	996 989	8,29%
DZIAŁ 020 - LEŚNICTWO	0	0,00%
DZIAŁ 050 - RYBOŁÓWSTWO I RYBACTWO	0	0,00%
DZIAŁ 100 - GÓRNICTWO I KOPALNICTWO	0	0,00%
DZIAŁ 150 - PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	0	0,00%
DZIAŁ 400 - WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ I WODĘ	168 933	1,40%
DZIAŁ 500 - HANDEL	0	0,00%
DZIAŁ 550 - HOTELE I RESTAURACJE	0	0,00%

DZIAŁ 600 - TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ	1 047 310	8,71%
DZIAŁ 630 - TURYSTYKA	0	0,00%
DZIAŁ 700 - GOSPODARKA MIESZKANIOWA	298 269	2,48%
DZIAŁ 710 - DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	3 879	0,03%
DZIAŁ 720 - INFORMATYKA	1 718	0,01%
DZIAŁ 730 - NAUKA	0	0,00%
DZIAŁ 750 - ADMINISTRACJA PUBLICZNA	1 520 031	12,64%
DZIAŁ 751 - URZĘDY NACZELNYCH ORGANÓW WŁADZY PAŃSTWOWEJ, KONTROLI I OCHRONY PRAWA ORAZ SĄDOWNICTWA	45 853	0,38%
DZIAŁ 752 - OBRONA NARODOWA	0	0,00%
DZIAŁ 753 - OBOWIĄZKOWE UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE	0	0,00%
DZIAŁ 754 - BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA	227 701	1,89%
DZIAŁ 755 - WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI	0	0,00%
DZIAŁ 756 - DOCHODY OD OSÓB PRAWNYCH, OD OSÓB FIZYCZNYCH I OD INNYCH JEDNOSTEK NIEPOSIADAJĄCYCH OSOBOWOŚCI PRAWNEJ ORAZ WYDATKI ZWIĄZANE Z ICH POBOREM	0	0,00%
DZIAŁ 757 - OBSŁUGA DŁUGU PUBLICZNEGO	118 954	0,99%
DZIAŁ 758 - RÓŻNE ROZLICZENIA	10 740	0,09%
DZIAŁ 801 - OŚWIATA I WYCHOWANIE	4 929 156	40,99%
DZIAŁ 803 - SZKOLNICTWO WYŻSZE	0	0,00%
DZIAŁ 851 - OCHRONA ZDROWIA	51 327	0,43%
DZIAŁ 852 - POMOC SPOŁECZNA	1 790 121	14,89%
DZIAŁ 853 - POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ	142 661	1,19%
DZIAŁ 854 - EDUKACYJNA OPIEKA WYCHOWAWCZA	129 096	1,07%
DZIAŁ 900 - GOSPODARKA KOMUNALNA I OCHRONA ŚRODOWISKA	324 880	2,70%
DZIAŁ 921 - KULTURA I OCHRONA DZIEDZICTWA NARODOWEGO	140 755	1,17%
DZIAŁ 925 - OGRODY BOTAN. I ZOOLOG. ORAZ NATURALNE OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONEJ PRZYRODY	0	0,00%
DZIAŁ 926 - KULTURA FIZYCZNA	75 729	0,63%
ŁĄCZNIE	12 024 101	100,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

5.4. Jakość rządzenia w gminie

Podstawowe znaczenie dla efektywnego i skutecznego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego z pewnością ma jakość administrowania i zdolność pokonywania wszelkich wyzwań i problemów. Aktualnie stanowi to jedno z największych wyzwań dla zarządzających samorządami. Jakość rządzenia warunkują w dużym stopniu cztery podstawowe czynniki. Są to:

- » Administracja i jakość kadr
- » Współpraca z otoczeniem
- » Planowanie strategiczne
- » Promocja

Administracja i jakość kadr

Ustrój gminy Tereszpól określa Statut Gminy Tereszpól uchwalony przez Radę Gminy dnia 27.02.2004 roku. Organizację i zasady funkcjonowania Urzędu Gminy reguluje z kolei Regulamin Organizacyjny Urzędu Gminy Tereszpól stanowiący załącznik do Zarządzenia Wójta Gminy Nr 1/2010 z dnia 07.01.2010 r. Powyższe dokumenty są w pełni zgodne z obowiązującym prawodawstwem, a struktura urzędu dostosowana jest nie tylko do przepisów ustawy o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r., ale także o obecnych uwarunkowań rozwojowych.

Dla jakości zarządzania istotne jest wykształcenie i doświadczenie kadry pracowniczej, w tym zarządzającej. W Urzędzie Gminy obecnie zatrudnionych jest 23 pracowników, spośród których 9 posiada wykształcenie wyższe, a 10 – średnie. Żaden z pracowników nie posiada tytułu naukowego.

Jakość rządzenia można ocenić również poprzez pryzmat uchwalonych i zaskarżonych aktów prawnych. W 2013 roku powstały 53 akty prawne, natomiast w 2014 – 28 aktów. Żaden z nich nie został zaskarżony. W 2013 roku 4 uchwały Rady Gminy zostały uchylone - 2 przez RIO oraz 2 przez Wojewodę. W roku 2014 RIO oraz Wojewoda uchylili po 1 uchwale.

Jednym z wyznaczników jakości administracji jest dobrze prowadzona strona internetowa. Strona gminy Tereszpól jest czytelna i nowoczesna. Posiada przyjazny dostęp do informacji z podziałem na kategorie: „Aktualności”, „Turystyka”, „Kalendarz” i „In Invest”.

Ponadto o efektywnym zarządzaniu gminą mogą świadczyć zdobyte nagrody i wyróżnienia. Niestety gminie Tereszpól w ciągu ostatnich lat żadnych nie przyznano.

Współpraca z innymi podmiotami

Oprócz sektora prywatnego i publicznego bardzo dużą rolę w oddziaływaniu na rzecz mieszkańców oraz integracji i aktywizacji społecznej odgrywają organizacje pozarządowe. Fakt, iż działają one w interesie publicznym sprawia, że ich współpraca z gminą zwiększa skuteczność podejmowanych działań. Na wykonanie zleconych zadań, gmina zabezpiecza odpowiedni środki w budżecie. Tereszpól corocznie przeznaczają dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji stowarzyszeniom w kwocie około 73 296,00 zł.

Co rok gmina opracowuje Program współpracy z podmiotami prowadzącymi działalność w trzecim sektorze., w tym działalności pożytku publicznego. Zawarte są w nim ogólne informacje o organizacjach pozarządowych oraz cele, zasady i formy współpracy gminy z tymi podmiotami. Zapisane są tam również priorytetowe zadania publiczne do zrealizowania w konkretnym roku, wysokość środków, które planuje się przeznaczyć na zadania oraz sposób oceny realizacji programu.

Na terenie gminy działają 2 znaczące organizacje pozarządowe:

- » **Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnych Krok za Krokiem w Zamościu Koło Terenowe w Biłgoraju.** Celem stowarzyszenia jest działanie na rzecz wyrównania szans osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, tworzenia warunków przestrzegania wobec nich praw człowieka, umożliwienia wielopłaszczyznowych form edukacji, rehabilitacji prowadzącej do pełnej aktywności życiowej, zawodowej i społecznej oraz obywatelskiej.
- » **Stowarzyszenie Gminny Klub Sportowy Orzeł Tereszpól** z siedzibą w Tereszpolu-Zaorendzie. Celem stowarzyszenia jest popularyzacja sportu wyczynowego i masowego w środowisku wiejskim, w dyscyplinie sportowej piłka nożna z możliwością rozszerzenia na inne dyscypliny. Ponadto Klub Organizuje obozy sportowo-szkoleniowe dla członków stowarzyszenia i osób nie będących członkami stowarzyszenia oraz imprez i zawodów sportowych.

Organizacje pozarządowe wpływają również na działanie gminy. Dzięki swoim działaniom odciążają ją w realizacji wyżej wymienionych zadań, realizują zapisy Strategii Rozwoju Gminy, aktywizują społeczność lokalną, są partnerem samorządu w realizacji zadań na rzecz lokalnej społeczności, która za ich pośrednictwem może przedstawić swoje potrzeby.

Istotna jest również współpraca z pozostałymi gminami lub miastami. Tereszpól współpracował ze Starostwem Powiatowym w Biłgoraju, gminą Józefów oraz Samorządem Województwa Lubelskiego. Ponadto gmina prowadzi współpracę z:

- » **Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Sitnie** prowadzącym doradztwo rolnicze obejmujące działania w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego, mające na celu poprawę poziomu dochodów rolniczych oraz podnoszenie konkurencyjności rynkowej gospodarstw rolnych, wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a także podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich.
- » **Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania „ZIEMIA BIŁGORAJSKA”**, której celem jest: działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, aktywizowanie ludności wiejskiej w zakresie podejmowania inicjatyw oddolnych, opracowanie i

realizacja lokalnej strategii rozwoju dla obszaru obejmującego gminy: Aleksandrów, Biłgoraj, Biszczka, Frampol, Goraj, Księżpol, Łukowa, Obsza, Tereszpól, Potok Górny, Tarnogród, Turobin.

Gmina Tereszpól jest też członkiem Związku Gmin Lubelszczyzny.

Planowanie strategiczne

Praktyka planowania strategicznego oraz jakość dokumentów strategicznych również decyduje o jakości rządzenia w gminie. Dotychczasowa polityka rozwoju gminy prowadzona jest w oparciu o Strategię Rozwoju Gminy Tereszpól na lata 2009 – 2015.

Politykę przestrzenną gminy określa Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego gminy Tereszpól, które zawiera w sobie plany zagospodarowania przestrzennego oraz kwestię ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Ważna jest również ochrona środowiska naturalnego i poprawa estetyki przestrzeni publicznej. W tym zakresie gmina posiada Plan Gospodarki Odpadami (Uchwała nr XXX/142/2005 z dnia 29 czerwca 2005 r.) oraz Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tereszpól (Uchwała nr XLI/200/10 z dnia 27 sierpnia 2010 r.). Obecnie gmina nie posiada takich dokumentów, jak: Program Ochrony Środowiska, Plan Zaopatrzenia w Energię czy Plan Gospodarki Niskoemisyjnej.

Polityka społeczna to kolejne ważne zagadnienie w działaniach planowania strategicznego. Jej podstawowe cele i kierunki oraz narzędzia realizacji wyznacza Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2008-2015. Dokument ten jest obecnie aktualizowany. Ponadto gmina każdego roku opracowuje i uchwała Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii. Ostatni - Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2015 r. przyjęty został Uchwałą nr V/19/15 z dnia 27 lutego 2015 r. Dostępny jest również Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Rodzinie na lata 2011-2015 (Uchwała nr VIII/28/2011 z dnia 10 czerwca 2011 r.).

Promocja gminy

Promocyjna działalność gminy to jeden ze sposobów wspierania rozwoju lokalnego. Podstawowym narzędziem promocji jest oficjalny portal internetowy -www.tereszpól.pl. Jest on bogatym źródłem informacji na temat samej gminy, jak i jej działalności. Można z niego uzyskać informacje dotyczące Urzędu Gminy, ochrony środowiska, pomocy GOPS, Biblioteki Gminnej, szkolnictwa, parafii, zdrowia i organizacji działających na terenie gminy. Zakładka „Aktualności” pozwala zapoznać się z najnowszymi wiadomościami i wydarzeniami z terenu gminy.

Gmina organizuje i współorganizuje różnego rodzaju imprezy o zasięgu regionalnym oraz bierze udział w różnych konkursach. Jednym z narzędzi promocyjnych gminy są także wydawane własne publikacje takie, jak foldery i mapy turystyczne.

Gmina Tereszpól podejmuje ponadto działania promocyjne dotyczące turystyki. W tym celu uczestniczyła w projekcie pt. „Zasmakuj w Tradycji” na terenie Lokalnej Grupy Działania „Ziemia

Biłgorajska”, w ramach którego odbyły się warsztaty kulinarne emitowane przez lubelską telewizję. Przy okazji promocji potraw regionalnych, zaprezentowano wtedy również krajobraz i teren gminy. Tereszpól był też partnerem w projekcie dotyczącym promocji integracji społecznej, którego celem było podniesienie kwalifikacji 20 osób w zakresie marketingu i promocji gminy.

Prowadzona jest również promocja terenów inwestycyjnych. Oferta dostępna jest na portalu gminy, gdzie potencjalny inwestor może znaleźć niezbędne informacje na temat terenów.

Podczas działalności promocyjnej gmina korzystała ze wsparcia Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Biłgorajska”, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie oraz Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich.

5.5. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest oparta na prostym schemacie klasyfikacji: wszystkie czynniki mające wpływ na bieżącą i przyszłą pozycję gminy dzieli się na:

- zewnętrzne w stosunku do gminy,
- mające charakter uwarunkowań wewnętrznych, wywierające zarówno negatywny jak i pozytywny wpływ na gminę.

Ze skrzyżowania tych dwóch podziałów powstają kategorie czynników:

1. wewnętrzne pozytywne – mocne strony (S)
2. wewnętrzne negatywne – słabe strony (W)
3. zewnętrzne pozytywne – szanse (O)
4. zewnętrzne negatywne – zagrożenia (T).

Rysunek 4. Klasyfikacja czynników wpływających na pozycję strategiczną gminy w metodzie SWOT.

Analiza SWOT

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Analiza_SWOT#/media/File:SWOT_pl.svg

Metoda SWOT polega na identyfikacji przedstawionych czterech grup czynników, opisanie ich wpływu na rozwój gminy, a także możliwości osłabiania lub wzmacniania siły ich oddziaływania. Wzajemne powiązanie ze sobą szans i zagrożeń z mocnymi i słabymi stronami pozwala na określenie pozycji strategicznej w analizie SWOT/TOWS lub analizie M-M. W analizie SWOT nie

jest konieczne systematyczne wyodrębnianie i opisywanie wszystkich czynników, ale przede wszystkim zidentyfikowanie czynników kluczowych, które mogą mieć decydujący wpływ na przyszłość gminy lub zastosowanie innych narzędzi do badania jednostki samorządowej i otoczenia.⁷

Przedmiotowa analiza SWOT jest podsumowaniem mocnych i słabych stron gminy Tereszpól wynikających z uwarunkowań wewnętrznych oraz szans i zagrożeń zdeteminowanych w dużej mierze przez czynniki zewnętrzne. Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju gminy wynikają z obecnej sytuacji w sferze zaspokojenia potrzeb społecznych, gospodarki lokalnej, ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego, wyposażenia w infrastrukturę techniczną, finansową, współpracy gminy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego w kraju i za granicą. Uwarunkowania te analizowano w kategoriach silnych i słabych stron. Analiza potencjału i barier rozwojowych gminy obejmuje również uwarunkowania zewnętrzne określające potencjalne szanse i zagrożenia w rozwoju.

Tabela 46. Analiza SWOT gminy Tereszpól

		POZYTYWNE	NEGATYWNE
		MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
WEWNĘTRZNE	✓	WYSOKIE WALORY KRAJOZNAWCZE, WYPOCZYNKOWE I KRAJOBRAZOWE GMINY	✓ ZŁY STAN DRÓG GMINNYCH
	✓	WYSOKI WSKAŹNIK SKANALIZOWANIA GMINY (77%) I ZWODOCIĄGOWANIA GMINY (100%)	✓ BRAK KANALIZACJI W MIEJSCOWOŚCIACH SZOZDY ORAZ BUKOWNICA.
	✓	WYSTĘPOWANIE SUROWCÓW MINERALNYCH NA TERENIE GMINY	✓ BRAK STACJI UZDATNIANIA WODY ZLOKALIZOWANEJ NA TERENIE GMINY
	✓	KORZYSTNA STRUKTURA WIEKOWA MIESZKAŃCÓW (ODSETEK OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM WYNOSZĄCY 63,28%)	✓ W CZĘŚCI GMINY BRAK LUB SŁABE POKRYCIE GSM ORAZ OGRANICZONY DOSTĘP DO INTERNETU ,
	✓	ZMNIEJSZAJĄCA SIĘ LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ	✓ NIEKORZYSTNE TRENDY DEMOGRAFICZNE (UJEMNE SALDO MIGRACJI, UJEMNY PRZYRÓST NATURALNY)
	✓	MALEJĄCA LICZBA ZAREJESTROWANYCH OSÓB BEZROBOTNYCH NA TERENIE GMINY	✓ MALEJĄCA LICZBA UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I GIMNAZJALNYCH
	✓	POŁOŻENIE W OBSZARZE OD DOBRYCH WARUNKACH ROZWOJU ENERGETYKI SŁONECZNEJ	✓ UTRUDNIONY DOSTĘP DO USŁUG PUBLICZNYCH WYŻSZEGO RZĘDU.
	✓	DOBRA I CZYTELNA STRONA INTERNETOWA GMINY	✓ NIEKORZYSTNA SYTUACJA AGRARNA ZWIĄZANA Z ROZDROBNIENIEM ROLNICTWA.
	✓	PRZEBIEGAJĄCE PRZEZ GMINĘ LICZNE SZKLAKI	✓ MAŁA EFEKTYWNOŚĆ W ZAKRESIE GOSPODARKI ROLNEJ

7 T. Imiela, *Próba oceny pozycji strategicznej i koncepcja strategii dla dużej elektrowni na przykładzie elektrowni Bełchatów II. Rozdział IV: Metody analizy strategicznej, jako narzędzia oceny i formułowania strategii*, Łódź 2000, s. 173-174.

	<p>TURYSTYCZNE (PIESZE I ROWEROWE)</p> <p>✓ DZIAŁAJĄCE NA TERENIE GMINY ORGANIZACJE POZARZĄDOWE</p>	<p>✓ NISKA ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA GMINY</p>
ZEWNIĘTRZNE	SZANSE	ZAGROŻENIA
	<p>✓ POTENCJAŁ DO ROZWOJU USŁUG W ZAKRESIE GOSPODARKI LEŚNEJ ORAZ SEKTORA PRZEROBU DREWNA</p> <p>✓ SKUTECZNE WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW UNIJNYCH W RAMACH NOWEJ PERSPEKTYWY FINANSOWEJ 2014-2020 PRZEZ GMINĘ ORAZ LOKALNYCH PRZEDSIĘBIORCÓW</p> <p>✓ AKTYWNA POLITYKA PODATKOWA GMINY, STWARZAJĄCA PREFERENCJE DLA OSÓB TWORZĄCYCH NOWE MIEJSCA PRACY</p> <p>✓ PROMOCJA WALORÓW ŚRODOWISKOWYCH W CELU PRZYCIĄGNIĘCIA TURYSTÓW JEDNODNIOWYCH I WEEKENDOWYCH</p> <p>✓ ROZWÓJ TURYSTYKI, W TYM BAZY NOCLEGOWEJ I GASTRONOMICZNEJ</p> <p>✓ MODERNIZACJA ISTNIEJĄCEJ ORAZ BUDOWA NOWEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ ZMIERZAJĄCA DO ZWIĘKSZENIA ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ</p> <p>✓ UNOWOCZEŚNIENIE GOSPODARSTW ROLNYCH I ICH PRODUKCJI</p> <p>✓ WYKORZYSTANIE ENERGII SŁONECZNEJ JAKO ALTERNATYWNEGO ŹRÓDŁA ENERGII</p>	<p>✓ NIESTARZAJĄCA WYSOKOŚĆ OTRZYMYWANEJ Z BUDŻETU PAŃSTWA SUBWENCJI OŚWIATOWEJ STWARZAJĄCA KONIECZNOŚĆ PONOSZENIA WYSOKICH WYDATKÓW NA OŚWIATĘ Z BUDŻETU</p> <p>✓ SILNA KONKURENCJA W PRZYCIĄGANIU INWESTORÓW ZEWNIĘTRZNYCH ZE STRONY INNYCH GMIN WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO</p> <p>✓ SILNA KONKURENCJA W PRZYCIĄGANIU TURYSTÓW ZE STRONY GMIN SĄSIADUJĄCYCH ORAZ INNYCH GMIN WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO</p> <p>✓ BRAK REALNYCH MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA NIEKTÓRYCH ŚRODKÓW Z BUDŻETU UE NA LATA 2014-2020 (WYNIKAJĄCYCH M.IN. Z NIEDOSTOSOWANIA INSTRUMENTÓW DO POTRZEB LOKALNYCH GMIN)</p> <p>✓ ODPIĘTY LUDZI MŁODYCH I DOBRZE WYKSZTAŁCONYCH DO WIĘKSZYCH AGLOMERACJI MIEJSKICH</p> <p>✓ NIEODPOWIADAJĄCE POTRZEBOM GMINY ŚRODKI NA BUDOWĘ I MODERNIZACJĘ DRÓG</p> <p>✓ BRAK SKUTECZNOŚCI LOKALNYCH PRZEDSIĘBIORCÓW W POZYSKIWIANIU ŚRODKÓW UNIJNYCH</p>

6. Rozwój strategiczny Gminy Tereszpól w latach 2016-2022

6.1 Wizja i misja rozwoju gminy

Wizja gminy

Wizja gminy przedstawia obraz przyszłego stanu gminy, stanowiący wyobrażenie pożądanej rzeczywistości lokalnej w perspektywie do 2022 roku. Stanowi syntetyczny opis dążeń i aspiracji społeczności lokalnej opracowany przez całą wspólnotę gminy tj. władze samorządowe, partnerów społecznych oraz mieszkańców i ich reprezentantów. Wizja ukierunkowana jest prognostycznie, określa cel, do jakiego zmierza gmina oraz wskazuje zasadniczy kierunek podejmowanych działań.

Pożądany stan rozwoju gminy Tereszpól w 2022 roku przedstawia się następująco:

- ✓ Nastąpi poprawa zamożności społeczeństwa dzięki wzrostowi przedsiębiorczości mieszkańców. Dzięki akcjom promującym korzystanie z funduszy unijnych w gminie powstaną nowe wykorzystujące je przedsiębiorstwa. Będzie to stanowiło impuls do rozwoju rynku pracy. Aktywne korzystanie z funduszy unijnych w perspektywie 2016-2022 przyczyni się również do spadku liczby osób bezrobotnych. Rozwijający się rynek pracy odwróci ponadto niekorzystne trendy demograficzne w tym odpływ młodych, dobrze wykształconych ludzi do większych aglomeracji. Dzięki rozwojowi przedsiębiorczości, napływowi profilowanych inwestycji i wzrostowi dochodów mieszkańców poprawie ulegnie stan finansów gminy, a co za tym idzie zwiększą się również jej zdolności inwestycyjne.
- ✓ Aktywna polityka podatkowa gminy, stwarzać będzie preferencje dla osób tworzących nowe miejsca pracy. Mieszkańcy znajdować będą pracę w sektorze usług, małych i średnich przedsiębiorstwach, rolnym i turystyce. Gminę będzie cechowała znaczna ilość zarejestrowanych, prężnie działających przedsiębiorstw i ich dobra kondycja finansowa.
- ✓ Na terenie gminy rozwijać się będzie innowacyjne rolnictwo oparte na efektywnej i wyspecjalizowanej produkcji, wspomagane przez sieć grup producenckich i zrzeszeń rolników. Ponadto powstawać będą nowe gospodarstwa produkujące ekologiczną żywność. Poprawa sytuacji będzie również możliwa dzięki aktywnemu wykorzystywaniu funduszy pochodzących z krajowych programów operacyjnych- w tym Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich
- ✓ Stan środowiska naturalnego ulegnie znacznej poprawie. Dokończone zostaną inwestycje w obszarze gospodarki kanalizacyjnej. Zwiększony dostęp do sieci kanalizacyjnej oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków przyczyniają się do znacznej poprawy jakości życia ludności. Powszechnie stosowane będą odnawialne źródła energii. Coraz więcej mieszkańców będzie korzystało z ekologicznych systemów ogrzewania.
- ✓ Rozwinięta i zmodernizowana infrastruktura drogowa, techniczna oraz mieszkaniowa prowadzą do polepszenia się warunków życia mieszkańców. Dzięki porozumieniu

z lokalnymi operatorami teren gminy będzie posiadał dużo lepsze pokrycie GSM. W gminie Tereszpól mieszkańcy będą mieli możliwość korzystania z darmowego dostępu do Internetu oraz usług publicznych świadczonych za pośrednictwem Internetu.

- ✓ Położenie gminy w otulinie Roztoczańskiego Parku Narodowego oraz atrakcyjna oferta rekreacyjno-turystyczna gminy przyciągać będzie dużą liczbę turystów. Zwiększenie ruchu turystycznego będzie również możliwe dzięki lepszej bazie noclegowej i gastronomicznej oraz powstawaniu nowych gospodarstw agroturystycznych i ekoturystycznych. Opracowany i wdrażany zintegrowany produkt turystyczny zwiększy popyt na lokalne usługi turystyczne i pozwoli efektywnie wykorzystywać istniejącą infrastrukturę rekreacyjno-turystyczną oraz walory przyrodnicze gminy. Gmina Tereszpól będzie atrakcyjnym miejscem wypoczynku weekendowego i wakacyjnego, zwłaszcza dla mieszkańców okolicznych aglomeracji takich jak Zamość czy Tomaszów Lubelski.
- ✓ Gmina będzie stosowała elektroniczną obsługę interesantów, co sprawi, że mieszkańcy wiele spraw będą mogli załatwić bez potrzeby wychodzenia z domu. Efektywnie funkcjonująca administracja publiczna zapewniac będzie wysoką jakość i dostępność usług. Wysokie kompetencje kadr, w szczególności w zakresie zastosowania innowacyjnych rozwiązań przyczynią się do sprawnego zarządzania gminą.

Misja rozwoju

Misja stanowi nadrzędny cel rozwoju gminy Tereszpól, któremu podporządkowane są priorytetowe obszary jej rozwoju. Wskazując ogólny kierunek, w którym powinna rozwijać się społeczność lokalna, określa ona rolę władz samorządowych. Zgodnie z misją, władze samorządowe pełnią rolę inicjatora dla realizacji przedsięwzięć zgodnych ze Strategią Rozwoju gminy Tereszpól na lata 2016-2022, a podejmowanych przez różnych aktorów życia społecznego i gospodarczego – liderów lokalnych, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne, przedsiębiorców, grupy nieformalne mieszkańców, itd. Ponadto, władze samorządowe są także realizatorem własnych projektów (leżących w zadaniach własnych oraz we współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego), zmierzających do rozwoju gminy, upowszechniania jej walorów, ułatwiania współpracy partnerów lokalnych i wdrażania innowacyjnych rozwiązań. Misja to syntetyczny opis sposobu postępowania w celu realizacji wizji gminy.

Misja gminy Tereszpól przedstawia się następująco:

Strategiczne działania gminy Tereszpól będą ukierunkowane na:

- ✓ Stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości, gospodarki i rolnictwa prowadzącego do wzrostu zamożności jej mieszkańców;
- ✓ Rozwój infrastruktury mający na celu poprawę jakości życia lokalnej społeczności;
- ✓ Efektywne wykorzystywanie położenia w otulinie Roztoczańskiego Parku Narodowego i rozwój turystyki;
- ✓ Współpracę z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego.

6.2 Cele strategiczne

Cel strategiczny 1:
**ROZWÓJ GOSPODARKI
I ROLNICTWA NA TERENIE GMINY**

CELE OPERACYJNE

- 1.1.** STYMULOWANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM TURYSTYKI I GOSPODARKI LEŚNEJ
- 1.2.** ROZWÓJ LOKALNYCH PRZEDSIĘBIORSTW POPRZEZ ZWIĘKSZENIE AKTYWNOŚCI INNOWACYJNEJ I WSPÓŁPRACĘ SIECIOWĄ
- 1.3.** PRZECIWDZIAŁANIE BEZROBOCIU I EKSKLUZJI SPOŁECZNEJ
- 1.4.** ZWIĘKSZENIE KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARSTW ROLNYCH I ROZWÓJ WSI.
- 1.5.** ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ GMINY I WZROST WYKORZYSTANIA ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII PRZEZ LOKALNE PRZEDSIĘBIORSTWA

Cel strategiczny 2:
**POPRAWA KOMFORTU
ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY**

CELE OPERACYJNE

- 2.1.** BUDOWA, ROZBUDOWA I MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY KOMUNIKACYJNEJ I TECHNICZNEJ
- 2.2.** ROZBUDOWA I MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ
- 2.3.** REWITALIZACJA FIZYCZNA, GOSPODARCZA I SPOŁECZNA GMINY
- 2.4.** ROZWÓJ ELEKTRONICZNEJ ADMINISTRACJI I USŁUG PUBLICZNYCH ORAZ UPOWSZECHNIANIE TECHNOLOGII CYFROWYCH WŚRÓD MIESZKAŃCÓW
- 2.5.** OPTYMALIZACJA ZARZĄDZANIA GMINĄ I ZWIĘKSZENIE KOMPETENCJI KADR
- 2.6.** WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA, MIĘDZYNARODOWA I PROMOCJA GMINY

Cel strategiczny 3:
**DBAŁOŚĆ O ŚRODOWISKO
NATURALNE I ROZWÓJ TURYSTYKI W GMINIE**

CELE OPERACYJNE

- 3.1.** ZWIĘKSZENIE WYKORZYSTANIA ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII ORAZ OCHRONA ŚRODOWISKA
- 3.2.** WSPÓŁDZIAŁANIE W OPRACOWANIU I WDROŻENIU ZINTEGROWANEGO PRODUKTU TURYSTYCZNEGO Z INNYMI JEDNOSTKAMI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W RAMACH INICJATYWY „AKTYWNE ROZTOCZE”
- 3.3.** BUDOWA, ROZBUDOWA I MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ
- 3.4.** PROMOCJA TURYSTYCZNA GMINY
- 3.5.** OCHRONA WALORÓW I ZASOBÓW DZIEDZICTWA NATURALNEGO

6.3 Cele operacyjne i kierunki działań

W niniejszym rozdziale przedstawiono zestawienie kierunków działań, które gmina Tereszpól planuje podjąć w ramach każdego z założonych celów operacyjnych. Wskazano tu również rolę i zadania gminy przy ich realizacji oraz potencjalne źródło finansowania zewnętrznego. Należy podkreślić, iż zaprezentowane zestawienie kierunków działań nie stanowi zamkniętego katalogu i będzie mogło być w każdej chwili uzupełniane o nowe elementy w zależności od potrzeb gminy, charakteru zewnętrznych konkursów oraz jej możliwości finansowych. Do poszczególnych celów operacyjnych przyporządkowano wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych. W sytuacji gdzie na dzień uchwalania strategii nie zostały zidentyfikowane żadne projekty, została poczyniona odpowiednia adnotacja. Działania te w każdej chwili mogą zostać uaktualnione na mocy uchwały o aktualizacji strategii.

Cel strategiczny 1: Rozwój gospodarki i rolnictwa na terenie gminy

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNETRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 1: ROZWÓJ GOSPODARKI I ROLNICTWA NA TERENIE GMINY			
1.1. Stymulowanie przedsiębiorczości mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i gospodarki leśnej	Wsparcie osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej (szkolenia, doradztwo, monitoring, finansowanie kosztów prowadzenia działalności w początkowym okresie)	Współpraca gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami w zakresie promocji programów nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 9. Rynek pracy
	Inkubowanie innowacyjnych pomysłów biznesowych w ramach funkcjonujących	Współpraca z instytucjami otoczenia biznesu - Platformy	PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś priorytetowa

platform startowych	startowe będą mogły być tworzone na bazie regionalnych i lokalnych ośrodków innowacji, funkcjonujących w systemie instytucji otoczenia biznesu	II. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia
Zorganizowanie stałego punktu informacyjno-konsultingowego dla przedsiębiorstw, udostępniającego kompleksową informację w zakresie dostępnych środków z UE na rozwój przedsiębiorczości	Utworzenie punktu w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy we współpracy z instytucjami otoczenia biznesu.	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
Angażowanie przedsiębiorstw do uczestnictwa w projektach szkoleniowo-doradczych w ramach dostępnego systemu wsparcia rozwoju kompetencji/kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw oraz kadr zarządczych zgodnie z ich diagnozowanymi potrzebami	Współdziałanie z lokalnymi instytucjami otoczenia biznesu oraz firmami funkcjonującymi w Rejestrze Usług Rozwojowych (RUR)	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 10. Adaptacyjność przedsiębiorstw oraz pracowników do zmian PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji

Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych

NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETNÝCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 1: ROZWÓJ GOSPODARKI I ROLNICTWA NA TERENIE GMINY			
1.2. Rozwój lokalnych przedsiębiorstw poprzez zwiększenie aktywności innowacyjnej i współpracę sieciową	Rozwój bazy produkcyjnej i usługowej przedsiębiorstw poprzez ich lepszy dostęp do kapitału inwestycyjnego w postaci instrumentów bezzwrotnych (dotacji) i zwrotnych (pożyczek)	Aktywne informowanie i zachęcanie przedsiębiorstw do korzystania z różnych instrumentów finansowania infrastruktury produkcyjnej i usługowej	RPO WL 2014-2020 Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
	Rozwój rynków zbytu przedsiębiorstw poprzez ich aktywniejszy udział w targach, wystawach i misjach gospodarczych (krajowych i zagranicznych)	Aktywne informowanie i zachęcanie przedsiębiorstw do udziału w wyjazdach zagranicznych, współpraca z instytucjami otoczenia biznesu w zakresie wspólnych wyjazdów	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność Przedsiębiorstw PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa II Przedsiębiorcza Polska Wschodnia
	Zwiększenie aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw w gminie poprzez zachęcanie ich do angażowania się w prace badawczo-rozwojowe	Bliska współpraca z IOB w zakresie aktywnego informowania i zachęcania przedsiębiorstw do korzystania z różnych instrumentów finansowania działalności badawczo-rozwojowej	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 1. Badania i Innowacje PO Polska Wschodnia 2014-2020; Oś Priorytetowa I Innowacyjna Polska

		Wschodnia
Rozwój współpracy sieciowej przedsiębiorstw oraz producentów rolnych, w tym w formie branżowych klastrów oraz grup producentów rolnych	Skuteczne informowanie i zachęcanie przedsiębiorców do uczestniczenia w lokalnych i ponadlokalnych sieciach współpracy, organizowanie spotkań, pokazywanie dobrych praktyk i korzyści wynikających ze współpracy itp.	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw; PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia; PROW 2014-2020) Działanie i tworzenie grup i organizacji producenckich (art.27)

Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych

NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETNÝCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 1: ROZWÓJ GOSPODARKI I ROLNICTWA NA TERENIE GMINY			
1.3. Budowa kapitału społecznego oraz przeciwdziałanie bezrobociu i ekсклюji społecznej.	Wspieranie nowatorskich inicjatyw na rzecz e-integracji i budowania kapitału społecznego z wykorzystaniem technologii cyfrowych	Wspieranie różnych grup społecznych z uwzględnieniem ich specyficznych potrzeb	PO Polska Cyfrowa 2014-2020: Oś Priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa
	Rozwój instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych (w tym placówek wsparcia dziennego oraz środowiskowego)	Realizacja zadań własnych w ramach Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, a także poprzez bliską współpracę z instytucjami oraz placówkami podlegającymi samorządowi powiatowemu	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 11. Włączenie społeczne; Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna
	Aktywizacja oraz reorientacja zawodowa osób pozostających bez pracy, szczególnie osób młodych i osób długotrwale bezrobotnych z całym pakietem instrumentów (staże, szkolenia zawodowe, bony szkoleniowe, stażowe, zatrudnieniowe, granty na zagospodarowanie poza miejscem zamieszkania itp.)	Współpraca gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami rynku pracy w zakresie realizacji wspólnych projektów nastawionych na aktywizację zawodową osób bezrobotnych	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 9. Rynek pracy; PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020: Oś Priorytetowa I. Osoby młode na rynku pracy
	Aktywny udział gminy w realizacji kompleksowych programów na rzecz	Realizacja zadań własnych w ramach Ośrodka Pomocy	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 11. Włączenie

integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową	Spółecznej, a także poprzez bliską współpracę z instytucjami i placówkami podlegającymi samorządowi powiatowemu	społeczne PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne na rynku pracy, gospodarki i edukacji
Budowa partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej partycypacji społecznej mieszkańców	Współpraca z podmiotami zainteresowanymi rozwojem na terenie gminy różnych form ekonomii społecznej	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 11. Włączenie społeczne
Realizacja działań na rzecz reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych	Współpraca partnerska z podmiotami o charakterze reintegracyjnym (zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, klub integracji społecznej)	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 11. Włączenie społeczne
Działania wspierające osoby dorosłe chcące nabyć lub dostosować swoje kompetencje i kwalifikacje do potrzeb rynku pracy w ramach edukacji formalnej i poza formalnej	Współpraca z placówkami kształcenia ustawicznego w zakresie zachęcania osób dorosłych do podnoszenia kompetencji i umiejętności	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 12. Edukacja, umiejętności i kompetencje

Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych

NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETNÝCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 1: ROZWÓJ GOSPODARKI I ROLNICTWA NA TERENIE GMINY			
1.4. Zwiększenie konkurencyjności gospodarstw rolnych i rozwój wsi.	Poprawa wyników gospodarczych wszystkich gospodarstw oraz ułatwanie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw, szczególnie z myślą o zwiększeniu uczestnictwa w rynku i zorientowania na rynek, a także zróżnicowania produkcji rolnej	Wsparcie szkoleniowe i doradcze dla zainteresowanych;	PROW 2014-2020: <ul style="list-style-type: none"> ▶ Transfer wiedzy i działalność informacyjna (art. 14) ▶ Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw (art. 15) ▶ Inwestycje w środki trwałe (art. 17) ▶ Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej (art. 19) ▶ Współpraca (art. 35)
	Ułatwienie wejścia rolników posiadających odpowiednie umiejętności do sektora rolnictwa, a w szczególności wymiany pokoleń	Wsparcie szkoleniowe i doradcze dla zainteresowanych; współpraca w tym zakresie	PROW 2014-2020: Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej (art. 19)
	Poprawa efektywności korzystania z zasobów wodnych w rolnictwie	Wsparcie szkoleniowe i doradcze dla zainteresowanych; współpraca w tym zakresie	PROW 2014-2020: inwestycje w środki trwałe (art.17)

Poprawa efektywności wykorzystania energii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym	Wsparcie szkoleniowe i doradcze dla zainteresowanych; współpraca w tym zakresie	PROW 2014-2020: Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw (art. 15)
Ułatwianie dostaw i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, produktów ubocznych, odpadów i pozostałości oraz innych surowców nieżywnościowych dla celów biogospodarki	Wsparcie merytoryczne z zakresu budowy jednostek wytwarzania energii wykorzystujących energię wiatrową, biogaz, biomasę, energię słoneczną, wodę oraz geotermię	PROW 2014-2020: Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw (art. 15)
Redukcja emisji gazów cieplarnianych i amoniaku z rolnictwa	Wsparcie inwestycji służących poprawie gospodarki emisyjnej i nawozowej	PROW 2014-2020: działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne (art.28)
Promocja szkoleń zawodowych i nabywania umiejętności przez rolników oraz właścicieli lasów w zakresie prowadzonej produkcji, ochrony środowiska oraz marketingu swoich produktów i usług	Współpraca z Zespołem Doradztwa Rolniczego w zakresie organizacji wspólnych szkoleń oraz systemu doradztwa	PROW 2014-2020: Działanie, Transfer wiedzy i działalność informacyjna (art.14); Działanie. Usługi doradcze (art.15)
Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw, a także tworzenia miejsc pracy	Wsparcie podejmowania przez ludność rolniczą działalności pozarolniczej; prowadzenie kampanii informacyjnych	PROW 2014-2020: M06 - Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej (art. 19)
Wspieranie rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich	Realizacja projektów własnych lub wsparcie w realizacji projektów przez podmioty zewnętrzne np. w	PROW 2014-2020: <ul style="list-style-type: none"> ▸ Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20)

ramach inicjatywy LEADER		Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
Wyznaczenie i urządzenie targowisk przeznaczonych do sprzedaży lokalnych produktów rolno-spożywczych	Budowa targowiska	PROW 2014-2020: Działanie. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20)
Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych		
<ul style="list-style-type: none"> ▸ Urządzenie targowiska (Tereszpol-Zaorenda) 		

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 1: ROZWÓJ GOSPODARKI I ROLNICTWA NA TERENIE GMINY			
1.5. Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy i wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii przez lokalne przedsiębiorstwa	Poprawa efektywności energetycznej funkcjonujących przedsiębiorstw (m.in. poprzez modernizację infrastruktury związanej z ogrzewaniem/ chłodzeniem budynków, oświetleniem lub wykorzystaniem energii z odnawialnych źródeł energii)	Efektywne informowanie i zachęcanie zainteresowanych podmiotów do korzystania z dostępnych instrumentów finansowania poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna; PO Infrastruktura i Środowisko: Oś priorytetowa I. Zmniejszenie emisyjności gospodarki
	Rozwój firm w branży energetyki odnawialnej (firmy produkujące urządzenia do wytwarzania energii z OZE, firmy budowlane zajmujące się instalacjami OZE, firmy produkujące energię z OZE, w tym w ramach mikroinstalacji	Wspieranie potencjalnych przedsiębiorców w zakresie udzielania odpowiedniej informacji oraz pomoc w procesie inwestycyjnym	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 4. Energia przyjazna środowisku; PO Infrastruktura i Środowisko: Oś Priorytetowa I. Zmniejszenie emisyjności gospodarki
	Budowa lub modernizacja wybranych elementów sieci elektroenergetycznej umożliwiającej przyłączenia nowych sieci wytwórczych energii ze źródeł odnawialnych	Bliska współpraca z PGE w zakresie zwiększenia możliwości przyłączeniowych dla producentów energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 4. Energia przyjazna środowisku; PO Infrastruktura i Środowisko: Oś Priorytetowa

I. Zmniejszenie emisyjności gospodarki

Tworzenie i wyposażenie terenów inwestycyjnych w podstawową infrastrukturę (drogową, energetyczną, wodno-ściekową, teleinformatyczną) oraz infrastrukturę kubaturową, umożliwiającą szybkie uruchomienie przez inwestorów działalności gospodarczej

Realizacja inwestycji i zarządzanie wybudowaną infrastrukturą

RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw

Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych

NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETNÝCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE

Cel strategiczny 2: Poprawa komfortu życia mieszkańców gminy

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 2: POPRAWA KOMFORTU ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY			
<p>2.1. Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej i technicznej.</p>	<p>Przebudowa bądź modernizacja dróg gminnych i powiatowych poprawiających dostępność komunikacyjną i mobilność mieszkańców gminy</p>	<p>Realizacja inwestycji na drogach gminnych/współpraca z powiatem w zakresie modernizacji dróg powiatowych</p>	<p>RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 8. Mobilność regionalna i ekologiczny transport;</p> <p>Program Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej;</p> <p>PROW 2014-2020: Działanie Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, Poddziałanie 7.2. Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii</p>
	<p>Uzupełnienie infrastruktury drogowej na</p>	<p>Realizacja zadań własnych</p>	<p>Program Rozwoju Gminnej</p>

<p>terenach wiejskich</p>		<p>i Powiatowej Infrastruktury Drogowej;</p> <p>PROW 2014-2020: Działanie Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, Poddziałanie 7.2. Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii</p>
<p>Budowa lub modernizacja wybranych elementów infrastruktury wodociągowej w gminie (sieć wodociągowa, stacje ujęcia i uzdatniania wody itp.)</p>	<p>Analiza istniejących potrzeb a następnie realizacja najważniejszych elementów infrastruktury z punktu widzenia efektywności ekonomicznej oraz zakładanych efektów środowiskowych</p>	<p>RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 6: Ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów;</p> <p>PROW 2014-2020: Działanie. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20)</p>
<p>Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego poprzez budowę m.in.: chodników, przejść dla pieszych, oświetlenia, osłon przeciwolśnieniowych, barier ochronnych, na-wierzchni antypoślizgowych,</p>	<p>Realizacja zadań własnych</p>	<p>RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 8. Mobilność regionalna i ekologiczny transport;</p>

Rozbudowa lub modernizacja już istniejącej infrastruktury parkingowej	Realizacja przedsięwzięć w ramach wydzielonych zadań inwestycyjnych lub w ramach kompleksowego programu rewitalizacji wybranych obszarów miasta	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna
Budowa lub modernizacja wybranych elementów infrastruktury kanalizacyjnej w gminie (kanalizacja ściekowa i deszczowa, oczyszczalnia ścieków itp.)	Analiza istniejących potrzeb, a następnie realizacja najważniejszych elementów infrastruktury z punktu widzenia efektywności ekonomicznej oraz zakładanych efektów środowiskowych	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 6: Ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów; PROW 2014-2020: Działanie. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20)
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich	Analiza istniejących potrzeb a następnie budowa w uzgodnieniu z mieszkańcami przydomowych oczyszczalni ścieków na wybranych terenach	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 6: Ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów; PROW 2014-2020: Działanie. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20)
Realizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Terespol	Wdrożenie działań wynikających z Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 6: Ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów

Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych

- ▶ Oświetlenie drogi wojewódzkiej, wykonanie chodników przy drodze wojewódzkiej (w Panasówce)
 - ▶ Wytyczenie i wykonanie drogi wzdłuż jeziora w Tereszpól-Kukiełki
 - ▶ Wykonanie nawierzchni, oświetlenia i chodnika - Droga 2919 Lipowiec
 - ▶ Wykonanie nawierzchni i oświetlenia – droga Szozdy (Szozdy)
 - ▶ Wykonanie nawierzchni i oświetlenia – droga Jurdyga (Tereszpól-Kukiełki)
 - ▶ Wykonanie nawierzchni i oświetlenia – droga Karpaty (Tereszpól-Kukiełki)
 - ▶ Wykonanie nawierzchni na ul.: Piaskowej, Kolejowej, Leśnej, Polnej (Tereszpól-Zaorenda)
 - ▶ Przebudowa kanału burzowego (Tereszpól-Zaorenda)
 - ▶ Modernizacja oświetlenia ulicznego (gmina Tereszpól)
 - ▶ Budowa chodnika - Tereszpól-Kukiełki
 - ▶ Budowa chodnika - Panasówka-Zaorenda
 - ▶ Budowa chodnika - Tereszpól-Zygmunt
 - ▶ Budowa chodnika w Panasówce
 - ▶ Wykonanie oświetlenia drogi wojewódzkiej w Panasówce
 - ▶ Modernizacja oczyszczalni ścieków (Tereszpól-Zaorenda)
 - ▶ Remont instalacji wodociągowej z systemem analizy zużycia wody w gminie Tereszpól
 - ▶ Hydrofornia Lipowiec
-

-
- ▶ Wykonanie przydomowych oczyszczalni ścieków (Szozdy, Bukownica) - 120 gospodarstw
 - ▶ Przebudowa zajezdni parkingowej w szkole (Tereszpol Zaorenda)
-

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 2: POPRAWA KOMFORTU ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY			
2.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej	Doposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych działających na terenie gminy w specjalistyczny sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i katastrof	Zakup sprzętu dla wybranych OSP (funkcjonujących w systemie KSRG i będących poza nim) dla wybranych na we współpracy z Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów
	Rozbudowa, przebudowa i remont niezabytkowej infrastruktury na cele działalności kulturalnej, edukacji artystycznej, archiwów;	Współpraca władz gminnych z samorządowymi instytucjami kultury	POIS 2014-2020: Oś priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury
	Zakup trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym edukacji artystycznej	Współpraca władz gminnych z samorządowymi instytucjami kultury	POIS 2014-2020: Oś priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury
	Budowa placów zabaw dla dzieci (wyposażenie i montaż placu zabaw wraz z bezpieczną nawierzchnią i ogrodzeniem)	Realizacja inwestycji własnych	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna;
	Przebudowa, remont lub modernizacja zdegradowanych budynków w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji	Realizacja inwestycji własnych	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13.

użytkowych, np. społecznych, gospodarczych, turystycznych lub kulturalnych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem		infrastruktura społeczna
Działania związane z adaptacją, rozbudową, modernizacją i wyposażeniem obiektów na potrzeby edukacji przedszkolnej i podstawowej, prowadzące do poprawy dostępności i jakości kształcenia w gminie	Realizacja własnych zadań inwestycyjnych oraz współpraca z prywatnymi podmiotami, zainteresowanymi rozwojem edukacji przedszkolnej na terenie gminy	RPO WL Lubelskiego 2014-2020: Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna
Wzrost poziomu upowszechniania usług w zakresie edukacji przedszkolnej oraz podniesienie jej jakości	Współpraca gminy z podmiotami uprawnionymi do prowadzenia edukacji przedszkolnej- informowanie o możliwościach zewnętrznego finansowania	RPO WL 2014-2020:Oś Priorytetowa 12. Edukacja, kwalifikacje, kompetencje
Budowa, rozbudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej wraz z zapleczem socjalnym (m.in. place zabaw)	Realizacja własnych zadań inwestycyjnych	RPO WL 2014-2020:Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna
Modernizacja infrastruktury leczniczej Ośrodka Zdrowia w Tereszpolu-Zaorenda poprawiającej dostępność mieszkańców gminy do specjalistycznych usług zdrowotnych	Współpraca z dyrekcją ośrodka w zakresie pozyskania niezbędnych środków inwestycyjnych na rozwój ośrodka zdrowia	RPO WL 2014-2020:Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna
Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych		

-
- ▶ Adaptacja punktu skupu mleka na cele gospodarcze, wymiana pokrycia dachu, urządzenie terenu
 - ▶ Remont budynku starej szkoły (Tereszpol-Zaorenda)
 - ▶ Przebudowa i adaptacja Ośrodka Zdrowia w Tereszpolu-Zaorenda
-

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 2: POPRAWA KOMFORTU ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY			
	Prowadzenie polityki przestrzennej i rewitalizacyjnej w gminie w oparciu o aktualne studia i plany	Realizacja inicjatyw własnych	PO Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
2.3. Rewitalizacja fizyczna, gospodarcza i społeczna gminy.	Kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich, przywracająca lub nadająca nowe funkcje tym obszarom oraz prowadząca do rozwiązania zdiagnozowanych problemów społecznych na tych obszarach	Realizacja działań na podstawie lokalnych planów rewitalizacji zawierających opis zdiagnozowanych problemów na rewitalizowanych obszarach oraz sposób ich rozwiązania w wymiarze społecznym, infrastrukturalnym, gospodarczym i przestrzennym	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna
	Kształtowanie przestrzeni publicznej na obszarach wiejskich	Realizacja własnych projektów lub we współpracy z instytucjami partnerskimi (np. instytucjami kościelnymi, OSP itp.)	PROW 2014-2020: Działanie. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20)
Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych			
NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETYCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE			

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 2: POPRAWA KOMFORTU ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY			
2.4. Rozwój elektronicznej administracji i usług publicznych oraz upowszechnianie technologii cyfrowych wśród mieszkańców	Rozwój elektronicznej administracji i usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną	Realizacja własnych projektów inwestycyjnych oraz jednostek organizacyjnych podległych gminie	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 2. Cyfrowe lubelskie
	Tworzenie i rozwój cyfrowych zasobów gminy m.in. w zakresie mienia i nieruchomości, planowania przestrzennego, kultury, edukacji, turystyki, ochrony zdrowia	Realizacja własnych projektów lub projektów partnerskich art. na poziomie powiatu	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 2. Cyfrowe lubelskie
	Organizowanie kampanii edukacyjno-informacyjnych na rzecz zwiększania znaczenia e-umiejętności oraz upowszechniania korzyści z wykorzystywania technologii cyfrowych przez mieszkańców	Szersza współpraca z administracją rządową i samorządową	PO Polska Cyfrowa 2014-2020: Oś Priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa
Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych			
NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETNÝCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE			

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 2: POPRAWA KOMFORTU ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY			
2.5. Optymalizacja zarządzania gminą i zwiększenie kompetencji kadr	Opracowywanie i wdrożenie efektywnego modelu zarządzania kompetencjami kadr, uwzględniającego bieżące monitorowanie luk kompetencyjnych i potrzeb szkoleniowych pracowników	Wykorzystanie w pracach nad systemem rozwiązań wynikających z procedur systemu ISO	PO wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
	Wzmocnienie bazy wiedzy i potencjału kadrowego gminy w zakresie realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno-prywatnego oraz Publiczno-społecznego	Udział pracowników gminy w organizowanych szkoleniach, seminariach oraz platformach współpracy	PO wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
	Wzmocnienie zdolności analitycznych służb planowania przestrzennego poprzez dostęp do nowoczesnych narzędzi	Realizacja zadań własnych w ramach tworzonej krajowej i regionalnej infrastruktury informacji przestrzennej	PO wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych			
NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETNÝCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE			

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 2: POPRAWA KOMFORTU ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY			
	Promocja turystyczna gminy w ramach prowadzonej przez gminę współpracy krajowej i międzynarodowej	Realizacja projektów sieciowych z innymi jednostkami w kraju i za granicą	Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020 (Program Region Morza Bałtyckiego; Program dla Europy Środkowej, Interreg Europa; Program Współpracy Transgranicznej Polska- Białoruś- Ukraina
2.6. Współpraca transgraniczna, międzynarodowa i promocja gminy	Prowadzenie skutecznych działań promocyjnych zachęcających turystów do korzystania z pakietu usług oferowanych w ramach rozwijanych produktów turystycznych np. poprzez wspólny system informacji turystycznej	Działania powinny być prowadzone zarówno przez lidera struktur sieciowych jak i przez poszczególnych uczestników stowarzyszenia, klastra etc.	PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa I. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia; RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
	Promocja gospodarcza gminy w ramach prowadzonej przez gminę współpracy krajowej i międzynarodowej	Realizacja projektów sieciowych z innymi jednostkami w kraju i za granicą	Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020 (Program Region Morza Bałtyckiego; Program dla Europy Środkowej,

		Interreg Europa; Program Współpracy Transgranicznej Polska- Białoruś- Ukraina
Zwiększenie aktywności gminy w zakresie realizacji projektów partnerskich w wymiarze krajowym i międzynarodowym	Realizacja ponadlokalnych projektów partnerskich, zarówno z własnej inicjatywy gminy (m.in. w zakresie rozwoju turystyki), jak również poprzez udział gminy w projektach zarządzanych przez podmioty zewnętrzne	POWER 2014-2020: Oś priorytetowa iii: innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa
Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych		
NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETNÝCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE		

Cel strategiczny 3: Dbłość o środowisko naturalne i rozwój turystyki w gminie

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 3: DBAŁOŚĆ O ŚRODOWISKO NATURALNE I ROZWÓJ TURYSTYKI W GMINIE			
	Modernizacja i przebudowa istniejących kotłowni i budowa ekologicznych źródeł wytwarzania energii	Realizacja własnych projektów lub we współpracy z potencjalnymi inwestorami z zewnątrz	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 4. Energia przyjazna środowisku; PO Infrastruktura i Środowisko: Oś Priorytetowa I. Zmniejszenie emisyjności gospodarki
3.1. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz ochrona środowiska	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i obiektów publicznych m.in. poprzez działania termomodernizacyjne, poprawę systemu grzewczego i oświetleniowego budynków, stosowanie inteligentnych systemów monitorowania i sterowania zużyciem energii, szersze wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych itp.	Realizacja projektów własnych gminy lub we współpracy z partnerami (na przykład ze spółdzielniami mieszkaniowymi) na podstawie wdrażanego gospodarki niskoemisyjnej w gminie.	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna; PO Infrastruktura i Środowisko: Oś Priorytetowa I. Zmniejszenie emisyjności gospodarki
	Modernizacja infrastruktury oświetlenia ulicznego w gminie na bardziej energooszczędne	Realizacja projektów własnych zgodnych treścią opracowanego planu gospodarki niskoemisyjnej w	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 5. Efektywność energetyczna i gospodarka

	gminie.	niskoemisyjna
Wdrożenie planu ograniczenia emisji CO2 na terenie gminy	Wdrożenie zawierającego najważniejsze projekty inwestycyjne z sektora publicznego i mieszkaniowego prowadzące do ograniczenia emisji CO2 w gminie	NFOŚiGW: Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej- plany gospodarki niskoemisyjnej
Budowa infrastruktury do selektywnej zbiórki i przetwarzania odpadów komunalnych (w tym papieru, metalu, plastiku, szkła oraz odpadów biodegradowalnych)	Realizacja projektów własnych	RPO: Oś Priorytetowa 6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów; Działanie 6.3. Gospodarka odpadami

Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych

- ▶ Termomodernizacja szkoły (Tereszpol-Zaorenda): Modernizacja kotłowni, zastosowanie nowych technologii do ogrzewania wody użytkowej, modernizacja zaplecza kuchennego,
- ▶ Termomodernizacja szkoły (Tereszpol-Kukiełki)
- ▶ Termomodernizacja remizy (Tereszpol-Zaorenda)
- ▶ Termomodernizacja remizy (Tereszpol-Kukiełki)
- ▶ Termomodernizacja remizy (Tereszpol-Lipowiec)
- ▶ Termomodernizacja remizy (Tereszpol-Zygmunt)
- ▶ Termomodernizacja remizy (Tereszpol-Szozdy)
- ▶ Budowa budynku Selektywnej Zbiórki Odpadów (Tereszpol-Zaorenda) – budynek wraz z wyposażeniem

- ▶ Modernizacja oświetlenia ulicznego w gminie Tereszpól
- ▶ Kolektory słoneczne (gmina Tereszpól)
- ▶ Instalacja ogniw fotowoltaicznych

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 3: DBAŁOŚĆ O ŚRODOWISKO NATURALNE I ROZWÓJ TURYSTYKI W GMINIE			
3.2. Współdziałanie w opracowaniu i wdrożeniu Zintegrowanego Produktu Turystycznego z innymi jednostkami samorządu terytorialnego w ramach inicjatywy „ Aktywne Roztocze”	Współdziałanie w opracowaniu koncepcji rozwoju i wdrożeniu zintegrowanego produktu turystycznego „7 bram roztocza” / „7 portów roztocza”, Aktywne Roztocze w wymiarze ponadlokalnym /ponadregionalnym	Rozwijanie produktu w postaci ponadlokalnych/ ponad regionalnych potencjałów przyrodniczych i kulturowych, realizacja zaplanowanych w jego ramach inwestycji	PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa I. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia
	Współdziałanie w opracowaniu koncepcji rozwoju i wdrożenie zintegrowanego produktu turystycznego w wymiarze lokalnym	Rozwijanie produktu w postaci lokalnych potencjałów przyrodniczych i kulturowych, realizacja zaplanowanych w jego ramach inwestycji	PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa I. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia
	Budowa dodatkowej oraz rozbudowa istniejącej infrastruktury turystycznej w ramach rozwijanych produktów turystycznych	Wsparcie dla Inwestycji realizowanych przez samorząd gminny lub jednostki podległe lub podmioty prywatne działające w branży turystycznej	PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa I. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia; RPO WL 2014-2020: Oś

		Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
Wykorzystanie zabytków do rozwoju turystyki poprzez zwiększenie ich dostępności polepszenie informacji o nich etc.	Bliska współpraca z jednostkami zarządzającymi danymi obiektami zabytkowych	RPO WL 2014-2020: Oś priorytetowa 7. Ochrona dziedzictw kulturowego i naturalnego; PROW 2014-2020: Działanie. Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich (art. 20)
Zbudowanie wspólnej struktury instytucjonalnej do świadczenia określonych usług w ramach rozwijanych produktów turystycznych	Zainicjowanie i wspieranie współpracy sieciowej (np. w formie stowarzyszenia lub klastra) przedsiębiorstw z branży turystycznej na terenie gminy, powiatu i obszaru roztoczańsko-puszczańskiego	PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa I. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia; RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 10. Adaptacyjność przedsiębiorstw oraz pracowników do zmian
Monitorowanie standardów jakości świadczonych usług oraz wdrożenie kompleksowych szkoleń kadr	Współpraca gminy ze strukturami sieciowymi nastawionymi na rozwój i świadczenie usług turystycznych w układzie sieciowym	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 10. Adaptacyjność przedsiębiorstw oraz pracowników do zmian

Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych

NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETYCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 3: DBAŁOŚĆ O ŚRODOWISKO NATURALNE I ROZWÓJ TURYSTYKI W GMINIE			
3.3. Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej	Budowa nowych i modernizacja istniejących gospodarstw agroturystycznych i ekoturystycznych	Bliska współpraca z podmiotami zainteresowanymi podjęciem działań w tym zakresie	Kredyt w ramach europejskiego funduszu rozwoju wsi polskiej; instrumenty kredytowe BGŻ
	Wsparcie osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym gastronomicznej, agroturystycznej i ekoturystycznej	Bliska współpraca gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami w zakresie promocji programów nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 9. Rynek pracy
Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych			
NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETNÝCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE			

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 3: DBAŁOŚĆ O ŚRODOWISKO NATURALNE I ROZWÓJ TURYSTYKI W GMINIE			
	Kreowanie dobrego wizerunku gminy jako atrakcyjnego miejsca dla turystów poprzez zróżnicowane działania marketingowe	Opracowanie strategii działań marketingowych i jej konsekwentne wdrażanie; współpraca z PAliIZ, LCOI, ARP etc.	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
3.4. Promocja turystyczna gminy	Rozbudowa i wdrożenie kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej w gminie	Rozbudowa i powiązanie Systemu z podobnymi działaniami, realizowanymi na poziomie powiatu lubelskiego oraz województwa lubelskiego	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych			
NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETNÝCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE			

CEL OPERACYJNY	KIERUNEK DZIAŁAŃ	ROLA I ZADANIA GMINY W REALIZACJI ZAPLANOWANYCH DZIAŁAŃ	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA DZIAŁAŃ ZE ŹRÓDEŁ ZEWNĘTRZNYCH
CEL STRATEGICZNY 3: DBAŁOŚĆ O ŚRODOWISKO NATURALNE I ROZWÓJ TURYSTYKI W GMINIE			
3.5. Ochrona walorów i zasobów dziedzictwa naturalnego	Renowacja i rewitalizacja na cele turystyczne obiektów dziedzictwa kulturowego oraz rewitalizacja i modernizacja infrastruktury kultury	Przygotowanie i realizacja inwestycji dotyczących własnych obiektów, współpraca z innymi podmiotami (np. kościołami) w zakresie obiektów, których właścicielem nie jest gmina	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
	Odnawianie lub poprawa stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym zabytkowych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki na obszarach wiejskich	Przygotowanie i realizacja inwestycji na obiektach, których właścicielem jest gmina	PROW 2014-2020: Działanie. Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich (art.20)
	Rozbudowa małej infrastruktury turystycznej, służącej udostępnianiu na cele turystyczne obszarów cennych przyrodniczo (ścieżki ekologiczne, ekomuzea, Ścieżki rowerowe, piesze etc.)	Bliska współpraca z instytucjami zajmującymi się ochroną środowiska, z innymi gminami, wykorzystanie Roztoczańskiego Parku Narodowego	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
Wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów inwestycyjnych i społecznych			
NA DZIEŃ UCHWALENIA STRATEGII NIE ZIDENTYFIKOWANO KONKRETNÝCH DZIAŁAŃ W TYM OBSZARZE			

Wykaz zadań inwestycyjnych, które zostaną zrealizowane ze środków własnych:

- ▶ Wykonanie oświetlenia na boisku ze sztucznej trawy, Trybuna, Adaptacja strychu na stadionie, Wykonanie zasilania, monitoringu (Tereszpol-Zaorenda)
- ▶ Stadion (Kukiełki)
- ▶ Stadion (Lipowiec)
- ▶ Stadion (Bukownica)
- ▶ Stadion (Szozdy)
- ▶ Adaptacja strychu na cele komercyjne w szkole w Lipowcu

6.4 Wdrażanie i finansowanie strategii

System instytucjonalny wdrażania strategii

Przy opracowaniu strategii zastosowano podejście holistyczne, polegające m.in. na tym, że przy określaniu celów i kierunków działań wzięto pod uwagę nie tylko kompetencje i zadania statutowe gminy wiejskiej, ale również uwzględniono o wiele szerszy wymiar rozwoju gminy. Chodzi tu głównie o te obszary rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, na które władze nie mają bezpośredniego wpływu, a więc np. rozwój lokalnego rynku pracy i przedsiębiorczości, rozwój szkolnictwa zawodowego czy bezpieczeństwo publiczne.

Jeśli chodzi o kompetencje samorządu gminnego zaproponowane kierunki działań będą miały swoje odzwierciedlenie w projektach kluczowych – wynikających z planu działań operacyjnych. Są to projekty najważniejsze z punktu widzenia rozwoju gminy, których realizacja warunkuje osiągnięcie założonych celów strategii. Projekty te będą realizowane przez Urząd Gminy bądź jednostki mu podległe przy użyciu funduszy własnych lub z wykorzystaniem dostępnych środków zewnętrznych. Osiągnięcie założonych celów będzie w dużej mierze uzależnione od tego, czy inne podmioty (przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe) zechcą włączyć się w nurt działań zaproponowanych w niniejszej strategii. Zakłada się, że zaproponowane cele odpowiadają potrzebom i możliwościom rozwojowym gminy Tereszpol, a także że w procesie konsultacji społecznych osiągnięta została ich społeczna akceptacja. Dla przyśpieszenia tych działań i zachęcenia innych podmiotów do respektowania założeń strategii Urząd Gminy będzie wspierał podmioty, których projekty będą wpisywać się w założenia i cele strategii. Ze względu na wielość podmiotów będących realizatorami strategii konieczne jest wprowadzenie mechanizmu koordynacyjnego. Zadanie to należy do Urzędu Gminy w Tereszpolu i będzie m.in. polegało na:

- » informowaniu społeczności lokalnej o istnieniu strategii, zapisanych w niej priorytetach rozwoju, a także o postępach i efektach jej wdrażania;
- » skorelowaniu procesów planowania przestrzennego z zapisami strategii;
- » ścisłej współpracy z jednostkami odpowiedzialnymi za przygotowywanie i realizację zadań inwestycyjnych;
- » wydawaniu jednostkom ubiegającym się o środki zewnętrzne opinii o zgodności planowanej inwestycji/zadania z zapisami strategii, jeśli taka opinia będzie warunkiem sine qua non do udziału w konkursie;
- » dokonywaniu koniecznych modyfikacji i zmian wynikających ze zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i sytuacji wewnętrznej gminy.

Główną instytucją odpowiedzialną za wdrożenie strategii jest Wójt Tereszpoli wraz z podległym mu Urzędem Gminy. Wójt odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania strategii. W szczególności odpowiedzialny jest za przygotowanie i wdrożenie projektów wynikających z planu działań operacyjnych, a także zidentyfikowanych projektów kluczowych do realizacji do roku 2022.

Instytucjami wspomagającymi Wójta i Urząd Gminy w procesie wdrażania strategii są:

- » Rada Gminy, która powinna zadbać o promocję i właściwe zrozumienie strategii wśród społeczności lokalnej;
- » Placówki szkolno-wychowawcze (przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja);
- » Jednostki organizacyjne gminy (np. Biblioteka Publiczna, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Zakład Gospodarki Komunalnej, Zespoły Szkół Samorządowych);
- » Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy;
- » Inne.

Instytucjami partnerskimi, zarządzającymi określonymi instrumentami i programami, w ramach których będą finansowane niektóre działania wynikające ze strategii, będą:

- » Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego wraz z instytucjami zaangażowanymi w zarządzanie i wdrażanie Regionalnego Programu Operacyjnego 2014-2020 oraz wybranych działań w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020;
- » Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (jako instytucja zaangażowana we wdrażanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020);
- » Agencje rozwoju regionalnego oraz wspierania przedsiębiorczości (np. Lubelska Fundacja Rozwoju, Lubelska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości, Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny itp.);
- » Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (jako instytucja pośrednicząca w wydatkowaniu środków w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020);
- » Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- » Inne.

Do ważnych pomiotów, które w istotny sposób będą przyczyniać się do realizacji celów strategii, należy również zaliczyć podmioty realizujące poszczególne projekty, jak i beneficjentów końcowych objętych wsparciem i działaniami projektowymi, w tym przede wszystkim:

- » Generalną Dyрекcyję Dróg Krajowych i Autostrad;
- » Komendę Powiatową Policji;
- » Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej;
- » przedsiębiorców i organizacje ich zrzeszające;
- » instytucje otoczenia biznesu (w tym Izba Rolnicza, Ośrodek Doradztwa Rolniczego);
- » rolników i ich zrzeszenia (spółdzielnie i grupy producenckie);
- » organizacje pozarządowe;
- » osoby podnoszące swoje kwalifikacje zawodowe;
- » bezrobotnych i osoby wykluczone.

Finansowanie strategii

Głównymi źródłami finansowania strategii w okresie jej realizacji będą:

- » środki budżetu gminy Tereszpól ;
- » zewnętrzne środki publiczne, dostępne przede wszystkim w ramach:
 - Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020** - łączna alokacja środków unijnych na program wynosi 2 229 mln euro, z czego 1 607 mln euro będzie finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), zaś ponad 621 mln euro będzie pochodziło z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS);
 - Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020** – łączna alokacja środków na program wynosi 8 242 ml euro, finansowana z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich;
- » środki z sektora prywatnego, dostępne w ramach realizowanych przez przedsiębiorstwa przedsięwzięć inwestycyjnych.

Uzupełniającymi źródłami finansowania strategii będą inne programy operacyjne finansowane ze środków unijnych perspektywy 2014-2020, w tym:

- » **Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020**, w ramach którego będzie m.in. istniała możliwość finansowania rozwoju działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, a także współpracy sieciowej podmiotów oferujących wspólny produkt turystyczny;
- » **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020**, w ramach którego będzie m.in. możliwe finansowanie ponadlokalnych przedsięwzięć w zakresie energetyki odnawialnej, termomodernizacji budynków użyteczności publicznej, rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, a także przebudowy dróg krajowych;
- » **Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020**, w ramach którego zaplanowano finansowanie przedsięwzięć związanych z poprawą dostępu mieszkańców do szybkiego Internetu, rozwojem administracji elektronicznej i e-usług, a także podnoszeniem umiejętności cyfrowych społeczeństwa;
- » **Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020**, w ramach którego będzie m.in. możliwość finansowania projektów podnoszących kompetencje pracowników administracji samorządowej oraz rozwijających systemy zarządzania strategicznego i finansowego w jednostkach samorządu terytorialnego.
- » **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020**, w tym Program Region Morza Bałtyckiego; Program dla Europy Środkowej, Interreg Europa; Program Współpracy Transgranicznej Polska Białoruś Ukraina.
- » **Szwajcarskie i Norweskie Instrumenty Finansowe**, umożliwiające finansowanie różnorodnych inicjatyw związanych ze sportem, kulturą, edukacją, zdrowiem oraz rozwojem społeczeństwa obywatelskiego.

Strategia będzie również finansowana ze środków krajowych. W szczególności dotyczy to takich programów i funduszy krajowych jak:

- » **Program Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej**, w ramach którego będzie istniała możliwość uzyskania dotacji na modernizację dróg powiatowych i gminnych;
- » **Roczne programy finansowania kultury**, realizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, z których będą dofinansowywane imprezy i wydarzenia kulturalne;
- » **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**, w ramach którego będzie możliwość finansowania w formie instrumentów zwrotnych przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska, efektywności energetycznej, energii odnawialnej itp.;
- » **Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**, umożliwiający finansowanie różnorodnych przedsięwzięć w zakresie ekologii, ochrony przyrody oraz zarządzania gospodarką wodną i odpadową;
- » **Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych**, umożliwiający finansowanie m.in. projektów z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Znaczna część środków inwestycyjnych gminy będzie mogła pochodzić z programów operacyjnych perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2014-2020. Głównym źródłem środków unijnych będzie **Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPO WL) na lata 2014-2020**. RPO WL 2014-2020 jest programem operacyjnym finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Zgodnie z UP alokacja środków unijnych na Program wynosi 1 607 222 235 EUR EFRR i 621 593 397 EUR EFS. Łączna alokacja środków unijnych na program wynosi 2 228 815 632 EUR. Minimalne zaangażowanie środków krajowych - szacowane na podstawie art. 120 rozporządzenia ramowego zakładającego maksymalny poziom dofinansowania każdej osi priorytetowej EFRR i EFS w regionach słabiej rozwiniętych na poziomie 85% - wynosi w momencie programowania 393 320 406 EUR. W realizację programu zaangażowane będą środki krajowe publiczne i prywatne. Zakłada się, że ostateczne zaangażowanie środków krajowych, głównie prywatnych w momencie zamknięcia programu będzie mogło być wyższe w zależności od zakresu i stopnia udzielania pomocy publicznej w ramach programu.⁸

Tabela 47. Alokacja środków unijnych na osie priorytetowe RPO WL na lata 2014-2020

NAZWA OSI PRIORYTETOWEJ	NAZWA FUNDUSZU FINANSUJĄCEGO	WKŁAD UNIJNY W EURO	PROCENT W CAŁOŚCI ALOKACJI
1. BADANIA I INNOWACJE	EFRR	45 416 755	2,04%
2. CYFROWE LUBELSKIE	EFRR	72 255 674	3,24%
3. KONKURENCYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW	EFRR	291 639 451	13,08%
4. ENERGIA PRZYJAZNA ŚRODOWISKU	EFRR	158 807 254	7,13%
5. EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA I GOSPODARKA NISKOEMISYJNA	EFRR	236 999 005	10,63%

⁸ Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WL na lata 2014-2020

6. OCHRONA ŚRODOWISKA ORAZ EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW	EFRR	170615611	7,65%
7. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I NATURALNEGO	EFRR	98 707 126	4,43%
8. MOBILNOŚĆ REGIONALNA I EKOLOGICZNY TRANSPORT	EFRR	271 031 040	12,16%
9. RYNEK PRACY	EFS	202 044 086	9,07%
10. ADAPTACYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW I PRACOWNIKÓW DO ZMIAN	EFS	62 138 448	2,79%
11. WŁĄCZENIE SPOŁECZNE	EFS	180 540 178	8,10%
12. EDUKACJA, UMIEJĘTNOŚCI I KOMPETENCJE	EFS	107 446 601	4,82%
13. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	EFRR	261750319	11,74%
14. POMOC TECHNICZNA	EFS	69 424 084	3,11%
ŁĄCZNIE		2 228 815 632	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WL 2014-2020

Drugim kluczowym źródłem pozyskiwania środków unijnych ma wdrażanie działań strategii będzie **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020**, który będzie finansowany z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Alokacja środków z EFRROW kształtuje się na poziomie 8 242 mln euro, które w dużej mierze będą wydatkowane na działania inwestycyjne związane z modernizacją gospodarstw rolnych oraz rozwój przetwórstwa produktów rolnych, a także na rozbudowę infrastruktury na obszarach wiejskich oraz wspieranie przedsiębiorczości pozarolniczej.

Tabela 48. Alokacja środków unijnych na działania i poddziałania zaplanowane do wdrożenia w ramach PROW na lata 2014-2020 (w euro)

LP.	NAZWA DZIAŁANIA	NAZWA PODDZIAŁANIA	WKŁAD UNIJNY (EURO)	PROCENT W CAŁOŚĆ I ALOKACJI
1.	TRANSFER WIEDZY I DZIAŁALNOŚĆ INFORMACYJNA (ART.14)	- WSPARCIE DLA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO I NABYWANIA UMIEJĘTNOŚCI - WSPARCIE DLA PROJEKTÓW DEMONSTRACYJNYCH I DZIAŁAŃ INFORMACYJNYCH	36 905 246	0,45%
2.	USŁUGI DORADCZE, USŁUGI Z ZAKRESU ZARZĄDZANIA GOSPODARSTWEM I USŁUGI Z ZAKRESU ZASTĘPSTW (ART.15)	- WSPARCIE NA SZKOLENIA DORADCÓW - ŚWIADCZENIE KOMPLEKSOWEJ PORADY DLA ROLNIKA - ŚWIADCZENIE KOMPLEKSOWEJ PORADY DLA WŁAŚCICIELA LASU	47 722 830	0,58%
3.	SYSTEMY JAKOŚCI PRODUKTÓW ROLNYCH I ŚRODKÓW SPOŻYWCZYCH (ART. 16)	- WSPARCIE DLA NOWYCH UCZESTNIKÓW SYSTEMÓW JAKOŚCI - WSPARCIE NA PRZEPROWADZENIE DZIAŁAŃ INFORMACYJNYCH I PROMOCYJNYCH	21 000 000	0,25%

4.	INWESTYCJE W ŚRODKI TRWAŁE (ART. 17)	<ul style="list-style-type: none"> - INWESTYCJE W GOSPODARSTWACH POŁOŻONYCH NA OBSZARACH NATURA 2000 - INWESTYCJE W GOSPODARSTWACH POŁOŻONYCH NA OBSZARACH OSN - MODERNIZACJA GOSPODARSTW ROLNYCH - PRZETWÓRSTWO I MARKETING PRODUKTÓW ROLNYCH - SCALANIE GRUNTÓW 	2 120 177 704	25,72%
5.	PRZYWRACANIE POTENCJAŁU PRODUKCJI ROLNEJ ZNISZCZONEGO W WYNIKU KLĘSK ŻYWIOŁOWYCH I KATASTROF ORAZ WPROWADZANIE ODPOWIEDNICH ŚRODKÓW ZAPOBIEGAWCZYCH (ART. 18)	<ul style="list-style-type: none"> - INWESTYCJE ODTWARZAJĄCE POTENCJAŁ PRODUKCJI ROLNEJ - INWESTYCJE ZAPOBIEGAJĄCE ZNISZCZENIU POTENCJAŁU PRODUKCJI ROLNEJ 	264 046 000	3,20%
6.	ROZWÓJ GOSPODARSTW I DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ (ART. 19)	<ul style="list-style-type: none"> - PREMIE DLA MŁODYCH ROLNIKÓW - PREMIE NA ROZPOCZĘCIE DZIAŁALNOŚCI POZAROLNICZEJ - PŁATNOŚCI DLA ROLNIKÓW PRZEKAZUJĄCYCH MAŁE GOSPODARSTWA - RESTRUKTURYZACJA MAŁYCH GOSPODARSTW - ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI - ROZWÓJ USŁUG ROLNICZYCH 	1 406 133 450	17,06%
7.	PODSTAWOWE USŁUGI I ODNOWA WSI NA OBSZARACH WIEJSKICH (ART. 20)	<ul style="list-style-type: none"> - BUDOWA LUB MODERNIZACJA DRÓG LOKALNYCH - GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA - INWESTYCJE W OBIEKTY PEŁNIĄCE FUNKCJE KULTURALNE LUB KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI PUBLICZNEJ - INWESTYCJE W TARGOWISKA LUB OBIEKTY BUDOWLANE PRZEZNACZONE NA CELE PROMOCJI LOKALNYCH PRODUKTÓW - OCHRONA ZABYTKÓW I BUDOWNICTWA TRADYCYJNEGO 	683 983 100	8,30%
8.	INWESTYCJE W ROZWÓJ OBSZARÓW LEŚNYCH I POPRAWĘ ŻYWIOTNOŚCI LASÓW (ART. 21-26)	<ul style="list-style-type: none"> - ZALESIANIE I TWORZENIE TERENÓW ZALESIONYCH 	191 519 339	2,32%
9.	TWORZENIE GRUP I ORGANIZACJI	<ul style="list-style-type: none"> - TWORZENIE GRUP I ORGANIZACJI PRODUCENTÓW W SEKTORZE ROLNYM I 	256 414 153	3,11%

	PRODUCENTÓW (ART. 27)	LEŚNYM		
10.	DZIAŁANIE ROLNO-ŚRODOWISKOWO-KLIMATYCZNE (ART. 28)	<ul style="list-style-type: none"> - ROLNICTWO ZRÓWNOWAŻONE - OCHRONA GLEB I WÓD - ZACHOWANIE SADÓW TRADYCYJNYCH ODMIAN DRZEW OWOCOWYCH - CENNE SIEDLISKA I ZAGROŻONE GATUNKI PTAKÓW NA OBSZARACH NATURA 2000 - CENNE SIEDLISKA POZA OBSZARAMI NATURA 2000 - ZACHOWANIE ZAGROŻONYCH ZASOBÓW GENETYCZNYCH ROŚLIN W ROLNICTWIE - ZACHOWANIE ZAGROŻONYCH ZASOBÓW GENETYCZNYCH ZWIERZĄT W ROLNICTWIE 	753 399 101	9,14%
11.	ROLNICTWO EKOLOGICZNE (ART. 29)	<ul style="list-style-type: none"> - PŁATNOŚCI W CELU UTRZYMANIA ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO - PŁATNOŚCI W OKRESIE KONWERSJI NA ROLNICTWO EKOLOGICZNE 	445 373 661	5,40%
12.	PŁATNOŚCI DLA OBSZARÓW Z OGRANICZENIAMI NATURALNYMI LUB INNYMI SZCZEGÓLNYMI OGRANICZENIAMI (ART. 31)	- PŁATNOŚCI ONW	1 378 188 270	16,72%
13.	WSPÓŁPRACA	- WSPÓŁPRACA W RAMACH GRUP EPI	36 904 246	0,45%
14.	WSPARCIE DLA ROZWOJU LOKALNEGO W RAMACH INICJATYWY LEADER	<ul style="list-style-type: none"> - WDRAŻANIE LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU - WDRAŻANIE PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY - WSPARCIE KOSZTÓW BIEŻĄCYCH I AKTYWIZACJI - WSPARCIE PRZYGOTOWAWCZE 	467 668 000	5,67%
15.	POMOC TECHNICZNA Z INICJATYWY PAŃSTW CZŁONKOWSKICH	<ul style="list-style-type: none"> - WSPARCIE WDRAŻANIA PROGRAMU - ROZWÓJ KRAJOWEJ SIECI OBSZARÓW WIEJSKICH 	132 527 195	1,61%
ŁĄCZNIE:			8 241 962 295	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu PROW 2014-2020.

6.5 Monitoring i ocena realizacji strategii

System monitorowania jest ważnym instrumentem w procesie wdrażania strategii. Dane monitoringowe służą do oceny skuteczności realizowanych działań i pozwalają na bardziej efektywne wydatkowanie środków publicznych. Proces monitorowania umożliwia również

ocenić postępy we wdrażaniu strategii, a także mobilizować władze i społeczność lokalną do większej aktywności na rzecz realizacji strategii. Głównymi elementami systemu monitoringu są:

- » instytucje odpowiedzialne za proces monitorowania wdrażania strategii,
- » przyjęty system raportowania z procesu monitorowania strategii,
- » zestaw wskaźników służących do oceny postępów we wdrażaniu strategii.

Instytucją odpowiedzialną za koordynację procesu monitorowania realizacji strategii będzie Wójt Gminy Tereszpól wraz z podlegającym mu Urzędem Gminy. Za proces monitorowania i raportowania będzie odpowiedzialny Referat Budownictwa, Ochrony Środowiska, Planowania Przestrzennego i Gospodarki. Ocena postępów we wdrażaniu strategii będzie dokonywana w cyklu rocznym, na podstawie opracowanego raportu monitorującego obejmującego analizę zebranych danych na bazie przyjętych wskaźników monitoringowych. Przy czym pierwszy raport z procesu monitorowania wdrażanej strategii obejmie rok 2016 i zostanie przygotowany do połowy 2017 roku. Wójt i Rada Gminy, na podstawie przedstawionego raportu i zawartych w nim wniosków oraz rekomendacji dokonają śródkresowej oceny stanu wdrażania strategii, a także zaproponują ewentualne zmiany skorygowania jej treści.

Przyjęty zestaw wskaźników zakłada monitorowanie strategii na dwóch poziomach, tj. strategicznym – odnoszącym się do priorytetowych obszarów rozwoju gminy – oraz operacyjnym, pozwalającym na ocenę stopnia osiągnięcia zakładanych celów operacyjnych strategii. Przy konstruowaniu systemu wskaźników starano się ograniczyć ich liczbę do minimum, a także wykorzystać przede wszystkim te, których wartości można monitorować w oparciu o oficjalną statystykę Głównego Urzędu Statystycznego.

7. Załączniki:

Załącznik nr 1: Wykaz wskaźników monitoringowych

CEL STRATEGICZNY	CEL OPERACYJNY	WSKAŹNIKI MONITOROWANIA STRATEGII
1. ROZWÓJ GOSPODARKI I ROLNICTWA NA TERENIE GMINY	1.1. STYMULOWANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM BRANŻY KLUCZOWYCH DLA ROZWOJU GMINY	<ul style="list-style-type: none"> ▶ LICZBA ZORGANIZOWANYCH SZKOLEŃ MAJĄCYCH NA CELU KOMPLEKSOWE WSPARCIE OSÓB PLANUJĄCYCH ROZPOCZĘCIE WŁASNEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ ▶ LICZBA OSÓB, KTÓRE ROZPOCZĘŁY PROWADZENIE WŁASNEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ ▶ LICZBA FUNKCJONUJĄCYCH PUNKTÓW INFORMACYJNO-KONSULTINGOWYCH DLA PRZEDSIĘBIORSTW ▶ LICZBA KLIENTÓW PUNKTU INFORMACYJNO- KONSULTINGOWEGO DLA PRZEDSIĘBIORSTW ▶ LICZBA PROJEKTÓW MAJĄCYCH NA CELU PROMOCJĘ GOSPODARCZĄ GMINY W RAMACH PROWADZONEJ PRZEZ GMINĘ WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ ▶ LICZBA PRZEDSIĘBIORSTW UCZESTNICZĄCYCH W PROJEKTACH SZKOLENIOWO-DORADCZYCH W RAMACH DOSTĘPNEGO WSPARCIA ROZWOJU KOMPETENCJI PRACOWNIKÓW PRZEDSIĘBIORSTW ORAZ KADR ZARZĄDCZYCH ZGODNIE Z ICH DIAGNOZOWANYMI POTRZEBAMI
	1.2. ROZWÓJ LOKALNYCH PRZEDSIĘBIORSTW POPRZEZ ZWIĘKSZENIE AKTYWNOŚCI INNOWACYJNEJ I WSPÓŁPRACĘ SIECIOWĄ	<ul style="list-style-type: none"> ▶ WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH NA JEDNEGO MIESZKAŃCA ▶ NAKŁADY INWESTYCYJNE OGÓŁEM W PRZELICZENIU NA JEDNO PRZEDSIĘBIORSTWO ▶ ODSETEK PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁOWYCH PONOSZĄCYCH NAKŁADY NA DZIAŁALNOŚĆ INNOWACYJNĄ ▶ STOPA BEZROBOCIA ▶ UDZIAŁ DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH W ILOŚCI BEZROBOTNYCH OGÓŁEM ▶ STOPA ZATRUDNIENIA

**1.3. BUDOWA KAPITAŁU SPOŁECZNEGO
ORAZ PRZECIWDZIAŁANIE BEZROBOCIU I
EKSKLUZJI SPOŁECZNEJ**

- ▶ UDZIAŁ ZATRUDNIONYCH W SEKTORZE PRZEMYSŁOWYM W ILOŚCI ZATRUDNIONYCH OGÓŁEM
- ▶ LICZBA PRZEDSIĘBIORSTW, KTÓRE OBNIŻYŁY EMISJĘ CO₂ DO ATMOSFERY
- ▶ ODSETEK OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH OBJĘTYCH WSPARCIEM INSTYTUCJONALNYM I POZAINSTYTUCJONALNYM
- ▶ LICZBA OSÓB, KTÓRE PODJĘŁY ZATRUDNIENIE
- ▶ LICZBA OSÓB PODDANA SKUTECZNEJ AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I ZAWODOWEJ
- ▶ LICZBA INICJATYW/PROJEKTÓW ZREALIZOWANYCH W RAMACH PARTNERSTW PUBLICZNO-SPOŁECZNYCH
- ▶ LICZBA AKCJI INFORMACYJNYCH MAJĄCYCH NA CELU ZWIĘKSZENIE AKTYWNOŚCI INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORSTW W GMINIE POPRZECZ ZACHĘCENIE ICH DO ANGAŻOWANIA SIĘ W PRACĘ BADAWCZO-ROZWOJOWE
- ▶ ODSETEK OSÓB MŁODYCH WŚRÓD BEZROBOTNYCH
- ▶ ODSETEK OSÓB DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH W GRUPIE OSÓB BEZROBOTNYCH
- ▶ LICZBA ZREALIZOWANYCH KOMPLEKSOWYCH PROGRAMÓW NA RZECZ INTEGRACJI OSÓB I RODZIN WYKLUCZONYCH LUB ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM UKIERUNKOWANE NA AKTYWIZACJĘ SPOŁECZNO-ZAWODOWĄ
- ▶ LICZBA PODJĘTYCH INICJATYW NA RZECZ E-INTEGRACJI I BUDOWANIA KAPITAŁU SPOŁECZNEGO Z WYKORZYSTANIEM TECHNOLOGII CYFROWYCH
- ▶ LICZBA NOWYCH FORM WSPARCIA DOSTĘPNYCH DLA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH
- ▶ LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z FORM WSPARCIA TAKICH JAK: STAŻE, SZKOLENIA ZAWODOWE, BONY SZKOLENIOWE, STAŻOWE, ZATRUDNIENIOWE, GRANTY NA ZAGOSPODAROWANIE POZA MIEJSCEM ZAMIESZKANIA ITP.
- ▶ LICZBA INICJATYW MAJĄCYCH NA CELU REINTEGRACJĘ I REHABILITACJĘ SPOŁECZNO-ZAWODOWĄ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

**1.4. PROMOWANIE EFEKTYWNEGO
GOSPODAROWANIA W ROLNICTWIE**

- ▶ LICZBA PRZEPROWADZONYCH SZKOLEŃ ZAWODOWYCH I NABYWANIA UMIEJĘTNOŚCI PRZEZ ROLNIKÓW ORAZ WŁAŚCICIELI LASÓW W ZAKRESIE PROWADZONEJ PRODUKCJI, OCHRONY ŚRODOWISKA ORAZ MARKETINGU SWOICH PRODUKTÓW I USŁUG
- ▶ ZUŻYCIE WODY NA POTRZEBY ROLNICTWA

**1.5. ZWIĘKSZENIE KONKURENCYJNOŚCI
GOSPODARSTW ROLNYCH I ROZWÓJ WSI.**

- ▶ WYKORZYSTANIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ W ROLNICTWIE I PRZETWÓRSTWIE SPOŻYWCZYM
- ▶ EMISJA GAZÓW CIĘPLARNIANYCH I AMONIAKU Z ROLNICTWA
- ▶ LICZBA GOSPODARSTW WYKORZYSTUJĄCYCH ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII
- ▶ UDZIAŁ GOSPODARSTW PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ POZAROLNICZĄ W ILOŚCI GOSPODARSTW OGÓŁEM
- ▶ LICZBA ZMODERNIZOWANYCH I PODDANYCH RESTRUKTURYZACJI GOSPODARSTW ROLNYCH
- ▶ LICZBA ROLNIKÓW, KTÓRZY PRZYSTĄPILI DO SYSTEMÓW JAKOŚCI
- ▶ LICZBA TARGOWISK PRZEZNACZONYCH DO SPRZEDAŻY LOKALNYCH PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH W GMINIE

**1.6. ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI
INWESTYCYJNEJ GMINY I WZROST
WYKORZYSTANIA ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ
ENERGII PRZEZ LOKALNE PRZEDSIĘBIORSTWA**

- ▶ POWIERZCHNIA TERENÓW INWESTYCYJNYCH WYPOSAŻONYCH W PODSTAWOWĄ INFRASTRUKTURĘ
- ▶ LICZBA PRZEDSIĘBIORSTW WYKORZYSTUJĄCYCH ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII
- ▶ LICZBA WYBUDOWANYCH LUB ZMODERNIZOWANYCH ELEMENTÓW SIECI ELEKTROENERGETYCZNEJ UMOŻLIWIAJĄCEJ PRZYŁĄCZENIA NOWYCH SIECI WYTWÓRCZYCH ENERGII ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH
- ▶ LICZBA ZREALIZOWANYCH SZKOLEŃ MAJĄCYCH NA CELU INFORMOWANIE I ZACHĘCANIE ZAINTERESOWANYCH PODMIOTÓW DO KORZYSTANIA Z DOSTĘPNYCH INSTRUMENTÓW FINANSOWANIA POPRAWY EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ PRZEDSIĘBIORSTW
- ▶ LICZBA FIRM DZIAŁAJĄCYCH W BRANŻY ENERGETYKI ODNAWIALNEJ NA TERENIE GMINY

**2.1. BUDOWA, ROZBUDOWA I
MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY
KOMUNIKACYJNEJ I TECHNICZNEJ**

- ▶ DŁUGOŚĆ ZMODERNIZOWANYCH DRÓG
- ▶ UDZIAŁ DRÓG O NAWIERZCHNI TWARDEJ (TWARDEJ ULEPSZONEJ) W DŁUGOŚCI DRÓG OGÓŁEM
- ▶ NAKŁADY NA UTRZYMANIE DRÓG
- ▶ NAKŁADY INWESTYCYJNE NA REMONT I BUDOWĘ DRÓG
- ▶ POWIERZCHNIA NOWOBUDOWANYCH LUB ZMODERNIZOWANYCH STREF PARKINGOWYCH
- ▶ POWIERZCHNIA ZBUDOWANYCH LUB ZMODERNIZOWANYCH CHODNIKÓW
- ▶ DŁUGOŚĆ CZYNNEJ SIECI WODOCIĄGOWEJ
- ▶ ZUŻYCIE WODY NA POTRZEBY LUDNOŚCI /I /LUB GOSPODARKI NARODOWEJ
- ▶ DŁUGOŚĆ CZYNNEJ SIECI KANALIZACYJNEJ

**2.2. ROZBUDOWA I MODERNIZACJA
INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ**

- ▶ POŁĄCZENIA KANALIZACYJNE PROWADZĄCE DO BUDYNKÓW MIESZKALNYCH I ZBIOROWEGO ZAMIESZKANIA
- ▶ LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z SIECI KANALIZACYJNEJ W LUDNOŚCI OGÓŁEM
- ▶ PRZEPUSTOWOŚĆ OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW
- ▶ LUDNOŚĆ OBSŁUGIWANA PRZEZ OCZYSZCZALNIĘ W LUDNOŚCI OGÓŁEM
- ▶ LICZBA NOWOBUDOWANYCH PRZYDOMOWYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW
- ▶ LICZBA DOPOSAŻONYCH JEDNOSTEK OSP
- ▶ LICZBA WYBUDOWANYCH PLACÓW ZABAW DLA DZIECI
- ▶ LICZBA ZDEGRADOWANYCH BUDYNKÓW, KTÓRYM NADANO NOWE FUNKCJE UŻYTKOWE
- ▶ LICZBA ZMODERNIZOWANYCH OBIEKTÓW SZKOLNYCH
- ▶ LICZBA ROZBUDOWANEJ, PRZEBUDOWANEJ LUB WYREMONTOWANEJ INFRASTRUKTURY NA CELE DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ
- ▶ LICZBA ZAKUPIONEGO TRWAŁEGO WYPOSAŻENIA DO PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ
- ▶ LICZBA ZMODERNIZOWANYCH JEDNOSTEK INFRASTRUKTURY LECZNICZEJ W GMINIE
- ▶ ODSETEK DZIECI OBJĘTYCH EDUKACJĄ PRZEDSZKOLNĄ W GMINIE

**2.3. REWITALIZACJA FIZYCZNA,
GOSPODARCZA I SPOŁECZNA GMINY**

- ▶ LICZBA ZREWITALIZOWANYCH, ZDEGRADOWANYCH OBSZARÓW WIEJSKICH
- ▶ LICZBA ZREALIZOWANYCH PROJEKTÓW MAJĄCYCH NA CELU KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI PUBLICZNEJ NA OBSZARACH WIEJSKICH
- ▶ LICZBA ZREALIZOWANYCH PROJEKTÓW MAJĄCYCH NA CELU ZWIĘKSZENIE ŚWIADOMOŚCI I WIEDZY MIESZKAŃCÓW W ZAKRESIE EKOLOGII, ŁADU PRZESTRZENNEGO I ESTETYKI MIEJSCA ZAMIESZKANIA

**2.4. ROZWÓJ ELEKTRONICZNEJ
ADMINISTRACJI I USŁUG PUBLICZNYCH ORAZ
UPOWSZECHNIANIE TECHNOLOGII
CYFROWYCH WŚRÓD MIESZKAŃCÓW**

- ▶ LICZBA ZORGANIZOWANYCH KAMPANII EDUKACYJNO-INFORMACYJNYCH NA RZECZ ZWIĘKSZANIA ZNACZENIA E-UMIĘJĘTNOŚCI ORAZ UPOWSZECHNIANIA KORZYŚCI Z WYKORZYSTYWANIA TECHNOLOGII CYFROWYCH PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ GMINY
- ▶ ZREALIZOWANE PROJEKTY INWESTYCYJNE W ZAKRESIE ELEKTRONICZNEJ ADMINISTRACJI I USŁUG PUBLICZNYCH ŚWIADCZONYCH DROGĄ ELEKTRONICZNĄ
- ▶ ILOŚĆ CYFROWYCH ZASOBÓW GMINY M.IN. W ZAKRESIE MIENIA I NIERUCHOMOŚCI, PLANOWANIA

	<p>PRZESTRZENNEGO, KULTURY, EDUKACJI, TURYSTYKI, OCHRONY ZDROWIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ LICZBA ODWIEDZAJĄCYCH STRONĘ INTERNETOWĄ ▶ LICZBA SPRAW ZAŁATWIANYCH DROGĄ ELEKTRONICZNĄ
<p>2.5. OPTIMALIZACJA ZARZĄDZANIA GMINĄ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ ODSETEK URZĘDNIKÓW W GMINIE OBJĘTYCH SPECJALISTYCZNYMI SZKOLENIAMI W ZAKRESIE PODNOSZENIA SWOICH KOMPETENCJI ▶ LICZBA PROJEKTÓW REALIZOWANYCH PRZEZ GMINĘ W PARTNERSTWIE Z INNYMI PODMIOTAMI I INSTYTUCJAMI ▶ LICZBA PROJEKTÓW ZREALIZOWANYCH W FORMULE PARTNERSTWA PRYWATNO-PUBLICZNEGO ▶ LICZBA PONADLOKALNYCH PROJEKTÓW PARTNERSKICH, KTÓRYCH GMINA JEST UCZESTNIKIEM
<p>2.6. ROZWÓJ WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ I PROMOCJA GMINY</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ LICZBA ZREALIZOWANYCH PROJEKTÓW SIECIOWYCH Z INNYMI JEDNOSTKAMI W KRAJU I ZA GRANICĄ
<p>3.1. ZWIĘKSZENIE WYKORZYSTANIA ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII ORAZ OCHRONA ŚRODOWISKA</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ LICZBA WYBUDOWANYCH EKOLOGICZNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII ▶ ŁĄCZNA MOC ZAINSTALOWANA NA TERENIE GMINY DO PRODUKCJI ENERGII ELEKTRYCZNEJ ZE ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH ▶ LICZBA ZLIKWIDOWANYCH KOTŁOWNI ▶ POZIOM EMISJI CO₂ NA TERENIE GMINY ▶ LICZBA ENERGOOSZCZĘDNYCH ELEMENTÓW OŚWIETLENIA ULICZNEGO W GMINIE ▶ LICZBA BUDYNKÓW MIESZKALNYCH I OBIEKTÓW PUBLICZNYCH PODDANYCH PRACOM MAJĄCYM NA CELU POPRAWĘ ICH EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ (M.IN. PRACE TERMOMODERNIZACYJNE) ▶ LICZBA PUNKTÓW SELEKTYWNEJ ZBIÓRKI I PRZETWARZANIA ODPADÓW KOMUNALNYCH NA TERENIE GMINY
<p>3.2. WSPÓŁDZIAŁANIE W OPRACOWANIU I WDROŻENIU ZINTEGROWANEGO PRODUKTU TURYSTYCZNEGO Z INNYMI JEDNOSTKAMI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W RAMACH INICJATYWY „</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ LICZBA ZAŁOŻONYCH KLASTRÓW/STOWARZYSZEŃ TURYSTYCZNYCH FUNKCJONUJĄCYCH NA TERENIE GMINY ▶ LICZBA PRZEDSIĘBIORSTW Z BRANŻY TURYSTYCZNEJ ZAANGAŻOWANA W ŚWIADCZENIE USŁUG W RAMACH ZINTEGROWANEGO PRODUKTU TURYSTYCZNEGO ▶ LICZBA PODJĘTYCH DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH MAJĄCYCH NA CELU ZACHĘCENIE TURYSTÓW DO

AKTYWNE ROZTOCZE”	<p>KORZYSTANIA Z PAKIETU USŁUG OFEROWANYCH W RAMACH ROZWIJANYCH PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI I POLEPSZENIE INFORMACJI O ZABYTKACH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE GMINY
<p>3.3. BUDOWA, ROZBUDOWA I MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ LICZBA NOWOPOWSTAŁYCH LOKALI PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ GASTRONOMICZNĄ ▶ LICZBA NOWO WYBUDOWANYCH I/LUB ZMODERNIZOWANYCH GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH ▶ LICZBA PRZEDSIĘBIORCÓW, KTÓRZY PODJĘLI DZIAŁALNOŚĆ W SFERZE GASTRONOMICZNEJ, AGROTURYSTYCZNEJ LUB EKOTURYSTYCZNEJ
<p>3.4. PROMOCJA TURYSTYCZNA GMINY</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ LICZBA TURYSTÓW KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH ▶ LICZBA KORZYSTAJĄCYCH Z NOCLEGÓW TURYSTÓW ZAGRANICZNYCH W CIĄGU ROKU ▶ LICZBA PODJĘTYCH DZIAŁAŃ MARKETINGOWYCH MAJĄCYCH NA CELU PRZYCIĄGNIĘCIE TURYSTÓW ▶ LICZBA PODDANYCH RENOWACJI I REWITALIZACJI NA CELE TURYSTYCZNE OBIEKTÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
<p>3.5. OCHRONA WALORÓW I ZASOBÓW DZIEDZICTWA NATURALNEGO</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ LICZBA ODNOWIONYCH ZABYTKOWYCH OBIEKTÓW BUDOWLANYCH, SŁUŻĄCYCH ZACHOWANIU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ROZWOJU TURYSTYKI NA OBSZARACH WIEJSKICH ▶ LICZBA STWORZONYCH ŚCIEŻEK EKOLOGICZNYCH, EKOMUZEÓW, ŚCIEŻEK ROWEROWYCH I PIESZYCH ▶ DŁUGOŚĆ STWORZONYCH ŚCIEŻEK EKOLOGICZNYCH, EKOMUZEÓW, ŚCIEŻEK ROWEROWYCH I PIESZYCH ▶ LICZBA WYBUDOWANYCH ŚCIEŻEK POZNAWCZYCH

8. Spis wykresów, tabel, rysunków.

Wykres 1. % ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w latach 2004-2013.	17
Wykres 2. Ilość zmieszanych odpadów komunalnych w stosunku do odpadów segregowanych w 2014 roku.....	19
Wykres 3. Liczba ludności w gminie Tereszpól w latach 2012-2015.	26
Wykres 4. Liczba ludności w gminie Tereszpól w latach 2004-2014	26
Wykres 5. Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie Tereszpól w latach 2007-2014.	28
Wykres 6. Wskaźnik obciążenia demograficznego w gminie Tereszpól w latach 2004-2014.	29
Wykres 7. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w gminie Tereszpól w latach 2012-2014 w ujęciu procentowym.	30
Wykres 8. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w województwie lubelskim, powiecie biłgorajskim i gminie Tereszpól w 2014 roku w ujęciu procentowym.	30
Wykres 9. Struktura wykształcenia w gminie Tereszpól w 2002 roku.	31
Wykres 10. Struktura wykształcenia w gminie Tereszpól w 2002 roku w podziale na płeć w %.	32
Wykres 11. Struktura wykształcenia w % w województwie lubelskim, powiecie biłgorajskim i gminie Tereszpól w 2002 r.	33
Wykres 12. Gospodarstwa domowe wg liczby osób w gminie Tereszpól w 2002 roku.....	35
Wykres 13. Liczba uczniów w gminie Tereszpól w latach 2005-30.09.2015.	38
Wykres 14. Liczba uczniów uczęszczających do szkół podstawowych w latach 2005-2014.	38
Wykres 15. Liczba uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych w latach 2005-2014.....	39
Wykres 16. Współczynnik skolaryzacji brutto w gminie Tereszpól w latach 2004-2014.....	41
Wykres 17. Stosunek wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat do dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie gminy Tereszpól w latach 2004-2013.	43
Wykres 18. Liczba porad lekarskich w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej w latach 2012-2014.	48
Wykres 19. Liczba wykroczeń mandatowych w latach 2013-2015.....	52
Wykres 20. Liczba wykroczeń wnioskowych w latach 2013-2015.....	52
Wykres 21. Liczba osób wylegitymowanych na terenie działania KP w Józefowie.	53
Wykres 22. Kalkulacja wydatków na OSP w gminie Tereszpól w 2013 roku w ujęciu procentowym.	58
Wykres 23. Struktura użytkowania gruntów w % w gminie Tereszpól.....	65
Wykres 24. Procentowy rozkład podmiotów gospodarczych w gminie Tereszpól.	68
Wykres 25. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych w gminie Tereszpól w latach 2010-2014.....	70

Wykres 26. Różnice w procentowym udziale podmiotów gospodarczych w powiecie biłgorajskim i województwie lubelskim w 2014 roku w poszczególnych sekcjach klasyfikacji PKD 2007 w porównaniu z gminą Tereszpól.	72
Wykres 27. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach powiatu biłgorajskiego w 2014 roku.....	73
Wykres 28. Liczba jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w gminach powiatu biłgorajskiego w 2014 roku.	73
Wykres 29. Liczba wyrejestrowanych przedsiębiorstw w przeliczeniu na 10 tys. ludności.	74
Wykres 30. Liczba osób pracujących w gminie Tereszpól w latach 2004-2014.	84
Wykres 31. Liczba osób pracujących w gminie Tereszpól w latach 2004-2014 w podziale na płeć.	84
Wykres 32. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie biłgorajskim w latach 2004-2014.....	85
Wykres 33. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w gminie Tereszpól w latach 2004-2015.....	86
Wykres 34. Odsetek zarejestrowanych osób bezrobotnych w gminie Tereszpól w latach 2012-2015.....	87
Wykres 35. Odsetek zarejestrowanych osób bezrobotnych w gminie Tereszpól w latach 2012-2015 w podziale na płeć.....	87
Wykres 36. Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Tereszpól w latach 2004-2014.....	88
Wykres 37. Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w gminie Tereszpól w rozbiciu na płeć w latach 2004-2014.....	88
Wykres 38. Struktura wydatków i dochodów budżetu gminy Tereszpól w latach 2011-2014...	102
Wykres 39. Dochody gminy w latach 2004-2014.....	103
Wykres 40. Dochody własne gminy w latach 2004-2014.....	104
Wykres 41. Struktura dochodów własnych gminy Tereszpól w latach 2004-2014.....	105
Wykres 42. Dochód na 1 mieszkańca w gminach powiatu biłgorajskiego w 2014 w PLN.....	106
Wykres 43. Wydatki z budżetu gminy w latach 2004-2014.	108
Wykres 44. Wysokość wydatków inwestycyjnych i bieżących w PLN w latach 2011-2014.....	109
Wykres 45. Wydatki na 1 mieszkańca w gminach powiatu biłgorajskiego w PLN	110
Tabela 1. Długość lokalnych dróg według rodzaju nawierzchni.	11
Tabela 2. Lokalizacja stanowisk archeologicznych na terenie gminy Tereszpól	15
Tabela 3. Kanalizacja, wodociągi, szamba i zagrodowe oczyszczalnie ścieków na terenie gminy.	17
Tabela 4. Masa niektórych frakcji odebranych odpadów komunalnych poddanych recyklingowi i przygotowanych do ponownego użycia z terenu gminy Tereszpól.	19

Tabela 5. Koszty poniesione w związku z odbieraniem, odzyskaniem, recyklingiem i unieszkodliwieniem odpadów komunalnych na dzień 31.12.2014 r.	20
Tabela 6. Wykaz liczników energii elektrycznej – oświetlenia ulicznego.	22
Tabela 7. Planowane remonty i przebudowy związane z siecią energetyczną.	23
Tabela 8. Liczba mieszkańców w miejscowościach gminy Teresopol – stan na dzień 31.08.2015 r.	25
Tabela 9. Saldo migracji w gminie Teresopol w latach 2007-2014.	28
Tabela 10. Liczba zameldowań i wymeldowań oraz urodzeń i zgonów w gminie Teresopol w latach 2012-2014.	28
Tabela 11. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w gminie Teresopol w latach 2012-2014 w podziale na płeć.	31
Tabela 12. Struktura wykształcenia w województwie lubelskim i powiecie biłgorajskim w 2002 r. i 2011 r.	33
Tabela 13. Rodzaj źródła utrzymania gospodarstw domowych w 2002 roku.	35
Tabela 14. Zasoby mieszkaniowe w latach 2011-2014.	36
Tabela 15. Stan wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne w latach 2004-2013.	37
Tabela 16. Liczba uczniów w gminie Teresopol na dzień 30.09.2015 r.	37
Tabela 17. Wydatki na oświatę ponoszone przez gminę Teresopol w latach 2009-2015.	40
Tabela 18. Liczba etatów objętych i nieobjętych subwencją oświatową w 2014 r.	40
Tabela 19. Zestawienie dot. powiększonego księgozbioru w 2014 r.	45
Tabela 20. Struktura czytelników Biblioteki w Terespolu w podziale na wiek i wykonywane zajęcia.	45
Tabela 21. Wypożyczenia książek z Biblioteki w 2014 r.	46
Tabela 22. Formy pomocy społecznej realizowanej w gminie w latach 2012-2015.	49
Tabela 23. Przyczyny korzystania z pomocy społecznej w latach 2012-2015.	50
Tabela 24. Rodzaje popełnianych przestępstw wraz z odsetkiem przestępstw wykrytych.	51
Tabela 25. Umorzenia postępowań w latach 2013-2015.	51
Tabela 26. Wykroczenia wg kategorii w latach 2013-2015.	53
Tabela 27. Środki z budżetu gminy wydatkowane na utrzymanie jednostek OSP z terenu gminy w latach 2011-2014.	54
Tabela 28. Stan głównego wyposażenia jednostek OSP w gminie Teresopol – stan na 2015 r. ...	55
Tabela 29. Liczba i rodzaj interwencji OSP w latach 2011-2014.	56
Tabela 30. Kalkulacja wydatków na OSP w gminie Teresopol w 2013 roku.	57
Tabela 31. Instalacje w gminie Teresopol wpływające na bezpieczeństwo mieszkańców.	59
Tabela 32. Wartość wskaźnika LHDI dla powiatu biłgorajskiego w roku 2010 i zmian pozycji w rankingu w porównaniu do 2007 r.	60
Tabela 33. Struktura gruntów w gminie.	63

Tabela 34. Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych na terenie gminy Tereszpól w latach 2002 i 2010.....	66
Tabela 35. Powierzchnia zasiewów w gminie Tereszpól w roku 2010.	67
Tabela 36. Podział przedsiębiorstw wg sekcji działalności gospodarczej w gminie Tereszpól. ..	69
Tabela 37. Struktura branżowa podmiotów zarejestrowanych na terenie gminy Tereszpól.....	69
Tabela 38. Wykaz większych przedsiębiorstw na terenie gminy.....	74
Tabela 39. Liczba osób bezrobotnych w gminie w latach 2012-2015.	86
Tabela 40. Przedział wiekowy osób bezrobotnych w gminie Tereszpól na dzień 31.08.2015 r...	89
Tabela 41. Liczba bezrobotnych wg wykształcenia na dzień 31.08.2015 r.	89
Tabela 42. Budżet gminy Tereszpól w latach 2011-2014.....	99
Tabela 43. Wybrane źródła dochodów własnych w gminach powiatu biłgorajskiego w 2014 roku.....	105
Tabela 44. Struktura dochodów gminy Tereszpól w 2014 roku według działów klasyfikacji budżetowej.	107
Tabela 45. Wydatki wg działów klasyfikacji budżetowej w gminie Tereszpól w 2014 roku.....	110
Tabela 46. Analiza SWOT gminy Tereszpól	117
Tabela 47. Alokacja środków unijnych na osie priorytetowe RPO WL na lata 2014-2020	158
Tabela 48. Alokacja środków unijnych na działania i poddziałania zaplanowane do wdrożenia w ramach PROW na lata 2014-2020 (w euro)	159
Mapa 1. Położenie administracyjne gminy Tereszpól na tle województwa lubelskiego.	9
Mapa 2. Położenie administracyjne gminy Tereszpól na tle powiatu biłgorajskiego.	10
Mapa 3. Położenie sołectw w gminie Tereszpól.	12
Mapa 4. Walory krajoznawcze i wypoczynkowe w powiecie biłgorajskim.	80
Mapa 5. Roczne promieniowanie całkowite na terenie Polski.....	91
Mapa 6. Usłonecznienie w ciągu roku na terenie województwa lubelskiego	91
Mapa 7. Lokalizacja wyrobisk w południowej części województwa lubelskiego przeznaczonych do rekultywacji.....	92
Mapa 8. Strefy energetyczne wiatru w województwie lubelskim.....	94
Mapa 9. Średnie prędkości wiatru na wysokości 50 m n.p.t.	94
Mapa 10. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna gmin województwa lubelskiego.....	98